

BULETINUL

UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

2 / 2018

PUBLICAȚIE ȘTIINȚIFICĂ CU PRESTIGIU RECUNOSCUT DIN DOMENIUL „ȘTIINȚE MILITARE, INFORMAȚII ȘI ORDINE PUBLICĂ” AL CONSILIULUI NAȚIONAL DE ATESTARE A TITLURILOR, DIPLOMELOR ȘI CERTIFICATELOR UNIVERSITARE, INDEXATĂ ÎN BAZA DE DATE INTERNAȚIONALĂ CEEOL

PUBLICAȚIE FONDATĂ ÎN ANUL 1937

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI, 2018

Coperta: Elena PLEȘANU

*(Gravură aquaforte 40 x30 Universitatea Națională de Apărare „Carol I”,
Eugen ILINA, Uniunea Artiștilor Plastici, România)*

© Sunt autorizate orice reproduceri fără perceperea taxelor aferente cu condiția precizării sursei.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor revine în totalitate autorilor.

Articolele revistei sunt supuse verificării procentului de similitudine prin sistemantiplagiat.ro.

The articles of journal are under the similarity verification standard using sistemantiplagiat.ro.

CUPRINS

- 5** **Securitatea militară în ansamblul geopolitic actual**
Col.prof.univ.dr. Daniel DUMITRU
Lt.col.drd. Ciprian-Laurențiu FERARU
-
- 10** **Acțiunile apărării antiaeriene în conflictele din zona Golfului Persic și din Balcani**
Lt.col.drd. Florin STAFI
-
- 18** **Principii de bază și particularități conceptuale, privind asigurarea sprijinului medical operațional**
Mr. medic Ionuț RĂDULESCU
-
- 23** **Sinergia – condiție esențială a succesului în procesul planificării civil-militare în orașul inteligent**
Asist.univ.dr. Sorina-Georgiana RUSU
-
- 28** **Aspecte ale securității naționale în responsabilitatea complementară a comunităților și a administrațiilor locale**
Drd. Mariana CĂJU
Col. (r) prof.univ.dr. Ion ROCEANU
-
- 34** **Protecția infrastructurilor critice în context NA5CRO**
Lt.col.conf.univ.dr. Daniel ROMAN
-
- 42** **Sarcinile utile ale aeronavelor fără pilot uman la bord. Produse ale unor fabricanți internaționali (Partea a II-a)**
Cdor.conf.univ.dr.ing. Laurențiu-Răducu POPESCU

- 53** Scurte reperi istorice privind evoluția sistemelor UAV: începuturile – 1914
Lt.col.dr.ing. Grigore Eduard JELER
-
- 59** Scurt istoric al relațiilor politice ale țărilor din Africa de Nord și Asia de Sud-Vest cu Uniunea Europeană
Lt.col.drd. Daniel-Constantin CHELĂRESCU
-
- 66** Incidența normelor internaționale cu privire la teroriști și la luptătorii teroriști străini
Drd. Laura-Mădălina ENACHE
-
- 73** Terorismul global în societatea contemporană
Drd. Alexandru ANGHEL
-
- 78** Abordări teoretice ale dimensiunilor nonmilitare ale securității
Col.prof.univ.dr. Daniel DUMITRU
Lt.col.drd. Ciprian-Laurențiu FERARU
-
- 85** Rolul Uniunii Europene în gestionarea crizelor în spațiul european
Lt.col.drd. Mădălina-Daniela GHIBA
Col. (r.) prof.univ.dr.ing. Toma PLEȘANU

SECURITATEA MILITARĂ ÎN ANSAMBLUL GEOPOLITIC ACTUAL

*THE MILITARY SECURITY
IN CURRENT GEOPOLITIC ENVIRONMENT*

*LA SÉCURITÉ MILITAIRE
DANS L'ACTUEL ENSEMBLE GÉOPOLITIQUE*

Col.prof.univ.dr. Daniel DUMITRU*
Lt.col.drd. Ciprian-Laurențiu FERARU**

De-a lungul istoriei, componenta militară a reprezentat, pentru securitatea globală, nu numai elementul fundamental în atingerea unor aspirații geopolitice, ci însuși motorul necesar dezvoltării tehnologiei, economiei și relațiilor interstatale. Puterea militară, ca instrument al securității militare, reprezintă un element de stimulare a relațiilor sociale, la nivelul statelor, și contribuie la încheierea unor alianțe sau coaliții, în actualul mediu de securitate, pentru a menține ordinea geopolitică.

Throughout history, the military component has not only been a key element in global geopolitical aspirations for global security, but also the engine that is needed to develop technology, economy and interstate relations. Military power as an instrument of military security is an element of stimulating social relations at state level and contributes to the conclusion of alliances or coalitions in the current security environment to maintain geopolitical order.

À travers l'Histoire, la composante militaire a représenté, pour la sécurité mondiale, non seulement l'élément fondamental de la réalisation des aspirations géopolitiques, mais le moteur même nécessaire au développement de la technologie, de l'économie et des relations interétatiques. La puissance militaire, en tant qu'outil de sécurité militaire, est un moyen d'inciter le développement des relations sociales au niveau de l'État, et contribue à la conclusion d'alliances ou de coalitions, dans l'environnement de sécurité actuel, en vue de maintenir l'ordre géopolitique.

Cuvinte-cheie: securitate umană; putere militară; dimensiune politică; dimensiune economică; dimensiune socială; dimensiune culturală.

Keywords: human security; military power; political dimension; economic dimension; social dimension; cultural dimension.

Mots-clés: sécurité humaine; puissance militaire; dimension politique; dimension économique; dimension sociale; dimension culturelle.

Începutul secolului al XXI-lea, după cum lesne se poate observa, este caracterizat de multiple schimbări politice, economice și sociale, care influențează major sistemele de securitate globale. Cooperarea dintre state în vederea asigurării propriei securități, dar și pentru conservarea, protejarea și

promovarea intereselor naționale, în concordanță cu valorile universale, bazate pe respectarea principiilor democrației, se intensifică.

Suntem, zi de zi, martorii reconfigurării parteneriatelor strategice, în funcție de propriile interese și obiective de securitate. Aceste tendințe se manifestă tot mai puternic și au în prim-plan principalii actori mondiali, statali și nonstatali.

Globalizarea, ca proces în permanentă dezvoltare, conduce, în mod deosebit, la consolidarea rolului actorilor nonstatali, în plan

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: daniel_dumitru64@yahoo.com

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

mondial, și, totodată, la creșterea influenței lor asupra funcționării statelor. Pentru contracararea amenințărilor globale, sunt create noi strategii, noi mecanisme de răspuns globale și statale, menite să elimine amenințările la adresa securității naționale. Sistemul de relații internaționale, în această perioadă, se construiește printr-o încercare permanentă de adaptare, de reproiectare a vechilor modele sociopolitice și culturale, concomitent cu respectarea normelor fundamentale de asigurare a securității la nivel zonal și mondial.

În acest context, securitatea internă a statelor, a națiunilor, precum și securitatea regională și mondială sunt afectate de un complex de factori: politici, economici, etnici, religioși etc.

Se constată că, în sistemul de relații internaționale, diferendele dintre state, din ce în ce mai frecvente, sunt normale și inevitabile și, de regulă, conduc la un compromis între părțile implicate.

Suntem cu totul de acord că „globalizarea problemelor implică politici și strategii globale de abordare a problemelor comune pentru întreaga umanitate”¹, însă, în ceea ce privește conceptul în sine, dar și procesul, a suferit și acceptă, în continuare, modificări, ca urmare a mutațiilor ample petrecute în gândirea politică și strategică, în societatea umană, având la bază înțelegerea profundă a fenomenului.

Fenomen complex al epocii moderne, care încorporează realități și tendințe din toate domeniile vieții sociale, globalizarea are un caracter multidimensional și se manifestă printr-o dinamică accentuată a coordonatelor care o definesc, în domeniile economic, social, cultural și de securitate.

Dacă dimensiunea economică a globalizării, considerată forța care polarizează cele mai importante interese și care obține cele mai profitabile rezultate, reprezintă principalul punct către care trebuie concentrate toate eforturile globalizării, *dimensiunea de securitate a globalizării* este cea mai sensibilă. Statele naționale doresc păstrarea atribuțiilor și competențelor, iar toate acestea în contradicție cu noile provocări ale acestui început de mileniu, manifestate prin terorism, prin criminalitate transfrontalieră, prin migrație ilegală, fenomene care manifestă tendințe profunde de globalizare.

Strâns legată de sistemul militar, această dimensiune de mare importanță, pe care o vom

analiza în continuare, nu se rezumă numai la forma sa pur militară, ci este mult mai complexă.

Dacă ne raportăm la amenințările globale majore, de mare intensitate și care au potențialul de a deveni rapid conflicte de mare anvergură, cu urmări devastatoare, care se pot transforma într-o dezordine generalizată, ar exista, ca soluție, apărarea globală.

Totuși, pentru realizarea securității globale, este de preferat să nu se ia în calcul apărarea globală decât în cazuri extreme, când toate celelalte mijloace au eșuat. Aceasta deoarece pentru apărarea globală, se apelează la aspectele militare ale securității globale, la forța armată.

Pornind de la acest aspect, constatăm că nu poate fi tratată în mod abstract latura militară a globalizării. Considerată componentă, în cadrul dimensiunii de securitate a globalizării, aceasta cuprinde aspectele cele mai sensibile în relațiile interstatale.

În epoca globalizării, legat de apărarea globală, pentru realizarea securității militare și pentru ideea de globalizare, constatăm un paradox. Procesul de globalizare este conceput și trasează liniile generale, cu sau fără acordul majorității statelor lumii, pentru adaptarea vieții sociale a acestora la modelul sociouman global, fără impuneri și fără constrângeri. Apărarea globală apelează la sistemele militare, sisteme care au, drept caracteristică de bază, intervenția armată, care presupune impuneri și constrângeri. Din punct de vedere idealist, în acest sistem universal, sistemele militare nu-și mai găsesc rolul.

Realitatea este însă cu totul alta în cadrul procesului actual de globalizare, un proces amplu și de durată. Actorii statali, în relațiile internaționale, se pare că nu sunt dispuși a renunța la violență și la amenințarea cu forța. Politica și diplomația, atâta timp cât amenințările la adresa păcii și securității nu par să se diminueze, se bazează pe componenta militară care continuă să se dezvolte.

Încă din timpul Războiului Rece, abordările legate de securitate erau centrate pe statul național suveran, definit ca fiind „cel mai important actor în acest domeniu, iar cele focalizate pe latura militară a securității naționale au început să fie discutate și contrazise”².

Astfel, asistăm, în prezent, la schimbarea continuă și determinantă a mediului de securitate. Vechile abordări, în ceea ce privește securitatea

națională, trebuie regândite și înlocuite, astfel încât să răspundă, concret și eficient, caracteristicilor multidimensionale ale mediului de securitate actual.

Securitatea a fost și va rămâne cea mai veche și, totodată, principala preocupare a unui stat. La mijlocul secolului al XIX-lea, odată cu consacrarea statelor-națiune, problematica securității naționale a fost redefinită, având la bază conceptele de pace și de putere.

Walter Lippmann, raportându-se la acestea, emite definiția, poate cea mai elocventă, referitor la ceea ce s-a înțeles, în timpul Războiului Rece, prin noțiunea de securitate națională: „O națiune este în siguranță în măsura în care nu se află în pericol de a trebui să sacrifice valori esențiale, dacă dorește să evite războiul și poate, atunci când este provocată, să și le mențină, obținând victoria într-un război”³.

În aceste condiții, securitatea națională devenea o rezultată a puterii. Gradul de securitate era determinat de acumularea suficient de mare de putere, pentru a descuraja un adversar sau pentru a-l putea învinge, în cazul angrenării într-un conflict, evidențiindu-se importanța combinării analizei puterii și a bunăstării cu cea a elementelor culturale și de suveranitate ale statului⁴.

Eforturile actuale, de elaborare a unor noi concepții privind securitatea, promovează, ca principiu de bază, asigurarea securității reciproce. Ce presupune de fapt acest efort? Națiunile să analizeze și să-și reevalueze prerogativele securității naționale, nevoile apărării, adaptând percepțiile amenințării și nevoia de securitate la cerințele securității colective. În prezent, cooperarea pentru asigurarea securității tinde să legitimizeze reacțiile, cu mijloace care definesc puterea, de altfel, adecvate agresiunilor venite din mediul internațional, dar care contravin normelor general acceptate, de comportament statal. Abordarea prezentată explică tendința manifestată în diferite situații de criză, de a utiliza forța militară pentru a da credibilitate și putere justiției internaționale. Statul, și în mod deosebit statul dictatorial, unde securitatea națională înseamnă securitatea regimului, este perdant. Cel mai important beneficiar al securității devine astfel cetățeanul – omul.

Globalizarea și sistemul internațional de securitate, cu componenta sa, *securitatea militară*, reprezintă subiecte amplu dezbătute, demersurile actuale fiind îndreptate spre redescoperirea

conceptului de securitate la nivel social, național și transnațional.

Acest lucru credem că reprezintă un pas important pentru realizarea unor instrumente moderne și eficiente de rezolvare a conflictelor începutului de secol al XXI-lea. Este nevoie de proiectarea și de crearea, în contextul internațional actual, a unor complexe regionale de securitate cu potențial de garantare a securității militare. Totuși „un sistem de securitate colectivă nu definește nici teritoriul care trebuie apărat, nici mijloacele sau aparatura care urmează a fi folosite; este, în mod esențial, un concept juridic: NATO este o alianță; ONU reprezintă un sistem de securitate colectivă. Deși termenii de alianță și securitate colectivă sunt folosiți adesea unul în locul celuilalt, cele două concepte sunt, de fapt, incompatibile”⁵.

Securitatea militară reprezintă o dimensiune de primă importanță nu atât prin amploarea sa, cât, mai ales, prin poziția pe care o are față de celelalte dimensiuni ale securității: economică, financiară, culturală etc.

În accepțiunea multor analiști militari, forța armată, ca mijloc al securității militare, se situează pe unul dintre primele trei locuri, alături de politica externă și de cea economică. În funcție de situația concretă existentă la un moment dat, problema securității militare este abordată, de la țară la țară, de la un organism internațional la altul, într-o manieră care se regăsește pe întreg eșichierul existenței sociale.

Prin urmare, apărarea globală, ca scop al sistemului de securitate global, compus din subsisteme militare naționale, va trece printr-un amplu și lung proces de adaptare la condițiile mereu schimbătoare. Considerăm că realizarea noilor sisteme militare va trebui să țină cont de actualele și de viitoarele amenințări la adresa securității globale. Conflictelor militare se diversifică, caracteristicile câmpului de luptă se modifică, misiunile devin tot mai complexe, iar „omul”, ca beneficiar al securității, nu mai acceptă pagube colaterale. Toate acestea ne conduc la ideea că este necesar ca, la nivelul sistemului militar, să existe posibilitatea implementării tuturor cuceririlor științei și tehnicii mondiale.

În aceste condiții, tot mai mulți analiști politici și militari consideră că problema securității militare globale va fi de strictă actualitate. Sistemele militare naționale, zonale sau globale nu vor dispărea, ci

vor continua să existe, doar că vor avea parte de transformări substanțiale atât din punct de vedere structural, cât și conceptual.

„Puterea militară va rămâne un element esențial al echilibrului global, dar va fi mai puțin prezentă prin formele sale directe, în relațiile internaționale”⁶ și este evident că, pentru atingerea obiectivelor securității militare, sunt întrebuințate mijloace dintre cele mai diverse, cele pur militare având, pe timp de pace, rol predominant de descurajare și doar confruntările armate ducând la folosirea efectivă a acestora.

Acest lucru ne conduce la ideea că vor trebui revăzute inclusiv strategiile de întrebuințare a puterii militare. Strategia rămâne influențată major de componenta ei militară, care rezultă, în primul rând, din existența războiului, a confruntării violente, ca elemente de permanență și de discontinuitate în cadrul societății. Determinările militare ale strategiei nu vin însă numai de la origini, ci și din caracteristicile actuale ale fenomenului militar. Cu toate că se consideră că fenomenul militar se află, din ce în ce mai mult, sub incidența și sub controlul factorului politic și chiar sub supravegherea celui social, acesta nu-și pierde niciuna dintre caracteristicile lui de confruntare violentă, ci, dimpotrivă, și le extinde. Numeroase focare generatoare de tensiuni, de violențe și de conflicte întrebuințează, în acțiunile lor, mijloace și proceduri militare⁷.

Garantarea securității militare, utilizând, ca mijloc principal, instrumentul militar, presupune, în afara unor strategii și a unei doctrine militare clar și precis formulate, alocarea resurselor financiare, economice și umane necesare. Sistemul apărării, la nivel național, rămâne în continuare o bază a puterii statului, dar, în condițiile actuale de dezvoltare, finanțele, economia, tehnologia și informația capătă un rol primordial. Este nevoie de alocarea de resurse care să permită realizarea unei capacități optime de apărare, în raport cu cerințele existente la un moment dat, care depind de factori interni și, mai ales, externi.

Sociologul Morris Janowitz consideră că, alături de cele două trenduri majore ale societății moderne (extinderea participării politice, dezvoltarea industrială), cea de a treia serie a schimbărilor se referă la războiul modern și la transformarea forțelor armate⁸. În condițiile schimbărilor din mediul politic, economic, militar,

social etc., în cadrul procesului de globalizare, instituțiile politico-militare, organizațiile se află în continuă schimbare și transformare.

Realizarea unei forțe militare integrate care să reprezinte suportul operațional al apărării globale și, implicit, al securității globale în fața oricăror tipuri de amenințări impune sistemelor militare naționale componente ale sistemului de securitate global. Acestea se referă, îndeosebi, la stabilirea unor obiective strategice care să se încadreze în obiectivul strategic comun, la organizarea și la înzestrarea lor după aceleași standarde, la adoptarea de strategii și de tactici compatibile și la realizarea unei instruiți relativ similare. Aceste aspecte ridică o mulțime de întrebări, cărora națiunile, dacă doresc integrarea în sistemul global de securitate, trebuie să le găsească răspunsuri acceptabile și reale. Organizarea și înzestrarea sistemului militar național după un standard comun sunt costisitoare, iar costurile diferă substanțial de la o țară la alta și solicită importante eforturi financiare, care, dacă nu sunt suficient de bine gestionate, pot produce disfuncții majore și în alte domenii în afara celui militar, efecte care pot conduce la destabilizarea sistemului social.

Trasarea obiectivelor strategice, organizarea sistemului militar și atingerea nivelului de instruire stabilit trebuie realizate într-o strânsă interdependență, pentru ca rezultatul final să nu afecteze întregul sistem.

Cele trei obiective, menționate mai sus, la nivel național, sunt relativ ușor de realizat, însă, atunci când vorbim despre nivelul regional sau global, constatăm o serie de dificultăți, în mod deosebit la nivelul elementului uman: diferențe comportamentale naturale, de instruire, de civilizație, de religie sau chiar de interese locale, aspecte care pot provoca neîncredere și instabilități în rândul comunității militare internaționale.

Stephen Walt consideră că statele „nu sunt motivate strict de dorința de a-și maximiza securitatea, ci și de aceea de a-și maximiza puterea. Din acest punct de vedere, statele revizioniste sunt profund nemulțumite de poziția lor în sistem la un moment dat, astfel încât doresc să schimbe distribuția de putere în sistem în propriul lor beneficiu. (...) Confruntate cu realitatea unui stat revizionist care se ridică în sistem, contestându-l, celelalte state au două posibilități: fie îl contracarează, balansându-l, fie i se alătură, aliindu-se. (...) În cazul alierii însă,

avem de-a face cu un schimb asimetric de capacități. Statele mai slabe acceptă un rol de subordonare în alianță”⁹.

Concluzii

Sistemul militar, astfel realizat pentru a răspunde politicii globale de securitate, va fi de tip integrat și va conduce, indubitabil, la crearea unei industrii militare globale, pentru a răspunde necesității participării la conflictele militare desfășurate de anumite coaliții, ce are nevoie ca toate componentele acesteia să fie interoperabile și incontestabile. Sistemele militare create vor trebui să desfășoare operații intercategoriale de forțe, forțe pentru operații speciale – să dispună de structuri interarme –, astfel încât să aibă capacități de a lovi inamicul, simultan, în toate dimensiunile teatrului de acțiuni militare (de operații).

NOTE:

1 Ion Irimia, *Studii europene*, Editura AISM, București, 2002, p. 25.

2 A. Wolfers, *Discord and Collaboration* Baltimore, John Hopkins University Press, 1962, p. 150.

3 *Ibidem*, p. 151.

4 Henry Kissinger, *Are nevoie America de o politică externă?*, Editura Incitatus, București, 2002, p. 31.

5 *Ibidem*, p. 32.

6 Simion Boncu, *Securitatea europeană în schimbare, provocări și soluții*, Editura Amco Press, București, 1995, p. 155.

7 Gheorghe Văduva, *Strategie militară pentru viitor*, Editura UNAp, 2003, București, p. 87.

8 Ionel Nicu Sava (coord.), *Armata și societatea*, Editura INFO-TEAM, București, 1998, p. 30.

9 Walt Stephen, *The Renaissance of Security Studies*, International Studies Quarterly, vol. XXXV, p. 125.

BIBLIOGRAFIE

Boncu Simion, *Securitatea europeană în schimbare, provocări și soluții*, Editura Amco Press, București, 1995.

Irimia Ion, *Studii europene*, Editura AISM, București, 2002.

Kissinger Henry, *Are nevoie America de o politică externă?*, Editura Incitatus, București, 2002.

Sava Ionel Nicu (coord.), *Armata și societatea*, Editura INFO-TEAM, București, 1998.

Văduva Gheorghe, *Strategie militară pentru viitor*, Editura UNAp, București, 2003,

Walt Stephen, *The Renaissance of Security Studies*, International Studies Quarterly, vol. XXXV.

Wolfers A., *Discord and Collaboration* Baltimore, John Hopkins University Press, 1962.

ACȚIUNILE APĂRĂRII ANTIAERIENE ÎN CONFLICTELE DIN ZONA GOLFULUI PERSIC ȘI DIN BALCANI

THE AIR DEFENSE ACTIONS IN PERSIAN GULF AND BALKANS CONFLICTS

LES ACTIONS DE DÉFENSE ANTIAÉRIENNE DANS LES CONFLITS DU GOLFE PERSIQUE ET DES BALKANS

Lt.col.drd. Florin STAFI*

Operațiile „Furtună în deșert” și „Forța aliată” au reprezentat, dincolo de mijlocul militar pentru îndeplinirea obiectivelor politice, confruntarea acțională a două forțe: aeriene vs antiaeriene. Interacțiunea dintre acestea au condus la schimbări majore în abordarea războiului, punând bazele unor noi teorii doctrinare și redefinind termenul de putere militară într-o nouă paradigmă: echilibrul de forță poate fi menținut doar printr-o reacție completă a sistemului agresat, mixând întreaga gamă de factori determinanți într-o ecuație complexă ca cea a confruntării militare. Apărarea antiaeriană își are rolul său esențial, decisiv de cele mai multe ori, și de a cărei reușită depinde starea finală a ambelor părți. Lecțiile din Golful Persic și din Balcani ne conving încă o dată de necesitatea de a proiecta un sistem de foc antiaerian eficient, cu un potențial de luptă adecvat amenințărilor aeriene, și care să poată răspunde parametrilor operaționali ai câmpului de luptă.

Beyond the military means to fulfill the political objectives, the "Desert Storm" and "Allied Force" operations represented the active confrontation of two forces: air vs. anti-aircraft. The interaction between them has led to major changes in approaching the war, laying the foundation of new doctrinal theories and redefining the military power into a new paradigm. The balance of power can only be maintained by a complete reaction of the assaulted system, mixing the whole range of the determined factors into a complex equation such as military conflict. Air defense plays an essential role, whose success depends on the final state of both parties. Once again, the Gulf and Balkans lessons convince us of the need to design an anti-aircraft fire system in order to promptly react against the air menace and which can also respond to the operational parameters of the future battlefield.

Les opérations "Tempête du désert" et "Force alliée" représentaient, au-delà des moyens militaires pour atteindre des objectifs politiques, la confrontation des deux forces: aérienne vs antiaérienne. L'interaction entre ces deux forces a conduit à des changements majeurs dans l'approche de la guerre, jetant ainsi les bases de nouvelles théories doctrinales et redéfinissant le terme de puissance militaire dans un autre paradigme: l'équilibre des forces ne peut être maintenu que par une réaction complète du système assailli, réalisant une combinaison de tous les facteurs déterminants dans une équation complexe, telle que celle de la confrontation militaire. La défense antiaérienne a son rôle essentiel, décisif dans la plupart des cas, et dont le succès dépend de l'état final des deux parties. Les leçons du Golfe Persique et dans les Balkans nous convainquent encore une fois de la nécessité de concevoir un système de feu antiaérien efficace, qui puisse répondre aux paramètres opérationnels du champ de bataille.

Cuvinte-cheie: apărare antiaeriană; aerian; sistem.

Keywords: aerial; anti-aircraft; system.

Mots-clés: défense anti-aérienne; aérien; système.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: stafiflorin1976@yahoo.com

Într-o relație cauză-efect, dezvoltarea și modernizarea sistemelor de apărare antiaeriană sunt o consecință a apariției și a introducerii în „luptă” a armelor aeriene ofensive, toată paleta lor de posibile amenințări, în mod deosebit datorită caracteristicilor potențiale și reactive, în oglindă față de cele dinamice și active ale celor ofensive.

Analiza unor conflicte militare ale ultimilor 30 de ani, în care au fost implicate cele două forțe, aduce problema acestei relații într-o disertație a dialecticii importanței fiecăreia dintre acestea.

Este drept că sistemele de apărare antiaeriană nu au câștigat vreodată un război, dar în cele mai multe cazuri, corect sau incorect întrebuițate, au contribuit, uneori decisiv, la înclinarea balanței victoriei. Concluziile modului de acțiune al acestor forțe, structura organizatorică și capacitatea de reacție în fața inamicului aerian, în campaniile militare din Balcani sau din zona Golfului Persic, trebuie să fie adevărate lecții învățate, care ne pot evidenția, fără echivoc, rolul și locul lor în desfășurarea conflictelor. Mai mult decât atât, într-un mediu operațional, caracterizat prin versatilitate și complexitate, în care fiecare dintre oponenti dorește să-și impună voința, cu pierderi cât mai mici, principalele atuuri ale planificatorilor trebuie să fie, din punctul meu de vedere, realizarea surprinderii și devansarea în decizie. De aceea este foarte important modul cum se asigură *prima reacție la prima acțiune*, urmând ca ulterior, în funcție de factorii determinanți ai luptei, să se modeleze acțiunile militare, pentru obținerea stării finale dorite. Interacțiunile *aerian-antiaerian* din zonele sus-menționate evidențiază tocmai acest aspect, lăsându-ne pe noi să cercetăm dacă măsurile întreprinse au fost în concordanță cu principiile luptei armate, dacă deciziile asumate au corespuns intențiilor inițiale și, nu în ultimul rând, dacă puterea de luptă a fost exercitată la adevărata valoare.

GOLFUL PERSIC (1991 – Operația ”Desert Storm”)

Paradoxal sau nu, încheierea războiului dintre Iran și Irak (1980 - 1988) a condus la creșterea continuă a potențialului militar al statului condus de către Saddam Hussein, care, conjugată cu intențiile ostile ale liderilor politici, a deteriorat gradual stabilitatea deja fragilă a regiunii și securitatea

statelor riverane. Invazia micului stat Kuwait, în august 1990, mascată de pretenții teritoriale din partea Bagdadului, a atras în urma sa puternice reacții adverse la nivel internațional. Sancțiunile dictate de marile puteri economice ale lumii nu au putut stopa setea de putere a dictatorului irakian, astfel că, la 17 ianuarie 1991, coaliția internațională, formată din 34 de state, declanșează operațiunea militară „Furtună în deșert”. După aproape 40 de zile de conflict, cu peste 116.000 de ieșiri avion și o ofensivă terestră, doar demonstrativă, emiratul este eliberat, opinia publică internațională salutând o victorie destul de ușor obținută.

Doctrinar, apărarea aeriană a Irakului era organizată pe două componente: aviația militară și sistemele de apărare antiaeriană cu baza la sol (GBAD – Ground Base Air Defence). Încercând să repete strategia din perioada războiului cu Iranul, când forțele aeriene erau menținute într-o stare „de așteptare”, controlul spațiului aerian era atribuit, aproape exclusiv, sistemelor de rachete și artilerie antiaeriană. Din punct de vedere structural, al înzestrării cu echipamente militare specifice și al modului de acțiune, aceste forțe erau organizate și conduse după modelul sovietic. Regimentele erau concentrate în special în jurul marilor orașe: Bagdad, Kirkuk, Mosul, Karbala etc., cea mai mare aglomerare de sisteme fiind în jurul capitalei, cam de opt ori mai multe decât în orice oraș din estul Europei, pe timpul Războiului Rece, și de șase ori mai multe decât în Hanoi, în Războiul din Vietnam. Punctul central era considerat sistemul de comandă-control KARI, devenit operațional în anul 1987 și care, inițial, fusese destinat să contracareze amenințările venite din vest (Israel) și din est (Iran). Conectat la un sistem de management logistic și de luptă britanic, numit ASMA, KARI a funcționat pe trei niveluri: național/strategic, operat de forțele aeriene irakiene, operativ, sub controlul Gărzii Republicane, și tactic, asigurat de către trupele de uscat (Iraqi Army).

Apărarea antiaeriană a Irakului a fost regândită, după raidul aviației israeliene (IAF) asupra reactorului nuclear de la Osirak, din 1981. O rețea de radare, de baterii de rachete sol-aer (SAM) și de tunuri antiaeriene (AAA) a fost introdusă în dispozitivul de luptă, în special pentru a asigura protecția facilităților industriale strategice din jurul Bagdadului. Sistemul integrat al apărării aeriene (IADS) era compus din Centrul național al

operațiilor aeriene (ADOC) și din patru Sectoare ale apărării aeriene (ADS), fiecare contribuind la asigurarea imaginii aeriene, stabilind totodată prioritățile de angajare, în situația existenței unui pericol aerian. Astfel, spațiul aerian era împărțit în:

- *Sectorul 1 (sectorul central)* – cu SOC (Sector Operations Center), la Taji, și centrele operaționale de interceptare (IOCs), la Taji, Al Taqqadum, Salman Pak, Al Kut, An Najaf și An Nukhayd;
- *Sectorul 2 (sectorul vestic)* – cu SOC, la aeroportul H-3, și IOCs, la aeroporturile H-1 și H-3 și la Ar Rutbah;
- *Sectorul 3 (sectorul sudic)* – cu SOC, la aeroportul Talil, și IOCs, la Talil, Al Amraah, As Salman și Az Zubayr;
- *Sectorul 4 (sectorul nordic)* – cu SOC, la Kirkuk, și IOCs, la Kirkuk și Mosul.

De asemenea, fiecărui sector de apărare aeriană îi erau destinate structuri de cercetare și de avertizare timpurie, organizate pe regimente, responsabile pentru cercetarea optică și prin radiolocație: Regimentele 51 și 52 WC (*Warning and Control*) în cadrul ADS 1, Regimentele 61 și 62 WC în cadrul ADS 2, Regimentele 71 și 72 WC în cadrul ADS 3 și Regimentele 81 și 82 WC în cadrul ADS 4.

Din punctul de vedere al înzestrării cu tehnică de luptă, acest sistem de apărare aeriană integrată (IADS) era compus din:

- radare de avertizare timpurie, de tipul: SPOON REST, SQUAT EYE, FLAT FACE și NANJING;
- radare organice de cercetare și de descoperire a complexelor de rachete antiaeriene SA-2 GUIDLINE, SA-3 GOA, SA-6 GAINFUL și SA-8 GECKO;
- complexe de rachete antiaeriene: 80-120 SA-2, 100-125 SA-3, 100-125 SA-6, 20-35 SA-8, 30-45 SA-9, 3 SA-13, SA-5 GRAIL, SA-14 GREMLIN, HN-5A (de proveniență chinezească), 35-65 CROTAL (după unii analiști, ROLAND) și 20-25 Hawk (capturate de la Kuwait);
- tehnică de artilerie antiaeriană: *autopropulsată* – 167 de mitraliere antiaeriene ZSU-23/4, 425 de tunuri antiaeriene cal. 30 mm, 60-80 de tunuri antiaeriene cal. 57 mm și *tractată* – 3.185 de mitraliere antiaeriene cal. 14,5 mm, 450 de tunuri antiaeriene cal. 20-23 mm, 2.075 de tunuri antiaeriene cal. 35-40 mm, 363 de tunuri antiaeriene

cal. 100 mm, dar și mai mare.

Apărarea antiaeriană a teritoriului Irakului se caracteriza prin acoperirea circulară a obiectivelor considerate de importanță strategică, fiind stratificată pe înălțimi, întrebuițând sistemele de rachete antiaeriene de tipul SA-2 și SA-3, completate cu sistemele SA-6 și SA-8. Protecția antiaeriană a trupelor de uscat era asigurată de sisteme de rachete antiaeriene portabile (MANPADS), de tipul SA-9 GASKIN/9K31 Strela 1, SA-13 GOPHER/ZRK-BD Strela 10, SA-5 GRAIL, HN-5A și SA-14 GREMLIN, precum și de mitraliere și de tunuri antiaeriene, de diferite calibre (în special pentru apărarea antiaeriană nemijlocită).

Precedată de operația de modelare „Scutul deșertului”, „Furtună în deșert” a debutat în ziua de 17 ianuarie 1991, cu un puternic atac aerian.

Referindu-mă strict la relația „aerian-antiaerian”, reperate acționale se pot prezenta astfel:

Faza 1: *Neutralizarea sistemelor de comandă-control irakiene și a obiectivelor de importanță strategică.* Lansarea rachetelor de croazieră „Tomahawk”, de pe crucișătoarele americane din Marea Roșie, a deschis drumul escadrilei de avioane de luptă F-117, condusă de către maiorul John Brozben, care, secondate de bombardierele B-52, au scos din luptă principalul centru de comandă irakian, din capitala Bagdad. Anterior, cu aproximativ 21 de minute înainte de ora H, 12 elicoptere de atac AH-64 Apache ale trupelor de uscat ale Armatei SUA au lovit două radare de avertizare timpurie din cadrul complexului KARI, lăsând practic în ceață apărarea antiaeriană a regimului irakian și realizând surpriza inițială.

Faza 2: *Neutralizarea sistemelor de apărare antiaeriană.* Conștienți de puternica aglomerare a sistemelor de rachete și de artilerie antiaeriană, în special din jurul marilor orașe (unde se aflau dispuse și punctele de comandă ale diviziilor mecanizate), forțele aeriene ale coaliției, întrebuițând un puternic bruiaj de radiolocație, inducerea în eroare și extraordinara putere de lovire, au planificat acțiuni SEAD (*Suppression of Enemy Air Defense*). Pentru demascarea pozițiilor stațiilor de radiolocație, aplicând lecțiile succesului din acțiunile, din Valea Bekaa (1982), ale Israelului, forțele coaliției au întrebuițat varianta îmbunătățită a dronei *Sampson*, denumită și TALD (*Tactical Air Launched Decoy*), precum și BQM-74, echipată cu reflectori puternici

și considerată drept „dronă țintă”. Lansarea acestor tipuri de UAVs, în primele trei zile ale operației (34 de BQM-74 de către forțele aeriene și 137 de TALD de către marină și trupele de uscat), a contribuit la o creștere cu aproximativ 25% a activității radarelor de cercetare irakiene, la demascarea pozițiilor și, implicit, la facilitarea lovirii acestora cu rachete antiradiolocație. De asemenea, așa cum nota generalul american Glosson, pentru fiecare UAVs descoperit, IADS (*Integrated Air Defence System*) irakian a lansat, în medie, 10 rachete antiaeriene, diminuându-și astfel substanțial capacitatea de luptă¹. În paralel, folosirea platformelor aeriene cu pilot, specializate în bruiaj, de tipul 36 EF-111F, 18 EC-130H, 39 EA-6B Prowlers, EF-111A Ravens și EC-130H Compass (variantea modificată a C-130), a completat gama de acțiuni de inducere în eroare, bruind comunicațiile radio, interceptând sursele de emisie de radiolocație și locul de dispunere a bateriilor de tragere. Utilizând tehnologia HARM (*High-speed Antiradiation Missile*), în special de pe avioanele F-4G Wild Weasels și ALARM (*Air-Launcher Antiradar Missile*), în primele trei ore de la declanșarea ostilităților, 45% din radarele de cercetare și de descoperire au fost anihilate. În această fază, s-au lansat aproximativ 2.000 de HARMs și 113 ALARMs, completând astfel suita de lovituri „chirurgicale” asupra sistemului de foc antiaerian irakian.

Rămas practic fără posibilități de cercetare, de descoperire și de însoțire, IADS era mai vulnerabil ca oricând. Avioanele de vânătoare-bombardament F-14 Tomcat și F-18 Hornet, decolate de pe portavioanele SARATOGA, AMERICA, KENEDY, MIDWAY și ROOSVELT, au acționat pe axa: Marea Roșie – Bagdad – Kirkuk, lansând puternice lovituri aeriene asupra aeroporturilor din Irak și din Kuwait. Secundate de F-15 Eagle și de F-16 Fighter Falcon, dislocate la bazele aeriene din Arabia Saudită, escadrilele de atac ale coaliției au produs distrugerii importante sistemului de apărare antiaeriană a Irakului, în numai trei zile acesta pierzându-și practic capacitatea de luptă.

Faza 3: *Menținerea supremației spațiului aerian*. Rămasă practic fără „sistemul nervos central”, reacția apărării antiaeriene irakiene a continuat să fie sporadică, rezumându-se doar la acțiunea artileriei antiaeriene și a rachetelor ghidate în infraroșu. Cu toate acestea, pentru evitarea pierderilor avioanelor proprii, aliații au schimbat esențial procedeele

de atac și, contrar a ceea ce au exersat pe timpul antrenamentelor, au ridicat plafonul de zbor la înălțimi de peste 5.000 de metri². Chiar dacă acuratețea loviturilor a fost ușor afectată, în sensul diminuării preciziei, s-a reușit evitarea proiectilelor de artilerie antiaeriană, considerate de către piloți cele mai periculoase, probabil din cauza cadenței mari de tragere și a posibilității executării focurilor de baraj. Până la ofensiva terestră, aviația de vânătoare-bombardament a dus o adevărată luptă de „hărțuială” cu sistemul apărării antiaeriene al armatei irakiene, menținând controlul spațiului aerian și executând lovituri punctuale asupra obiectivelor de nivel tactic sau operativ.

La finalul operației „Furtună în deșert”, pierderile coaliției, în tehnică de aviație, au constat în 86 de platforme aeriene, 34 distruse în totalitate și 48 avariate. În procente, 71% dintre acestea au fost atribuite rachetelor antiaeriene, ghidate în infraroșu, și artileriei antiaeriene, 16% rachetelor antiaeriene, ghidate prin radar, și numai 13% aviației irakiane sau altor cauze. Într-un raport ieșiri avion/pierderi suferite, valoarea a fost de aproximativ 0,05%, cu mult sub estimările inițiale ale CENTCOM, apreciate inițial la 3%, în prima zi, și 0,5%, în celelalte³.

Dincolo de dimensiunea politică, forțele militare ale coaliției au înregistrat un real succes. Aviația și-a demonstrat din plin potențialul, jucând rolul major în operația ”Desert Storm”, confirmând totodată, în ciuda pierderilor suferite, viziunea primilor teoreticieni ai acestei categorii de forțe, care afirmau că un război se poate câștiga exclusiv cu puterea aeriană. Reacția IADS irakian a fost sub așteptări, demonstrând o rigiditate excesivă și o capacitate de adaptare aproape inexistentă.

BALCANI

(1999 – Operația ”Allied Force”)

Războiul din Iugoslavia este, probabil, evenimentul major de la sfârșitul secolului trecut. Nu numai din cauza amplitudinii, a numărului de victime, ci și pentru că a avut loc o confruntare militară între două „tratate”: NATO vs. Tratatul de la Varșovia.

Între 24 martie și 9 iunie 1999, forțele aeriene NATO, având „la manșă” SUA, au desfășurat operația ofensivă aeriană cu nume de cod ”Allied Force”, planificată și desfășurată pe

teritoriul Republicii Federale Iugoslavia (Serbia-Muntegru), cu scopul declarat de a pune capăt atrocităților regimului lui Slobodan Milosevič și de a aduce pacea în Balcani.

Din punctul de vedere al doctrinei operaționale, planificarea și executarea acțiunilor de atac aerian nu s-au deosebit foarte mult de cele petrecute în timpul operației aeriene ofensive din cadrul ”Desert Storm”, din Irak, din 1991. Interacțiunea însă dintre „aerian-antiaerian” a avut alte caracteristici, rezultate din modul de reacție a IADS sârb, precum și din incapacitatea aviației aliate de a anticipa manevra de forțe și de mijloace ale sistemului de foc antiaerian inamic și de a-și adapta procedeele de atac la configurația terenului și la condițiile meteo. Cu toate acestea, după aproape 79 de zile de conflict, obiectivele politice au fost atinse, prin forța exclusivă a puterii aeriene, regimul de la Belgrad recunoscându-și înfrângerea.

Aplicând conceptul ”FOFA / Follow on the Forces Attack”, planificatorii operației ”Allied Force” au acordat o importanță deosebită planificării și executării, sub o concepție operațională unică, a unor intense acțiuni de lovire aeriană a obiectivelor strategice, atent concertate cu cele de război radioelectronic și de neutralizare a GBAD adverse, tocmai cu scopul de a distruge/neutraliza într-o măsură cât mai cuprinzătoare sistemul inamic de apărare aeriană⁴.

Pe scurt, această operație a fost planificată a se desfășura în trei faze, și anume:

Faza 1: Neutralizarea apărării aeriene a inamicului (SEAD) și a facilităților de comandă-control;

Faza 2: Neutralizarea forțelor de uscat ale armatei sârbe, a facilităților militare și a echipamentelor critice de la sudul paralelei 44;

Faza 3: Neutralizarea obiectivelor/țintelor militare importante de la nordul paralelei 44.

După primele zile de atac aerian, având în vedere reacția liderilor sârbi, planul operației a fost reconfigurat, la finalul războiului putându-se vorbi, practic, de patru faze⁵, încadrate temporal astfel:

Faza 1: 24 martie - 3 aprilie, SEAD și distrugerea obiectivelor de importanță strategică (centre de comandă-control, facilități industriale, petroliere etc.);

Faza 2: 4 aprilie - 24 aprilie, distrugerea obiectivelor armatei sârbe, în special a celor din domeniul logisticii, concomitent cu SEAD;

Faza 3: 25 aprilie - 20 mai, distrugerea

obiectivelor strategice nonmilitare, concomitent cu atacul asupra forțelor de uscat și a componentelor IADS;

Faza 4: 21 mai - 10 iunie, atacul asupra obiectivelor militare și nonmilitare, în special din zona Belgradului⁶.

Pentru realizarea acestor obiective, NATO a întreprins în operație 1.058 de avioane de luptă, dintre care: 530 de avioane de vânătoare, de vânătoare-bombardament și de bombardament, de tipul F 117, F-14D, F-15E, F-16, F/A-18, A-10, Harrier GR, CF-18 Hornet, B-1B, B-2, B-52, 324 de avioane de sprijin de luptă (SEAD, CAS, EW), de tipul E-2C, EA-6B Prowler, E-3, 63 de avioane de recunoaștere, cu pilot sau UAV, 115 elicoptere de atac, de tipul AH-64 Apache. Din totalul de 1.058 de avioane, 731 erau americane și 327 aparțineau aliaților vest-europeni. „Pachetele de lovire” erau formate din: un avion de război electronic (EW), 3-4 avioane de vânătoare, 1-2 avioane de vânătoare-bombardament sau atac la sol. Pe lângă acestea, s-au folosit rachete de croazieră Tomahawk, TLAM (Navy) și ALCM (Air), pentru lovirea obiectivelor militare și nonmilitare de pe teritoriul Kosovo.

Acțiunile aeriene s-au executat pe trei direcții principale: sudul Italiei – Albania – Kosovo – Muntenegru; sudul Italiei – Croația – Belgrad – Voivodina; Marea Adriatică – Bosnia-Herțegovina – Serbia Centrală. În general, operația aeriană, desfășurată în cele aproape 11 săptămâni de conflict, a arătat în mod similar celei din Golf, atât în privința condițiilor inițiale, cât și a procedeele de atac, resurselor zilnice alocate sau tehnologiilor folosite. Diferența a constat în modul de reacție a componentelor decizionale ale IADS, care, alături de starea vremii și de configurația terenului, preponderent muntos, din Kosovo, a obligat aviația aliată la alocarea resurselor suplimentare, la asumarea unor riscuri și la reanalizarea permanentă a obiectivelor țintă.

Având drept repere ultimele acțiuni militare desfășurate de către forțele armate ale SUA și ale Marii Britanii în Golf (*Desert Storm* – 1991 și *Desert Fox* – 1998), conducerea sârbă a luat măsuri hotărâte pentru a întări sistemul național de apărare aeriană, fiind evident că ostilitățile vor fi deschise cu întreprinderea în masă a forțelor aeriene occidentale. Mai mult decât atât, au inițiat un program de pregătire cu specialiști din IADS irakian, trimițând, cu șase luni înainte de începerea

conflictului, ofițeri de artilerie și rachete antiaeriene, pentru a analiza modul de acțiune a aviației SUA și a Aliților și pentru a trage concluzii asupra erorilor făcute de către comandanții structurilor de apărare antiaeriană.

Sistemul de apărare antiaeriană sârb era, firește, organizat după același model sovietic, dominat de sisteme de rachete antiaeriene sol-aer, de tipul SA-2 *GUIDLINE* (2-3 batalioane), SA-3 *GOA* (16 batalioane), SA-6 *GAINFUL* (5 regimente a câte 5 baterii), SA-9 *GASKIN* (100 de instalații) și SA-13 *GOPHER* (aproximativ 20 de instalații). În plus, fiecare batalion din trupele terestre avea în componență un pluton de SA-7 *GRAIL* (organizat pe patru grupe de lansare), care era destinat apărării antiaeriene nemijlocite. Sistemul de foc era completat cu aproximativ 1.850 de tunuri antiaeriene de diferite calibre, de la 30 mm până la 100 mm. Cercetarea spațiului aerian și descoperirea țintelor aeriene erau asigurate de o rețea de 100 de radare, în gamă metrică P-18 (*Spoon Rest D*), care acopereau întreg teritoriul și asigurau transmiterea cu precizie, indicarea țintelor mijloacelor de lovire, precum și dirijarea aviației de vânătoare proprii. De asemenea, o suită de observatori antiaerieni, militari și civili, erau integrați în sistemul IADS, cu misiunea de a observa aeronavele NATO care decolau de la bazele aeriene, din Europa.

Comanda și controlul IADS erau asigurate centralizat de Comandamentul Apărării Aeriene a Teritoriului. În schimb, structurilor de apărare antiaeriană le era acordată o mare autonomie operațională, astfel încât comandanții acestora aveau posibilitatea de a schimba, în timp oportun, configurația dispozitivului de luptă (pentru scoaterea forțelor și mijloacelor de sub loviturile inamicului sau pentru refacerea capacității de luptă), nemaifiind obligați să ceară aprobarea Belgradului, stabilind măsurile necesare de comun acord cu comandantul MU operative (armatei) în a cărei zonă de responsabilitate se găsea.

Executând manevre de inducere în eroare, prin schimbarea frecventă a pozițiilor de tragere și prin întrebuințarea unor machete care reprezentau la scară naturală tehnica de luptă, folosind proprietățile terenului pentru mascare și dispersând tehnica suficient de mult pentru a evita descoperirea dispozitivelor de luptă, apărarea antiaeriană sârbă s-a remarcat prin eficiență și prin mobilitate, obligând decidenții militari ai Aliților să aloce mai multe resurse și, implicit, transformarea planului inițial al operației.

Învățând lecțiile din Irak, comandanții sârbi au stabilit și au aplicat măsuri stricte de protecție radioelectronică, cu regimuri de cuplare a radarelor foarte bine stabilite, drept urmare acțiunile SEAD rămânând, de cele mai multe ori, fără rezultatul așteptat. Conform surselor germane, bombardierele de tip Tornado-ECR ale Luftwaffe au lansat împotriva sistemelor sârbe de radiolocație cca. 230 de rachete antiradar *HARM-B*, cu o rată de succes estimată la 2%⁷, astfel că sistemul de supraveghere și de alarmare prin radiolocație al armatei sârbe a rămas viabil până la sfârșitul conflictului.

Prin aplicarea unor principii bine definite și a unei tactici adaptate posibilităților tehnologice și prin exploatarea la maxim a factorilor multiplicatori ai puterii de luptă, armata sârbă și-a conservat, în mare măsură, capacitatea de luptă și, în pofida intensității din ce în ce mai ridicate a lovirilor aeriene, NATO a avut o reacție pe măsura inamicului. S-au lansat în total 815 rachete antiaeriene (477 SA-6, 188 SA-3, 124 IR/MANPAD, 26 de tip necunoscut)⁸, care, conform unor surse occidentale, au provocat pierderi semnificative, mai ales în ultima parte a conflictului: 38 de avioane de luptă (printre care trei avioane de tip F-117, două doborâte de SA-3 și de SA-6 și unul pierdut în luptă, cu un MiG-29 sârb), 6 elicoptere, 7 avioane fără pilot, mai multe rachete de croazieră, 88 de oameni morți (piloți, membri de echipaj, membri ai unor echipe de forțe speciale), cel puțin 19 piloți occidentali căzând în prizonierat⁹.

Pierderile părții sârbe s-au ridicat la cca. 75 % din sistemele GBAD fixe (în special în cazul SA-2 și SA-3) și cca. 12 % din sistemele de rachete antiaeriene mobile (SA-6 și SA10)¹⁰. Nu se cunosc pierderile provocate armatei sârbe, la capitulul sisteme de artilerie antiaeriană. În conformitate cu un raport neoficializat al US Air Force, obținut de către reporterii revistei americane *Newsweek*, numărul confirmat al țintelor militare sârbe, distruse de către aviația NATO, a reprezentat doar o mică parte din rezultatele declarate în mod oficial de către reprezentanții Alianței: 14 tancuri în loc de 120, 18 transportoare blindate, în loc de 220, 20 de piese de artilerie, în loc de 450. În loc de 744 de obiective confirmate a fi distruse de către piloții NATO, investigatorii US Air Force, care după încheierea conflictului au petrecut mai multe săptămâni cercetând provincia Kosovo, din aer (elicopter) sau prin inspecții la fața locului în teren,

au găsit dovezi concrete doar în cazul a 58 de obiective distruse.

Analizând rezultatele acțiunilor de luptă desfășurate de către apărarea antiaeriană sârbă împotriva forțelor NATO, în condiții de reală inferioritate cantitativă și calitativă din partea Belgradului, putem să afirmăm că IADS a avut rezultate deosebite (mai ales dacă le comparăm cu cele ale unui sistem similar din Irak), influențând decisiv planul operației. Concluziile sunt multe, și de o parte, și de cealaltă, dar un lucru este cert: reacția sistemului de apărare antiaeriană joacă un rol determinant în această ecuație cu multe necunoscute ale unei confruntări *aerian-antiaerian*, iar cine reușește să controleze spațiul aerian își creează condiția esențială pentru victorie.

Concluzii

Conflictele din Irak și din Kosovo au făcut obiectul multor studii și cercetări, încercând să se evidențieze, în primul rând, rolul puterii aeriene în configurația generală a războiului. Fără a încerca să minimizez acest rol, consider totuși că o reacție pe măsură a IADS ar fi așezat lucrurile într-o altă lumină. De aceea cred că este important să subliniez câteva concluzii doar în ceea ce privește modul de întrebuițare a sistemului apărării antiaeriene, evidențiind punctele slabe și cele tari, fără a lua în considerare factorul tehnologic, evident net în favoarea Aliatilor. Așadar, în conflictul din Golful Persic, analiza finală ar fi următoarea:

- sistemul de apărare antiaeriană, deși bine organizat, era extrem de rigid atât în conducere, cât și în execuție, fapt ce a generat timpi de așteptare și de reacție foarte mari;

- comandanții de la toate eșaloanele au fost lipsiți de inițiativă și de inventivitate, nereușind să evite factorul surpriză sau să îl declanșeze;

- nu s-a făcut o evaluare a posibilităților de acțiune a inamicului, din punct de vedere doctrinar;

- capacitatea de reacție la intensul bruiaj radio și de radiolocație a fost redusă;

- nu s-au respectat principiile luptei armate, cel al concentrării efortului, în locul decisiv și la momentul potrivit, și cel al manevrei;

- măsurile de protecție a forței au fost aplicate superficial sau chiar deloc;

- posibilitățile de combatere și de nimicire au fost mult supraevaluate;

- nu s-au desfășurat exerciții în care să verifice viabilitatea sistemului de apărare antiaeriană, în condiții cât mai apropiate de un eventual atac aerian al SUA sau al NATO;

- s-a acționat într-un sistem integrat, dar care a funcționat doar în primele ore ale atacurilor aeriene.

Chiar dacă în Kosovo rezultatul final a fost același, victoria Aliatilor, sistemul de apărare antiaeriană sârb a avut o reacție mult mai promptă, generată, în principal, de:

- executarea permanentă a manevrei de scoatere de sub loviturile aviației inamice a forțelor și a mijloacelor proprii și de refacere a dispozitivului de luptă;

- acțiunile de inducere în eroare privind locația exactă a pozițiilor radarelor sau ale instalațiilor de lansare;

- selecția riguroasă a țintelor, fiind urmărite și angajate mai ales cele care aveau capacitatea de a lovi cu precizie ținte punctiforme (de tip F-15, F-117, Tornado, A-10);

- aplicarea principiilor: economiei de forțe și de mijloace, manevra (de forțe și mijloace și de foc), evitarea/realizarea surprinderii;

- analiza modului de acțiune al Aliatilor în operația "Desert Storm";

- folosirea la maxim a proprietăților terenului;

- aplicarea riguroasă a măsurilor de protecție a forței, în special protecția radioelectronică;

- viabilitatea sistemului de comandă-control;

- adaptarea permanentă, menținerea inițiativei prin orice mijloace.

În final, apreciez că, deși raportul de forțe nu a fost unul „echitabil” din punct de vedere tehnologic, lupta semănând mai mult cu un joc „de-a șoarecele și pisica”, cele două conflicte militare ar trebui să redefină importanța sistemului de apărare antiaeriană și că, *a posteriori*, trebuie identificate soluții practice pentru ca acesta, în configurația actuală a Armatei României, să reprezinte ipoteza viabilă a unei reacții adecvate.

NOTE:

1 Thomas Christie, J. Donis and A. Victor, *Desert Shield/Desert Storm Suppression of Air Defence*, Phase I report, IDA Document D-1076, 1996, HRA.

2 Stan Morse, *Gulf Air War Debrief*, Aerospace, London, 1991.

3 Rick Atkinson, *Crusade: The Untold Story of the Persian Gulf War*, Houghton Mifflin, Boston, 1993.

4 Benjamin S. Lambeth, *NATO's Air War for Kosovo: A Strategic and Operational Assessment*, Cap. 3, RAND Corporation, Project AIR FORCE, Series on Operation Allied Force, Santa Monica, California, USA.

5 Troy R. Stone, *The Air War Over Serbia: Denial, Punishment, or Balance of Interest*, School of advanced airpower studies, Air University Maxwell Air Force Base, Alabama, June 2001.

6 *Ibidem*.

7 Otfried Nassauer, Andreas Flocken, *Streitkräfte und Strategien – Manuskript*, Norddeutscher Rundfunk, Germania, 1999, p. 9.

8 Benjamin S. Lambeth, *NATO Air War for Kosovo*, RAND, 2001.

9 John Barry, Evan Thomas, "The Kosovo Cover-up", *Newsweek Magazine*, USA, 2000.

10 *Nezavisimoe boennoe obozrenie*, Moscova, Rusia, 2000.

BIBLIOGRAFIE

*** *NATO glossary of abbreviations used in NATO documents and publications*, 2016.

Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Al. Rosetti”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, revizuit, Editura Academiei, București, 2012.

*** *Allied Joint Doctrine for Air and Space Operations*, Edition B, Version 1, 2016.

*** *NATO glossary of terms and definitions*, 2015.

*** *NATO glossary of abbreviations used in NATO documents and publications*, 2016.

Atkinson Rick, *Crusade: The Untold Story of the Persian Gulf War*, Houghton Mifflin, Boston, 1993.

Barry John, Thomas Evan, "The Kosovo Cover-up", *Newsweek Magazine*, USA, 2000.

Bălăceanu Ion, *Revoluția tehnologică contemporană și impactul ei asupra potențialului militar*, Editura AÎSM, București, 2001.

Bălăceanu Ion, Daniel Dumitru și Ion Ioana, *Potențialul de luptă al Forțelor Terestre în context NATO*, Editura TOP FORM, București, 2006.

Christie Thomas, Donis J. and A. Victor, *Desert Shield/Desert Storm Suppression of Air*

Defence, Phase I report, IDA Document D-1076, 1996, HRA.

Fuller J.F.C., *The Foundation of the Science of War*, The Camelot Press Limited, Southampton, 1993.

Lambeth S. Benjamin, *NATO's Air War for Kosovo*, RAND, 2001.

Martin Iulian, *Interacțiunea strategiilor în conflictele armate moderne*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2012.

Stone R. Troy, *The Air War Over Serbia: Denial, Punishment, or Balance of Interest*, School of advanced airpower studies, Air University Maxwell Air Force Base, Alabama, June 2001.

Sun Tzî, *Arta războiului*, Editura Militară, București, 1976.

Werrell P. Kenneth, *Archie to SAM. A Short Operational History of Ground-Based Air Defense*, Second Edition, Alabama: Air University Press, 2005.

<http://www.nato.int>, accesat la 2 februarie 2018.

<http://www.globalsecurity.org>, accesat la 15 februarie 2018.

http://www.nato.int/docu/review/index_fr.htm, accesat la 4 martie 2018.

<http://www.wikipedia.com>, accesat la 10 martie 2018.

<http://warfare.ru/catalog=true>, accesat la 12 martie 2018.

<http://www.nato.int/docu/basic/txt/treaty.htm>, accesat la 13 martie 2018.

<http://www.ausairpower.net>, accesat la 16 martie 2018.

<http://www.foreignpolicy.com>, accesat la 2 aprilie 2018.

<http://www.newsweek.com>, accesat la 5 aprilie 2018.

<http://www.descoperă.ro>, accesat la 10 aprilie 2018.

<http://www.defense-aerospace.com>, accesat la 10 aprilie 2018.

PRINCIPII DE BAZĂ ȘI PARTICULARITĂȚI CONCEPTUALE, PRIVIND ASIGURAREA SPRIJINULUI MEDICAL OPERAȚIONAL

BASIC PRINCIPLES AND CONCEPTUAL PARTICULARITIES REGARDING INSURANCE OF OPERATIONAL MEDICAL SUPPORT

PRINCIPES DE BASE ET PARTICULARITÉS CONCEPTUELLES SUR LA GARANTIE DE L'ASSISTANCE MÉDICALE OPÉRATIONNELLE

Mr. medic Ionuț RĂDULESCU*

Principiile și scopurile sprijinului medical sunt special concepute pentru a permite și a facilita o maximă flexibilitate în aplicarea lor. Acestea nu impun sau exclud, în mod explicit, abordările particulare ale națiunilor contribuatoare la sprijinul medical operațional. Totuși acestea constituie cadrul incident primordial,

pe scheletul căruia se bazează politicile de sprijin medical operațional, încurajând astfel cooperarea strânsă dintre armatele participante, chiar dacă o serie de diferențe specifice de tip doctrinar național rezidă.

The principles and purposes of medical support are specifically designed to allow and facilitate maximum flexibility in their application. They do not explicitly imply or exclude the particular approaches of nations contributing to operational medical support. However, these designed the primary frame of the structure on which operational medical support policies are based, thus encouraging close cooperation between the participating armies, even if a number of specific national doctrines differ.

Les principes et les objectifs de l'appui médical sont spécifiquement conçus pour permettre et faciliter une flexibilité maximale dans leur mise en pratique. Ceux-ci n'imposent et n'excluent pas clairement les approches particulières des nations participantes au soutien médical opérationnel. Pourtant ils constituent la cadre incident essentiel, qui jette les bases des politiques de soutien médical opérationnel, encourageant ainsi une étroite coopération entre les armées concernées, malgré la persistance d'un certain nombre de différences doctrinaires nationales spécifiques.

Cuvinte-cheie: FMT (facilități medicale de tratament); scopul sprijinului medical; principii fundamentale ale sprijinului medical; planificarea medicală; standarde de îngrijiri medicale; termene de timp clinice.

Keywords: MTF (medical treatment facility); purpose of medical support; fundamental principles of medical support; medical planning; standards of care; clinical timelines.

Mots-clés: F.M.T.(facilités médicales de traitement); l'objectif du soutien médical; les principes fondamentaux de l'assistance médicale; la planification médicale; les standards des soins médicaux; délais cliniques.

Principiile fundamentale, care guvernează managementul clinic, precum și pe date și informații asistența medicală la campanie se bazează pe care țin de evidența/statistica cazuisticii medicale elemente conceptuale privind raționamentul/ întâlnite.

Astfel, într-o măsură mult mai mare, comparativ cu medicina staționară, în medicina operațională o serie de factori specifici, cum ar fi nivelul de

*Comandamentul Logistic Întrunit
e-mail: drionut2002@yahoo.com

pregătire, de instruire și de formare profesională, expertiza și experiența în domeniu a personalului de specialitate medico-sanitar și auxiliar sanitar, nivelul capacităților și modul de structurare și de organizare a formațiunilor medicale de tratament, gradul de înzestrare/dotare cu echipamente medicale (instrumentar și aparatură de resort), materialele sanitar-farmaceutice și condițiile geoclimatice influențează hotărâtor calitatea clinică a actului medical prestat.

În același timp, furnizarea asistenței medicale de specialitate la campanie implică o gamă de elemente aparte, cu caracter distinct, în sensul că cea mai mare parte a procedurilor medicale prestate se inițiază și se desfășoară în condiții total diferite, față de cele existente în medicina staționară, pe timp de pace.

Țelul „de aur” și principalul deziderat în domeniul asistenței medicale operaționale constă în aplicarea asistenței medicale, la război/în operație sau în situații de criză, la standarde cât mai apropiate de practica medicală curentă întâlnită în condiții de pace, în pofida provocărilor, a constrângerilor, a restricțiilor și a limitărilor introduse „în ecuație” de condițiile speciale de activitate.

O altă trăsătură caracteristică a medicinei operaționale o constituie importanța deosebită a termenului de timp maximal admis, pentru inițierea intervenției medicale de specialitate, factor cheie în ceea ce privește rata de supraviețuire ulterioară și de recuperare a răniților/bolnavilor. În mod practic, în funcție de acest factor esențial, se stabilesc, în cadrul operațiilor întrunite, tipul de formațiune medicală oportun de dislocat, localizarea, organizarea și dotarea corespunzătoare a acesteia.

În lumina celor anterior expuse, regula general admisă prevede faptul că, pentru a reduce rata mortalității și perioada de spitalizare, în procesul de planificare judicioasă și de executare a sprijinului medical operațional, trebuie să se aibă în vedere inițierea cât mai precoce/în regim de urgență a procedurilor de resuscitare cardio-respiratorie și de stabilizare a răniților, de preferat în interiorul intervalului de timp cunoscut ca „ora de aur”.

În cazuri temeinic justificate în care, din motive absolut obiective și care nu pot fi sub nicio formă înlăturate, nu se poate realiza evacuarea răniților/bolnavilor către unitățile medicale de tratament cu capacități superioare, se poate accepta extinderea intervalului de timp maxim, pentru primintervenția

medico-chirurgicală calificată/specializată, la cel mult două ore, pentru medicina de urgență și chirurgia de urgență pentru salvarea vieții (*damage control surgery*), și la cel mult patru ore, pentru asistența medico-chirurgicală primară (*primary surgery*). În esență, planificarea sprijinului medical la campanie va urmări ca pacientul să poată ajunge la formațiunea medicală de tratament în interval de o oră, dar nu mai târziu de patru ore de la producerea traumei/a rănirii.

Sprijinul medical operațional constituie, în mod evident, una dintre premisele asigurării succesului atât în desfășurarea acțiunilor militare propriu-zise, cât și în activitățile de tip umanitar, la război sau în situații de criză.

Procesul de reorganizare, de modernizare și de operaționalizare continuă a structurii de forțe din Armata României, precum și evoluția extrem de dinamică a tehnologiei din domeniul apărării sunt coordonate care determină elaborarea și revizuirea permanentă a mecanismelor, a tehnicilor și a procedurilor medicale operaționale, de natură să asigure reușita leadershipului militar și să fundamenteze clar, concis, coerent și unitar modul de organizare și mecanismul acțional, în cazul formațiunilor de sprijin medical operațional.

Din punct de vedere conceptual doctrinar, sprijinul medical operațional se circumscrie și, în același timp, se subsumează contextului larg de reorganizare și de modernizare a sistemului medical militar național, prin integrarea principiilor doctrinare naționale și a celor asumate în cadrul Alianței Nord-Atlantice, constituindu-se într-o referință generală, unitară, pentru stabilirea managementului capacităților medicale operaționale și pentru asigurarea capacității operaționale și de reacție imediată a acestora, la nivel strategic, operativ și tactic.

În lumina noilor principii și concepte de nivel strategic ale Alianței Nord-Atlantice, dimensionarea structurilor medicale participante la operații militare multinaționale se face în funcție de mărimea forțelor combatante destinate a fi trimise în teatrele de operații, de riscurile implicate și de tipul operației. În acest sens, un sistem de sprijin medical operațional eficient și eficace este, practic, „un posibil multiplicator de forță și o responsabilitate națională”¹, planificarea acestuia trebuie să fie cât mai flexibilă, astfel încât să faciliteze integrarea în contextul coordonării multinaționale. Astfel,

suportul medical operațional trebuie să aibă caracter de permanență, de prezență continuă pe timpul desfășurării operației militare, pentru furnizarea asistenței medicale de specialitate în volum complet, pentru prevenirea apariției și a răspândirii bolilor transmisibile, pentru evacuarea medicală a răniților și a bolnavilor către formațiunile medicale de tratament proprii sau ale coaliției, localizate în teatrul de operații (TO), sau către unități sanitare situate pe teritoriul național.

Sprijinul medical operațional și asigurarea serviciilor de supraveghere, menținerea și promovarea stării de sănătate se planifică și se organizează de către țara generatoare a contingentului combatant, înainte de dislocarea acestuia în TO. Chiar dacă responsabilitatea asigurării sprijinului medical operațional constituie apanajul națiunii generatoare a contingentului combatant, după încheierea procesului de transfer de autoritate (TOA), comandamentul forței multinaționale va prelua responsabilitatea menținerii sănătății personalului participant.

Pentru o cât mai corectă și eficientă planificare a tuturor facilităților medicale de tratament, este importantă „obținerea unui echilibru între capabilitățile medicale ale fiecărui nivel de asigurare”² și capacitatea de a executa evacuări medicale între aceste niveluri. Tratamentul continuu și evacuarea medicală sunt etape inseparabile și în consecință se planifică împreună, în vederea obținerii tratamentului medical standardizat la fiecare nivel, astfel încât acesta să fie acceptat de fiecare contingent național participant, precum și pentru evitarea supraaprovizionării de resort sau a dublării efortului de ordin medical.

Principiile și valorile fundamentale privind sprijinul medical operațional sunt reprezentate de următoarele:

- *Respectarea regulilor conflictelor armate și ale drepturilor omului:* activitățile pe care le presupune suportul medical operațional trebuie desfășurate în acord cu litera și în spiritul dreptului conflictelor armate. Astfel, în esență, populația expusă la riscuri, rezultate din operații armate, rănită sau îmbolnăvită prin efectele acestora, trebuie tratată numai pe baza necesităților de ordin clinic și în limita disponibilității resurselor medicale existente, fără niciun fel de discriminare pe bază de apartenență etnică, sex, religie etc.

- *Respectarea eticii și a deontologiei profesionale:* activitățile de sprijin medical

operațional trebuie desfășurate cu etică, cu probitate morală și cu deontologie profesională, în perfect acord cu reglementările incidente la nivel național, precum și în deplină conformitate cu normativele și cu dispozițiile specifice, emise de organismele și de asociațiile socioprofesionale naționale din care face parte personalul de specialitate medico-sanitar (Colegiul Medicilor din România, Colegiul Medicilor Dentiști din România, Colegiul Farmaciștilor din România, Ordinul Asistenților Medicali Generaliști, Moașelor și Asistenților Medicali din România).

- *Furnizarea unui act medical înalt calitativ:* standardele îngrijirilor medicale acordate au un efect deosebit de important asupra rezultatului final al tratamentului, deficiențele actului medical prestat putând fi, ulterior, corectate/compensate foarte greu. În acest domeniu, un instrument deosebit de util în definirea și în implementarea conceptului de îmbunătățire continuă a practicii medicale în operații militare îl constituie însușirea și implementarea eficientă a lecțiilor învățate din domeniul medical operațional.

- *Conceptul de „bine al pacientului”:* asistența medicală este un factor deosebit de important, însă nu constituie un element singular al îngrijirii sănătății³. Astfel, pe lângă starea fizică de bine, starea de bine general este la fel de importantă în această ecuație complexă. Adicional, comunicarea și relaționarea cu echipa de comandă, cu familia și cu rudele aflate în țară pentru gestionarea problemelor de ordin personal, furnizarea asistenței psihologice contribuie la realizarea și la atingerea conceptului de bine social, spiritual și afectiv.

- *Intervalul de timp de la rănire/îmbolnăvire până la acordarea tratamentului* constituie un factor fundamental în eficacitatea îngrijirilor medicale acordate, care influențează, într-un mod decisiv, riscul de deces, viteza de recuperare și deficiențele funcționale remanente. În acest sens, alocarea resurselor medicale trebuie să răspundă provocărilor legate de factorul timp. Personalul nemedical, antrenat și instruit, care asigură primul ajutor de bază (primul ajutor reciproc și autoajutorul), capabil să efectueze manevre de „primintenție”, pentru salvarea vieții cât mai rapid posibil, în 10 minute de la rănire, va influența rezultatul final al tratamentului și șansele de salvare a vieții răniților. Abordarea clinică și termenele limită utilizate la evacuarea medicală stau la baza

doctrinei medicale în operații, implementarea lor făcându-se prin asigurarea unor mecanisme clare și eficiente, de comandă și control (C2), exercitate eficient asupra mijloacelor de evacuare medicală, precum și prin amplasarea corectă a facilităților medicale de tratament adecvate.

• *Continuitatea îngrijirilor medicale acordate:* recuperarea victimelor depinde de caracterul continuu al îngrijirilor medicale operaționale oportune acordate, în sensul absenței întreruperilor pe linia supravegherii atente și a acțiunilor de răspuns necesare, pe întreg lanțul de tratament medical și de evacuare medicală, de la momentul rănirii până la momentul acordării tratamentului definitiv (final) și/sau de recuperare și reabilitare. Asistența medicală operațională este acordată, în mod uzual, de manieră progresivă, în cadrul facilităților medicale de tratament la diferite niveluri. Cu toate acestea, în anumite situații, punctual definite, unele răniți/îmbolnăviri specifice, sau anumite limitări în ceea ce privește capacitățile de tratament pot necesita, și chiar impune, scurtcircuitarea lanțului de tratament și de evacuare medicală.

• *Compatibilitatea sistemelor medicale:* sprijinul medical operațional adecvat este un element de importanță fundamentală în cadrul proceselor de generare/regenerare a contingentelor participante la misiuni multinaționale în teatrele de operații, iar elementele de sprijin medical operațional trebuie să aibă același nivel de pregătire, de echipare, de antrenament și, același timp, de răspuns (*readiness*), ca și forțele combatante pe care le deservesc.

• *Conceptul de multinaționalitate:* soluțiile medicale multinaționale au un potențial considerabil de a reduce consumul inutil de resurse medicale ale fiecărei națiuni contribuatoare. Totuși existența anumitor diferențe de ordin național, cum ar fi: ghidurile de protocol clinic, restricțiile legale specifice sau particularitățile lingvistice, face ca realizarea multinaționalității pe linie medicală, în practică, să fie o provocare complexă. Pregătirea și instruirea multinațională întrunită, bazate pe scenarii cât mai aproape de realitatea teatrului de operații, sunt benefice operațiilor militare multinaționale, îmbunătățind simțitor competențele medicale, necesare cerințelor operaționale, și potențând interoperabilitatea resurselor umane, materiale și conceptuale ale națiunilor contribuatoare. Soluțiile medicale multinaționale pot fi extinse și la unele capacități medicale contractate de la furnizori

civili locali, pentru asigurarea suportului medical în anumite operații, în care capacitățile medicale militare sunt fie indisponibile, fie neadaptate condițiilor specifice din aria de responsabilitate.

Dintre standardele de bază ale sprijinului medical operațional necesar a fi îndeplinite, amintim următoarele:

• *Înalta specializare a medicinei operaționale:* din cauza mediului aparte și a condițiilor deosebite în care se desfășoară în mod frecvent, procedurile medicale practicate în operații sunt adeseori diferite față de cele practicate în formațiunile medico-militare din țările de proveniență. Standardele de îngrijire medicală disponibile pot astfel avea un efect definitiv asupra rezultatului final al asistenței medicale furnizate, iar o calitate scăzută a actului medical operațional poate fi rareori surmontată și compensată ulterior.

• *Importanța/supremația necesității clinice:* nevoia clinică trebuie să fie factorul principal în funcție de care are loc prioritizarea, temporizarea și stabilirea obiectivelor actului medical operațional, precum și a nevoilor și posibilităților de evacuare medicală a răniților/bolnavilor. Necesitățile și cerințele astfel rezultate trebuie atent corelate și echilibrate cu obiectivele operaționale, precum și cu posibilul lor impact asupra îndeplinirii misiunii încredințate.

• *Principiul universal valabil al importanței răspunsului în urgențe acute:* deși comandantul operațiunii are autoritatea necesară pentru a limita disponibilitatea sprijinului medical militar acordat persoanelor civile care nu aparțin contingentelor participante la operații militare, tratamentul urgențelor medico-chirurgicale în care viața pacientului se află în pericol nu poate fi, în mod normal, refuzat acestor persoane, în limita capacităților/capabilităților de ordin medical dislocate.

• *Confidențialitatea datelor și a informațiilor medicale:* confidențialitatea datelor și a informațiilor de natură medicală, rezultate din relația furnizor de îngrijiri medicale - pacient, este esențială pentru obținerea încrederii pacienților/bolnavilor în personalul de specialitate medico-sanitar. Aceste elemente de confidențialitate sunt, deseori, protejate de legislația națională a țărilor participante la operații și, astfel, trebuie respectate în activitatea medicală operațională, așa cum se întâmplă și în viața civilă. Tocmai de aceea datele și informațiile

clinice sensibile nu trebuie comunicate persoanelor sau instituțiilor care nu au competențe, sarcini, atribuții și responsabilități certe în domeniu și/sau nu respectă principiul universal valabil al „nevoii de cunoaștere” (*need to know*).

Concluzii

Având în vedere aspectele menționate mai sus, apreciez fără echivoc faptul că definirea și reglementarea, din punct de vedere conceptual, a tuturor principiilor și a normelor care reglementează sprijinul medical operațional trebuie făcute de o manieră clară, concisă, coerentă și unitară. Consider, astfel, că numai această abordare pragmatică este în măsură să asigure implementarea și realizarea unui suport medical prompt și în volum suficient, deplin adecvat operației militare derulate și capabil, în consecință, să contribuie la succesul acesteia.

NOTE:

1 Gl.bg.drd. Cătălin Zisu, col.dr. Liviu Scriciu, mr.drd. Bixi-Pompiliu Mocanu, *Logistica grupărilor de forțe la început de secol și mileniu*, Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2004, p. 325.

2 *Ibidem*, p. 327.

3 *AJP-4.10, Allied joint doctrine for medical support*, Edition B, Version 1/2015, pp. 1-3.

BIBLIOGRAFIE

*** *Md-2, Doctrina sprijinului medical în operații întrunite/2016*.

*** *AJP-4.10, Allied joint doctrine for medical support*, Edition B, Version 1/2015.

Gl.bg.drd. Zisu Cătălin, col.dr. Scriciu Liviu, mr.drd. Mocanu Bixi-Pompiliu, *Logistica grupărilor de forțe la început de secol și mileniu*, Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2004.

SINERGIA – CONDIȚIE ESENȚIALĂ A SUCCESULUI ÎN PROCESUL PLANIFICĂRII CIVIL-MILITARE ÎN ORAȘUL INTELIGENT

*SINERGY – THE ESSENTIAL CONDITION OF SUCCESS
IN THE CIVIL - MILITARY PLANNING PROCESS
OF THE SMART CITY*

*SYNERGIE – CONDITION ESSENTIELLE DU SUCCÈS
DU PROCESSUS DE PLANIFICATION CIVILO-MILITAIRE
DANS LA VILLE INTELLIGENTE*

Asist.univ.dr. Sorina-Georgiana RUSU*

Asigurarea securității multidimensionale (sociale, de mediu, de servicii, cibernetice etc.) în orașele inteligente contribuie în mod semnificativ la reducerea cheltuielilor de funcționare a serviciilor publice, alături de reducerea timpului consumat de utilizatori pentru accesul la aceste servicii, participând, astfel, la creșterea nivelului de trai al populației. Entitățile care se ocupă cu planificarea spațială a orașului și cu asigurarea securității urbane ar trebui să desfășoare o activitate permanentă de monitorizare și de informare reciprocă referitoare la activitățile și la acțiunile desfășurate de actorii urbani civili și militari, pentru datele de interes comun. Așadar sinergia este o condiție esențială pentru asigurarea funcționării eficiente a orașului inteligent, la pace, în situații de criză sau la război.

Ensuring multi-dimensional security (social, environmental, services, cybernetics, etc.) in smart cities contributes significantly to reducing public service spending, along with reducing user time for access to these services, thereby contributing to raising the population standard of living. Space planning entities of a city and the providers of urban security should develop a permanent monitoring and mutual information activity on the civilian and military actor's activities and actions, on common interest data. Therefore, synergy is a prerequisite for ensuring the efficient functioning of a smart city to peace time, crisis or war.

Assurer une sécurité multidimensionnelle (sociale, environnementale, de service, cybernétique etc.) dans les villes intelligentes contribue de manière significative à diminuer les charges de service public, tout en réduisant le temps d'accès à ces services, contribuant ainsi à élever le niveau de vie de la population. En effet, les entités chargées de la planification de l'espace et de la sécurité urbaine devraient mener une activité permanente de surveillance et d'information partagée sur les activités et les actions des acteurs urbains civils et militaires, en vue d'obtenir des données d'intérêt général. La synergie est donc une condition essentielle pour rendre efficace le fonctionnement de la ville intelligente, en situation de crise, en temps de paix ou de guerre.

Cuvinte-cheie: sinergie; planificare spațială civil-militară; oraș inteligent; obiective militare.

Keywords: synergy; civil-military spatial planning; smart city; military objectives.

Mots-clés: synergie; planification spatiale civilo-militaire; ville intelligente; objectifs militaires.

*Universitatea de Arhitectură și Urbanism
„Ion Mincu”
e-mail: rususorina2004@yahoo.com

Ascensiunea conceptului ”smart city”

Orașele inteligente au cunoscut o ascensiune tot mai pronunțată în ultimii ani, trecând din sfera preocupărilor academice la utilizarea și la integrarea conceptului în planificarea guvernelor și în proiectele corporațiilor IT din întreaga lume. Spre deosebire de orașele tradiționale, un *oraș inteligent* pune accentul pe productivitate și pe prosperitate, fiind caracterizat drept o așezare urbană inovatoare, cu infrastructuri de comunicații inteligente încorporate în mediu, în transport, în utilități și în rețelele de energie și de infrastructură socială.

Mirajul și puterea acestui concept provin din dorința de armonizare a celor trei preocupări de actualitate ale lumii contemporane: ecologia, tehnologia și societatea. În acest fel, inițiatorii conceptului și cei care îl implementează vor ca *orașul inteligent* să fie o entitate geografică, în care principiile specifice celor trei paliere să se dezvolte într-un mod armonios și sustenabil.

Cu toate acestea lipsa de claritate și a unei poziții, comun acceptate, cu privire la definirea *orașului inteligent*, a alimentat o bună parte dintre discursurile politice la nivel internațional. Practic, *orașul inteligent* a fost asimilat ca fenomen global și promovat la nivelul guvernelor, pentru a răspunde provocărilor date de presiunea urbanizării accelerate, a progreselor în domeniul tehnologiei informației și de existența infrastructurilor învechite.

Astăzi se încearcă, cu ajutorul noilor instrumente tehnologice (GIS, tehnologii de simulare, senzori etc.), inventarierea și perfecționarea elementelor structurale ale orașelor, vizând paliere variate, precum: transportul, energia, siguranța publică și securitatea, sănătatea, educația, serviciile publice, mediul etc. Cunoașterea și analiza detaliată a acestor componente constituie prima și una dintre cele mai importante etape ale procesului de identificare a unor soluții inovatoare, eficiente și optimizate funcțional, pentru a răspunde problemelor identificate și pentru a putea realiza scenariu viitoare de dezvoltare a orașelor. În acest fel este concepută transformarea lor în medii sustenabile, cu infrastructură avansată, capabile să ofere o calitate ridicată a vieții, prin cunoaștere și prin inovare. Integrarea clădirilor inteligente în procesul de planificare spațială, alături de sistemele de analiză și de adaptare la factorii de mediu, a celor de informații publice, de monitorizare și de

conducere a traficului, de management energetic etc. ar trebui să creeze premisele creșterii gradului de confort și de siguranță la nivelul orașelor.

Smart city presupune și luarea măsurilor pentru creșterea gradului de securitate a cetățenilor, a comunităților și a resurselor orașelor, prin soluții care să permită protecția împotriva riscurilor naturale și antropogene, precum și intervenția în caz de urgență. De asemenea, un astfel de oraș trebuie să permită aplicarea legii de către autoritățile îndrituite pentru combaterea infracționalității, pentru reducerea violenței urbane și pentru prevenirea atacurilor și a amenințărilor teroriste.

Prin implementarea acestui concept, se pot obține identificarea, înregistrarea și evaluarea factorilor de risc naturali și antropogeni pentru alarmarea autorităților în cel mai scurt timp, în vederea luării deciziilor. Cunoașterea și monitorizarea atentă și permanentă a schimbărilor intervenite în evoluția componentelor urbane constituie etapele inițiale ale procesului de management al riscurilor de care depinde implementarea cu succes a programelor și a planurilor de înștiințare și de pregătire a populației, pentru limitarea efectelor negative și a impactului produs de fenomenele distructive excepționale. Astfel, pot fi evitate sau cel puțin reduse consecințele accidentelor și ale dezechilibrelor funcționale din sistemele de infrastructuri critice care asigură comunicațiile, transporturile, evacuarea reziduurilor și alimentarea populației cu căldură, cu electricitate, cu gaze, cu apă și cu bunuri de larg consum.

Este limpede că, în construirea și în modalitatea de funcționare a orașelor inteligente, trebuie incluse aspecte care țin de influențele globalizării, dar și de ancorarea pe posibilitățile de dezvoltare locală, corelate cu dimensiunea și cultura orașelor. *Smart city* rămâne un concept prin care se încearcă operaționalizarea *planificării spațiale*¹, pentru a răspunde unor probleme complexe, care necesită soluționarea rapidă.

În acest sens, consider că operaționalizarea conceptului poate fi realizată ținând cont de trei elemente specifice, cum ar fi:

- modalitatea de guvernare prin cunoașterea hazardurilor pentru luarea unor măsuri, în vederea prevenirii, evaluării și controlului riscurilor naturale și antropogene, micșorând astfel costurile unor intervenții, în caz de dezastre naturale, atentate teroriste etc.;
- reconfigurarea poziției și a rolului actorilor urbani civili și militari implicați în

transformarea orașelor, cu ajutorul noilor tehnologii: clasa politică, mediul de afaceri, mediul academic, mediul militar, societatea civilă etc.;

- planificarea spațială, prin actualizarea dinamicii proceselor și prin utilizarea resurselor urbane, ținând cont de interdependențele locale și globale, pentru îmbunătățirea competitivității orașelor.

Ținând cont de aceste componente, orașele pot fi transformate în medii sustenabile, cu o calitate a vieții ridicată, cu o preocupare continuă pentru îmbunătățirea modalității de conviețuire și a securității cetățenilor, într-un mediu din ce în ce mai aglomerat. În prezent, *orașele inteligente*, construite de la zero ca proiecte pilot, precum Masdar City, din Abu Dhabi, Songdo, din Coreea de Sud, sau Eko Atlantic, din Lagos, au o importanță dominantă antreprenorială. În același timp, orașe cu o bogată istorie și cu tradiție se reinventează, încercând să-și păstreze elementele culturale distinctive, dar incluzând, totodată, componente inteligente, și să-și îmbunătățească modalitatea de guvernare, pentru a rezista mai bine în fața riscurilor naturale și antropogene și pentru a fi mai competitive.

Planificarea spațială civil-militară pentru orașe mai sigure

Pentru asigurarea securității cetățenilor și a infrastructurilor critice, este necesară cooperarea civil-militară continuă, care să asigure funcționarea eficientă a orașelor la pace, în situații de criză sau la război. Asigurarea securității multidimensionale (socială, de mediu, servicii, cibernetică etc.) în *orașele inteligente* contribuie în mod semnificativ la reducerea cheltuielilor de funcționare a serviciilor, la reducerea timpului consumat de către utilizatori pentru accesul la serviciile de utilitate publică, participând, astfel, la creșterea nivelului de trai al populației. Pentru a avea un oraș sigur și pentru a reduce timpul de intervenții în situații de urgență, în contextul actual este nevoie de o gestionare eficientă, cu ajutorul unei monitorizări permanente a informațiilor urbane (căi de comunicații, servicii, instalații, mărfuri, trafic de date etc.). În acest fel, situațiile nedorite, precum accidente și avariile, pot fi prevenite. Pentru obținerea acestui deziderat, cooperarea civil-militară trebuie materializată

prin structuri de coordonare, de monitorizare și de informare reciprocă permanentă asupra activităților și acțiunilor desfășurate de către actorii urbani. Dificultatea implementării unui astfel de sistem de supraveghere constă în armonizarea măsurilor de securitate, respectând, totodată, dreptul cetățenilor la intimitate și cadrul legislativ local și internațional. Creșterea numărului de locuitori ai orașelor implică și o creștere a cererii de servicii necesare, alături de necesitatea garantării siguranței publice și protejării cetățenilor.

„De ce avem nevoie de orașe inteligente și sigure? Hazardurile naturale și antropogene pot provoca pagube însemnate, ireversibile în orice oraș, oprind sau perturbând buna funcționare a vieții urbane. Experiența ultimilor ani ne-a arătat că atacurile armate și atentatele teroriste² în marile orașe sunt în creștere, iar dezastrele naturale³ și-au făcut simțită prezența în tot mai multe zone urbane. Faptul că unele dezastre naturale se întâmplă aproape simultan cu amenințări armate sau cu atacuri teroriste întărește convingerea că orașele viitorului trebuie să fie pregătite pentru provocări mixte atât de cauză naturală, cât și antropogenă. Este nevoie de mai multă cercetare, concentrată pe pregătirea, prevenția, protecția, răspunsul și refacerea orașelor inteligente”⁴.

Contopirea sinergică a conceptelor de *oraș inteligent* și de *oraș sigur* constituie o abordare adecvată pentru orașul viitorului, care va trebui să fie pregătit pentru provocări din ce în ce mai multe și diversificate permanent. Prin politici predictive, bazate pe utilizarea tehnicilor și metodelor de analiză a datelor, s-ar putea acționa în vederea identificării potențialei manifestări a unui eveniment, activitate sau comportament de natură să pună în pericol siguranța orașului. Însă aplicarea acestor tipuri de politici necesită discernământ și un cadru legislativ care să permită îmbinarea corespunzătoare a elementelor umane și tehnologice implicate în întregul proces.

Sinergia în procesul planificării spațiale

Operațiile militare care se desfășoară în mediul urban⁵ sunt dificile și consumatoare de resurse multiple. Raportul elementelor cantitative și calitative ale orașelor (relief, geografie, populație, economie, putere, baze de date etc.) a influențat modalitatea de desfășurare a luptei în mediul urban. În sensul celor menționate, constrângerile

pot fi, în funcție de palierul la care ne raportăm: reglementări interne și internaționale, obiective politice și militare, stabilite în funcție de dinamica și de tipurile conflictelor, de misiunile variate ale entităților civile și militare, de dinamica spațiului real în relație cu spațiul cibernetic, de presiunile și atitudinile societății civile etc.

Demersurile legate de planificarea spațială vor putea fi realizate prin intermediul unor sisteme informaționale civil-militare și al unor platforme integrate de lucru. Utilizarea rețelelor neurale artificiale și a senzorilor la sol, în proiectarea sistemelor informaționale, ar putea oferi, în viitor, date în timp real, în raport cu fenomenul de natură civilă sau militară urmărit. Astfel, poate fi dezvoltat un management de securitate integrat, în toate sectoarele care deservește locuitorii orașelor, prin asigurarea securității existențiale (apă, energie, sănătate, mediu, transport etc.), a ordinii publice și a securității la nivel comunicațional și informațional.

Dacă astăzi guvernarea orașelor tradiționale se desfășoară vizând anumite componente, cu o împărțire administrativă pe departamente responsabile de probleme sectoriale, în *smart city* se urmărește generarea imaginii procesului evoluției orașului în ansamblul său, pentru ca deciziile să poată fi luate rapid și cu o fundamentare reală sporită. Organizarea în acest fel presupune un mod eficient de folosire a tuturor resurselor existente la nivelul orașelor (umane, materiale, financiare, tehnologice, de timp, informaționale etc.) de către conducerea politică, pentru a realiza dezvoltarea și gestiunea problemelor complexe.

Buna guvernare este un proces laborios și biunivoc, implicând atât responsabilitatea administrației locale, cât și a locuitorilor, pentru eficientizarea și îmbunătățirea vieții în cadrul orașelor. Pentru a-și desfășura activitatea într-un oraș *inteligent*, aparatele administrative civile și militare, dincolo de capacitatea tehnologică necesară, trebuie să aibă resurse umane competente și pregătite pentru operarea într-un astfel de mediu. Acțiunile civil-militare menite să răspundă problemelor existente trebuie să beneficieze de transparența decizională, alături de responsabilitatea și de credibilitatea decidenților în fața cetățenilor. Toate acestea necesită supremația legislativă, precum și acțiuni educative și participative ale comunităților la procesul de guvernare a orașului.

Concluzii

Orașul inteligent este conceput ca o entitate geografică, în care principiile ecologice, tehnologice și sociale trebuie să se dezvolte într-un mod sustenabil. Pentru ca orașul să fie sigur și pentru a reduce timpul de intervenție în situații de urgență, este nevoie de gestionarea eficientă a resurselor urbane, a fluxurilor și a proceselor care au loc în cadrul orașului. În vederea obținerii acestui deziderat, cooperarea civil-militară trebuie materializată prin structuri de coordonare, de monitorizare și de informare reciprocă permanentă asupra activităților și acțiunilor desfășurate de către actorii urbani civili și militari.

Deși guvernarea riscurilor, prin cunoașterea și prevenirea acestora, reprezintă dezideratul administrației unui oraș *inteligent*, se poate observa că tot mai multe provocări apar la adresa securității orașelor contemporane. Consider că apelul la soluția operației militare în mediul urban va impune regândirea planificării spațiale urbane, a amplasării obiectivelor militare și a infrastructurilor critice în cadrul orașelor, precum și sporirea posibilităților de extindere a mijloacelor de cercetare și de supraveghere, pentru obținerea unei vizibilități continue asupra câmpului de luptă și a controlului spațiului de desfășurare a acțiunilor.

NOTE:

1 *Compendiul de Planificare Spațială Europeană* definește *planificarea spațială* drept „politici publice și acțiuni destinate influențării distribuției viitoare a activităților în spațiu și a legăturilor dintre acestea”. Vezi *** Comisia Europeană, Studii de dezvoltare regională, *The EU Compendium of spatial planning systems and policies*, Luxemburg, 1997, p. 156.

2 Doar în ultimul an au avut loc opt atentate teroriste, cu autovehicule, în Europa (Spania, Germania, Marea Britanie, Franța și Suedia). Aceste atacuri ar fi putut fi prevenite și printr-o proiectare a spațiilor publice, care să împiedice accesul mașinilor sau care să-l permită în anumite condiții de securitate.

3 Uraganele Katrina, Harvey, Irma, cutremurele din Mexic etc.

4 Sorina-Georgiana Rusu, ”Smart City – New Concept in Civil-Military Planning”, *Proceedings International Scientific Conference Strategies XXI – The Complex and Dynamic Nature of the Security Environment*, 2017, p. 277.

5 „Acronimul MOUT (Military Operation on Urbanized Terrain – Operații militare în mediul urban) descrie acele acțiuni militare planificate și desfășurate într-un teren complex, unde construcțiile artificiale au un impact crescut asupra opțiunilor tactice disponibile ale comandantului”. Headquarters, Departament of the Army, *FM 90-10 Military Operations On Urban Terrain (MOUT)*, Washington, DC, 1993, p. 1.

BIBLIOGRAFIE

*** Comisia Europeană, Studii de dezvoltare regională, *The EU Compendium of spatial planning systems and policies*, Luxemburg, 1997.

*** Headquarters, Department of the Army, *FM 90-10 Military Operations On Urban Terrain (MOUT)*, Washington, DC, 1993.

Mintzberg Henry, *Ascensiunea și declinul planificării strategice*, Editura Publica, București, 2008.

Orzeață Mihail, *Managementul resurselor de apărare (curs)*, Editura Academiei Forțelor Aeriene, Brașov, 2009.

Rusu Sorina-Georgiana, ”New military spatial planning trends under the influence of revolution in military affairs and globalization”, în *Revista Proceedings – The International Scientific Conference Strategies XXI – Strategic Changes in Security and International Relations*, vol. I, “Carol I” National Defence University Publishing House, Bucharest, 2015.

Rusu Sorina-Georgiana, ”Smart City – New Concept in Civil-Military Planning”, în *Revista Proceedings – The International Scientific Conference Strategies XXI – The Complex and Dynamic Nature of the Security Environment*, “Carol I” National Defence University Publishing House, Bucharest, 2017.

ASPECTE ALE SECURITĂȚII NAȚIONALE ÎN RESPONSABILITATEA COMPLEMENTARĂ A COMUNITĂȚILOR ȘI A ADMINISTRAȚIILOR LOCALE

NATIONAL SECURITY DIMENSIONS IN THE COMPLEMENTARY RESPONSIBILITY OF COMMUNITIES AND LOCAL ADMINISTRATIONS

ASPECTS DE LA SÉCURITÉ NATIONALE DANS LA RÉSPONSABILITÉ COMPLÉMENTAIRE DES COMMUNAUTÉS ET DES ADMINISTRATIONS LOCALES

Drd. Mariana CÂJU*
Col. (r) prof.univ.dr. Ion ROCEANU**

Securitatea națională este un subiect intens dezbătut în ultima perioadă, în contextul creșterii riscurilor și al amenințărilor externe, dar prea puțin sunt analizate aspectele interne care țin de domeniul securității naționale.

În acest sens, prezentul articol abordează componenta internă, nonmilitară a securității naționale, dedusă mai ales din percepția cetățenilor asupra acestui aspect al vieții lor, ca rezultat al unor chestionare aplicate de către autor, în anii 2014 și 2017. Rezultă din aceste chestionare că aspectele cotidiene care influențează viața fiecărui cetățean și a comunităților au o pondere majoră în modul în care este privită tema securității, în general.

National security is a highly debated topic lately in the context of rising external risks and threats, but domestic issues of national security are scarcely analyzed. In this respect, this article addresses the domestic, non-military component of national security deduced in particular from citizens' perception of this aspect of their lives as a result of questionnaires applied by the author in 2014 and 2017. It follows from these questionnaires that the daily issues influencing the lives of every citizen and community has a major impact on how the security theme is viewed in general.

La sécurité nationale, dans le contexte de la hausse des risques et des menaces externes, est un sujet fort débattu, mais les aspects internes relevant de la sécurité nationale sont peu analysés.

À cet égard, dans le présent article on attaque le thème de la composante interne non-militaire de la sécurité nationale, déduite notamment de la perception que les citoyens ont de cet aspect de leur vie, à la suite des questionnaires appliqués par l'auteur, en 2014 et 2017. Il ressort de ces questionnaires que les aspects quotidiens qui influencent la vie de chaque citoyen et des communautés ont un poids majeur dans la manière dont le thème de la sécurité est abordé en général.

Cuvinte-cheie: dimensiuni ale securității naționale; comunități locale; autorități locale; riscuri și amenințări; domenii de manifestare.

Keywords: dimensions of national security; local communities; local authorities; risks and threats; areas of manifestation.

Mots-clés: dimensions de la sécurité nationale; communautés locales; autorités locales; risques et menaces; zones de manifestation.

*Spitalul Municipal „Dr. Aurel Tulbure”, Făgăraș

e-mail: marianacaju@yahoo.it

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: iroceanu@adlnet.ro

Dimensiunile care coagulează operațional și doctrinar arhitectura securității naționale conțin, în afirmarea lor, atât elemente ale viziunii superioare asupra conceptelor, cât și elemente constitutive ale componentelor și condiționărilor locale ale securității naționale. Pentru că, parafrazând, securitatea națională nu este un concept¹, o filosofie sau o stare care există prin ea însăși, după cum nu este nicio realitate suprastructurată piramidal, pe care o putem identifica doar în partea superioară a piramidei.

Securitatea națională este, practic, o realitate care cuprinde întregul potențial de care dispune națiunea și statul român, spre salvagardarea vitalității istorice a statului, a intereselor sale vitale și, nu în ultimul rând, a condiției sale suverane asupra teritoriului, care, în consens cu spiritul și cu prevederile dreptului internațional, îl definește ca stat.

Potențialul uman – de la individ și comunitate locală la națiune și stat; *potențialul economic* – de la aparent nesemnificativele capacități de producție, cu caracter familial, la capacități cu potențial de producție strategic; *potențialul politic* – de la conștiința și acțiunea politică individuală, coagulată în primele manifestări publice la nivel local, la conștiința și la acțiunea politică asumată partinic și, mai departe, la politica națională; *potențialul militar* – de la capacitatea și disponibilitatea fiecărui cetățean de a intra în responsabilitatea serviciului militar, potrivit prevederilor legii, la forța armată specializată anume în purtarea războiului; *potențialul social* – de la calitatea și mișcarea populației, în mediul local, la calitatea și la mișcarea populației, la nivel național; *potențialul cultural* – de la afirmare, la nivel individual și al comunităților locale, la nivelul social de reprezentativitate națională a culturii de securitate; *potențialul ecologic* – de la nivel local, unde responsabilitatea protejării mediului este decisivă, la nivelul întregii țări, unde este panoramată starea ecologică a întregului teritoriu național; *potențialul psihosocial* – de la reprezentarea socială a securității la nivel local, la reprezentarea socială a securității la nivel național².

Din aceste perspective vom releva dimensiunile securității naționale în responsabilitatea complementară a comunităților și a administrațiilor locale.

Dimensiunea politică

Abordarea tematică a acestei dimensiuni impune analitic, în special, problematica bunei guvernări și a proastei guvernări. Este evident că, atunci când se face o astfel de analiză, se are în vedere, ca obiect de studiu al acesteia, instituția puterii executive a statului, aceasta fiind îndrituită constituțional cu gestionarea și aplicarea guvernării. Dar nu trebuie uitat faptul că, o consecință a modului în care este materializată responsabilitatea guvernamentală, buna guvernare sau proasta guvernare își manifestă efectul atât la nivel național, cât, mai cu seamă, la nivel local, la nivelul fluid al comunităților locale, acestea fiind senzorul ultim al proastei sau al bunei guvernări.

Vizavi de securitatea națională, proasta guvernare, prin consecințele sale în plan local, acolo unde se află resursele potențiale ale stării securității naționale, poate reprezenta un risc potențial, în timp ce buna guvernare, ca deziderat realizat reprezintă un vector de consolidare a securității naționale. Dar atât buna, cât și proasta guvernare sunt, chiar în forme relative, măsurabile. Astfel, buna guvernare are efecte în potențarea climatului moral al comunității, în măsura în care următorilor indicatori³ li se conferă corespondență pozitivă în practica socială și, totodată, în măsura în care autoritățile publice locale își afirmă complementar utilitatea în vectorizarea bunei guvernări, astfel:

- vizibilitatea și responsabilitatea – indicatori cu ajutorul cărora sunt măsurate, apreciate și evaluate drepturile politice, civile și general umane ale membrilor comunității;

- instabilitatea politică – indicator care măsoară posibilitatea declanșării unor manifestări violente, inclusiv prin terorism și prin destabilizarea instituțiilor administrației publice locale, ca efect al acțiunilor care vizează schimbări în guvernare;

- eficiența guvernării – indicator prin care se evaluează nivelul de competență al administrației publice centrale, implicit al administrațiilor publice locale, ca „instrumente teritorial-administrative” de promovare și de implementare a politicilor executive guvernamentale;

- calitatea procesului normativ – indicator care măsoară incidența normativă a politicilor executive, la nivelul comunităților locale, fiind, din această perspectivă, un barometru al percepției, al înțelegerii și al atitudinii comunităților locale față de consensul dintre așteptările locale și calitatea procesului normativ;

• domnia legii – indicator care măsoară nivelul local, dar și cel național al respectării legii, permițând identificarea posibilităților de declanșare a unor acțiuni cu caracter violent, chiar criminal;

• controlul corupției – indicator care măsoară exercițiul public al puterii, în scopuri private, inclusiv mita și corupția, care erodează grav credibilitatea instituției ori a administrațiilor publice locale și, implicit, respectul comunității față de acestea.

Vizualizarea analitică a indicatorilor menționați relevă, concomitent cu obiectivul asumat prin enunț, incidența stărilor pe care le evaluează asupra forului sistemic al securității naționale. Această constatare, cu caracter axiomatic, potențializează gama mijloacelor și instrumentelor pe care le putem utiliza, pentru a stabili valoarea și dimensiunea relației dintre comunitățile locale versus administrațiile publice locale și starea organică a securității naționale.

Se poate observa că acest domeniu al securității este analizat și oarecum înțeles ca atare doar de acea parte a populației cu nivel de educație peste medie și care este interesată de domeniul politic în general. Probabil că teme, precum imigrația masivă, riscul unei noi crize economice, al unor ieșiri din spațiul UE, dar și terorismul pot face, la un moment dat, legătura dintre politic – eșec – insecuritate, la nivel de cetățean, dar, cu siguranță, va induce, cu greu sau deloc, impresia că administrația locală ar avea vreun rol în aceasta.

Dimensiunea militară

Aparent, perspectiva acestei dimensiuni a securității naționale ar putea avea o importanță redusă în ceea ce privește implicarea și responsabilitatea comunităților locale și a administrațiilor publice locale.

Aceasta în condițiile în care, în ultimele două decenii, instituția militară națională s-a transformat dintr-un organism masiv, structurat, organizat, pregătit să fie angajat în confruntări armate de masă, într-unul mărunț, semnificativ redus numeric, ale cărui misiuni diferă fundamental de cele specifice Războiului Rece. Apoi, dacă în ecuația și în filosofia „războiului întregului popor”, comunitățile locale, administrațiile publice locale aveau responsabilități cruciale (să ne amintim teza doctrinară, potrivit căreia fiecare localitate de pe teritoriul României trebuia să devină o adevărată „cetate de luptă, muncă și apărare”), „războiul

pentru apărarea patriei purtându-se exclusiv pe teritoriul național”, în prezent lucrurile s-au schimbat semnificativ, acțiunile militare purtându-se doar în cazuri excepționale pe teritoriul național, securitatea României fiind parte a securității colective nord-atlantice, indivizibilă, acțiunile militare desfășurându-se oriunde securitatea statelor Alianței Nord-Atlantice este, direct sau indirect, amenințată.

Aceasta nu înseamnă că rolul comunităților locale și cel al administrațiilor publice locale în potențarea afirmării dimensiunii militare a securității naționale a decăzut instituțional, ci, mai degrabă, putem afirma, în acest sens, că avem de-a face cu o reconsiderare specifică de roluri.

Din perspectiva noilor roluri, comunităților locale și administrațiilor care le gestionează interesele le revin responsabilități privind adaptarea și modernizarea continuă a infrastructurii, sens în care trebuie să aibă în atenție: reabilitarea, modernizarea și dezvoltarea infrastructurii de transport în vederea îmbunătățirii calității serviciilor, eficientizarea transportului de călători și de marfă și alinierea acestor activități la standardele sistemului european de transport; dezvoltarea, securizarea și realizarea – pe rute alternative – a unor noi rețele de aprovizionare cu energie, în consens atât cu proiectele strategice ale Uniunii Europene, cât și cu interesele fluide ale României în Regiunea Mării Negre; promovarea largă a noilor tehnologii și a sistemului informatic integrat din domeniul securității, potrivit standardelor europene; adaptarea locală, acolo unde este cazul, a programului național de securitate aeronautică și portuară la noile tipuri de amenințări; modernizarea infrastructurii militare specifice, precum și pregătirea și modernizarea capacităților oferite în cadrul NATO, al Uniunii Europene, precum și al parteneriatelor strategice asumate de către România; identificarea locală a domeniilor de risc la adresa securității naționale și dezvoltarea corespunzătoare a infrastructurii, care să optimizeze la maxim apărarea populației de pericolele unor calamități naturale, dezastru și accidente ecologice; reducerea, acolo unde este cazul, a riscurilor de declanșare a unor incidente sau accidente nucleare și asigurarea securității obiectivelor și instalațiilor nucleare.

Dimensiunea economică

Această dimensiune a securității naționale dezvoltă semnificative aspecte sensibile în entitățile

administrativ-teritoriale locale. „Economicul” este implicat, la rândul său, în toate dimensiunile sub care și prin care se afirmă individul, prin care se afirmă comunitatea locală, care conferă autonomiei locale gradul de independență, de autoritate și de putere în exercitarea responsabilităților cu care este îndrituită și în materializarea obiectivelor pe care le formulează, explicit sau implicit. În acest sens, instituțiile și comunitățile locale au responsabilități specifice, încadrate în structura programelor naționale de dezvoltare economico-socială. Concret, dimensiunii economice astfel asumate îi sunt sau ar trebui să-i fie proprii o economie puternică, performantă, competitivă, dinamică, stabilă în angrenajul mutațiilor macroeconomice, adaptabilă mutațiilor mediului economic internațional, chiar global; consolidarea locală a mecanismelor specifice economiei de piață; dezvoltarea economică, potrivit calității resurselor generale ale potențialului local, astfel încât aceasta să genereze resurse durabile, pentru protecția socială a comunității și pentru reducerea stării de sărăcie a segmentelor de populație afectate de acest flagel; crearea de premise larg convingătoare, pentru instaurarea în comunitate a unui trai decent, cu vocația dezirabilă a bunăstării. Dar, din perspectiva acestei dimensiuni, nu trebuie să ometem faptul că degradarea condițiilor economice de viață ale comunității poate degenera în instalarea tacită a unei sărăcii persistente și de mare amploare, care poate afecta organic starea și condiția securității naționale.

Dimensiunea socială

Analiza, chiar din perspectiva afirmării locale, a acestei dimensiuni a securității naționale nu poate fi excedată condițiilor economice, politice, culturale, ecologice și militare care potentează securitatea națională.

În arealul comunității locale, dimensiunea socială a securității naționale are o semnificație aparte, generată, în principal, de faptul că, la nivelul entităților administrativ-teritoriale locale, „socialul”, în paradigma oricărei așteptări, poate fi mai ușor cuantificat, educat, modelat, gestionat. Aceasta, deoarece analiza dimensiunii sociale a comunităților locale creează imaginea calității acesteia și, implicit, a rolului pe care îl poate juca atât în ecuația de putere a statului, cât și în cea de potențare, de afirmare și de operaționalizare a securității naționale.

Dimensiunea culturală

La modul propriu, dimensiunea culturală a unei comunități este definitorie în ceea ce privește nivelul ei de civilizație, aceasta fiind, în ultimă instanță, cultura în acțiune. Dar, în demersul de față, avem în vedere aspectele culturale ale comunității locale care generează și care coagulează dimensiunea culturală a securității, realitatea care, esențial, comportă două aspecte: pe de o parte, impactul culturii asupra securității (din perspectiva afirmării lor locale) și, pe de altă parte, existența versus inexistența unei culturi de securitate, proprii comunităților locale. Aceasta, deoarece, în impactul local al culturii asupra securității naționale, regăsim identitatea culturală locală, sistemul de valori care conservă capitalul social și cultural al grupurilor sociale, care configurează comunitatea locală și, nu în ultimul rând, sistemele indigene de educație și de cunoaștere.

Mai mult decât atât, nu putem să nu avem în vedere faptul că, la nivelul comunităților locale, amenințările la adresa dimensiunii culturale a securității sunt mult mai aplicate, mult mai virulente și, din nefericire, fapt normal de altfel, mult mai eficiente. Când vorbim, din această perspectivă, despre amenințări, avem, în principal, în vedere: marginalizarea culturală a populației locale, ca urmare a promovării și dezvoltării unor politici neadecvate așteptărilor locale; tendințele de omogenizare excesivă a grupurilor sociale aparținătoare comunităților locale, cu scopul și din rațiuni exclusiv politice; accentuarea generală a fenomenelor de aculturație, cu inevitabile determinări negative asupra dimensiunii culturale locale a securității; implementarea componentei religioase în corpul dimensiunii culturale a securității, aceasta putând să producă clivaje semnificative în comunitatea locală, în ceea ce privește responsabilitatea acesteia în ecuația securității naționale⁴.

Dimensiunea ecologică

Semnificația dimensiunii ecologice, în spectrul activ al securității naționale, sporește consistent, mai cu seamă prin afirmarea ei locală.

Securitatea mediului este esențială pentru oricare dintre dimensiunile care includ securitatea națională, aceasta coagulând dinamica și interconexiunile dintre resursele naturale, structura socială a comunităților locale și motorul economic al stabilității locale și regionale. Pe fond, atenția

comunităților locale, referitor la menținerea în stare operațională a dimensiunii ecologice a securității, este îndreptată în direcția zădărnirii sau contracarării următoarelor amenințări: amenințările provenite din mediul natural, care nu sunt rezultatul acțiunii umane, precum cutremurele, posibilele erupții vulcanice, căderile de meteoriți, inundațiile, tornadele, furtunile de grad maxim, secetele prelungite; amenințările generate de acțiunea umană asupra sistemelor naturale sau a structurilor geosferei, în acest sens poluarea, sub toate formele sale, constituind forma cea mai gravă a amenințărilor de natură ecologică; amenințările generate de acțiunea umană, în contextul în care acestea se conturează ca atare, ulterior producerii lor. În acest caz, exploatarea fără discernământ a resurselor minerale constituie un exemplu.

Toate aceste reprezentări categorice de amenințări includ, la rândul lor, o varietate semnificativă de manifestări, precum: distrugerea ecosistemelor (relevante fiind schimbarea climei, diluarea biodiversității, distrugerea fondului forestier, deșertificarea, afectarea stratului de ozon, poluarea excesivă); reducerea și distribuirea inegală a resurselor naturale; gestionarea necorespunzătoare a catastrofelor naturale, dar și a celor provocate de om; consecințele conflictelor armate, desfășurate în disprețul agresiv al grijii față de mediul natural.

Este important de subliniat faptul că dimensiunea ecologică influențează major toate celelalte componente în care rezidă vitalitatea sistemică a securității, precum: factorul demografic, starea de sănătate a populației, asigurarea hranei și a resurselor de apă, evoluția dezvoltării economice, dezagregarea socială, coagularea potențială a condițiilor de desfășurare a conflictelor sociale. Toate aceste realități sunt extrem de bine percepute la nivelul comunităților locale, ceea ce, implicit, generează responsabilități adecvate structurilor administrațiilor publice centrale.

Dimensiunea psihosocială

Aceasta face referire la modalitatea în care membrii comunității locale, în cazul nostru, își reprezintă problemele de securitate, în funcție de condițiile de viață, atât de natură obiectivă, cât și subiectivă.

Dimensiunea psihosocială, ca reprezentare socială a securității, permite accesul la cunoașterea vulnerabilităților, riscurilor, pericolelor și amenințărilor la adresa securității individuale a membrilor comunităților locale și, implicit,

proiectarea, asumarea, implementarea și angajarea de măsuri de contracarare a acestora.

Este important să menționăm că dimensiunile, prin care am pus în evidență responsabilitatea complementară a comunităților și a administrațiilor locale în afirmarea operațională a securității naționale, nu se manifestă în „stare pură”, fiecare dintre acestea fiind în relații de determinare, cu cuantificare relativă, cu fiecare dintre ele.

Concluzii

Din analiza efectuată, reiese foarte clar faptul că orice sistem administrativ din orice țară democratică trebuie să reprezinte interesele și nevoile cetățenilor săi, printr-o organizare și o funcționare eficientă, la toate nivelurile administrative ale autorităților.

Un sistem administrativ trebuie să asigure prosperitatea unei națiuni în toate domeniile, iar obiectivele unui sistem administrativ trebuie să fie particularizate, pentru fiecare autoritate administrativă sau instituție publică.

Ele trebuie să fie specifice, cuantificabile și posibil de realizat, să se bazeze pe o realitate obiectivă, stabilită în urma realizării unor studii, cercetări, analize și prognoze, iar orizontul de timp rezervat acestora să fie clar precizat.

Concluzia analizei este că rolul unui sistem administrativ într-un stat este direct legat de siguranța cetățeanului și de prosperitatea acestuia.

Adaptarea aparatului administrativ trebuie să se facă în strânsă legătură cu percepția cetățeanului asupra securității, iar domeniile în care autoritatea trebuie să intervină să fie acelea ale insecurităților percepute de către cetățean.

Siguranța cetățeanului nu este un concept abstract. Domeniile sale sunt precise, iar gradul în care siguranța cetățeanului este garantată are, cel mai adesea, posibilități de a fi cuantificat. Asumarea siguranței cetățeanului presupune un cadru normativ clar și predictibil, dar, mai ales, asumarea acțiunilor care conduc la diminuarea acelor sentimente de insecuritate, pe care atât cetățeanul, comunitățile le dezvoltă datorită factorilor de confort, cât și de siguranță individuală.

Siguranța cetățeanului este un concept, care nu se raportează doar la categoria de pericole care-l pândesc, în derularea diferitelor dimensiuni ale existenței sale. El se referă, în egală măsură, la predictibilitatea și la analiza unor posibile riscuri și vulnerabilități la adresa infrastructurilor și a serviciilor critice vitale care deservesc societatea, în general, și comunitățile urbane sau rurale, în

special. Este foarte important ca administrația locală și centrală, structurile guvernului și parteneriatul public privat în domeniul securității și managementului infrastructurilor critice să aibă în vedere scăderea factorilor de risc.

Pe plan european, se observă foarte clar tendința statelor de a transfera anumite responsabilități către autoritățile locale, îndeosebi acele responsabilități care privesc cetățeanul și comunitățile, în raport cu siguranța individuală și de grup. Astfel, prin regionalizare, sunt transferate aproape toate deciziile privind educația, sănătatea, siguranța nemijlocită a cetățeanului, dezvoltarea economică locală etc. către organismele locale și regionale. Astfel, statele se asigură că dezvoltarea locală conduce către sentimentul de siguranță, dar și de participare efectivă și de creștere a siguranței, deoarece cetățenii sunt aceia care decid și care acționează.

În România, centralizarea este încă foarte prezentă, atât prin decizie, cât și ca resurse. În aceste condiții, individul nu se identifică imediat cu nevoia locală și nu se comportă ca participant activ la dezvoltarea locală; insecuritatea este efectul tuturor deciziilor, care, venite de undeva de la o instituție, afectează starea de confort imediat. Educația, sănătatea, ecologia etc. nu sunt complet transferate autorităților locale și astfel apare un amestec între decizie, nevoie, resurse și efecte.

Totuși trebuie avute în vedere și aspectele specifice țării noastre și faptul că un mecanism performant de administrare se construiește în timp, iar începutul este deja făcut.

Creșterea percepției securității cetățeanului trebuie făcută prin eficacitate economică și eficacitate administrativă.

Criteriul general al eficacității administrative este valoarea. Cei mai mulți specialiști au tratat sistemul privat și mai puțin sistemul public, deși în orice stat democratic sistemul administrativ este cadrul instituțional național, în care se stabilesc obiectivele de dezvoltare, pentru toate domeniile vieții economice și sociale.

În cadrul sistemelor administrative, se iau decizii administrative, politice, de management public, de politici publice, se derulează întregul proces de reglementare dintr-o țară, se fac evaluări și monitorizări, controale periodice cu privire la procese și la activități.

Dacă instituțiile publice stabilesc obiectivele pentru ramuri, pentru sectoare ale acestora, autoritățile administrative trebuie să fie preocupate constant de: modul în care se realizează obiectivele; mijloacele utilizate; resursele proprii folosite pentru obținerea unui nivel de eficiență economică și administrativ-socială; impactul economic și social, pe termen mediu și lung; eficiența economică și socială.

Toate acestea vor duce la creșterea securității și siguranței cetățeanului.

NOTE:

1 Alexandra Sarcinschi, *Dimensiunile nonmilitare ale securității*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.

2 Malik F. Saleh, "The Three Dimensions of Security", *International Journal of Security*, Vol. 5, Issue 2, 2011.

3 Hyden Goran, Court Julius, *Governance and Development*, World Governance Discussion Paper 1, United Nations University, 2002.

4 Dragoș Dincă, *Servicii publice și dezvoltare locală*, Editura Lumina Lex, București, 2008.

BIBLIOGRAFIE

*** *Strategia pentru consolidarea administrației publice 2014 - 2020*, Cancelaria Primului Ministru, Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice.

*** *Strategia Națională pentru Dezvoltarea Durabilă a României, Orizont 2013-2020-2030*, Guvernul României, Ministerul Mediului și Dezvoltării Durabile, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, Centrul Național pentru Dezvoltare Durabilă.

Alexandra Sarcinschi, *Elemente noi în studiul securității naționale și internaționale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.

Alexandra Sarcinschi, *Dimensiunile nonmilitare ale securității*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.

Dragoș Dincă, *Servicii publice și dezvoltare locală*, Editura Lumina Lex, București, 2008.

Malik F. Saleh, "The Three Dimensions of Security", *International Journal of Security*, Vol. 5, Issue 2, 2011.

Hyden Goran, Court Julius, *Governance and Development*, World Governance Discussion Paper 1, United Nations University, 2002.

<http://studiidesecuritate.wordpress.com>

PROTECȚIA INFRASTRUCTURILOR CRITICE ÎN CONTEXT NA5CRO

CRITICAL INFRASTRUCTURE PROTECTION IN THE CONTEXT OF NA5CRO

PROTECTION DES INFRASTRUCTURES CRITIQUES DANS LE CONTEXTE DE NA5CRO

Lt.col.conf.univ.dr. Daniel ROMAN*

Complexitatea mediului operațional contemporan este generată de multitudinea factorilor de influență, care, prin acțiunile sau stările de fapt ale acestora, dau acele puncte de echilibru sau de dezechilibru ale proceselor și fenomenelor din sfera de securitate.

Incapacitatea națiunilor de a gestiona problemele societale, în beneficiul populației, crește valoarea amenințărilor la adresa infrastructurilor critice, iar componenta militară este solicitată să planifice și să execute operații de răspuns la criză non Articol 5 (NA5CRO).

Determinările comportamentelor fiecărui factor de securitate politic, militar, economic, social, informațional și de infrastructuri pot fi analizate individual și în funcție de gradul de interdependență funcțională a rolului infrastructurilor care le susțin.

The complexity of the contemporary operational environment is generated by the multitude of factors of influence that, through their actions or states of affairs, provide those points of equilibrium or imbalance of the processes and the phenomena in the scope of security. In this context, the transition from normality to an inevitable state of crisis or war could be anticipated due to the changes in the “status parameters” of certain “responsible systems”.

The failure of nations to manage societal problems for the benefit of the population increases the occurrence of threats to critical infrastructure, and the military component is required to plan and execute non-Article 5 crisis response operations (NA5CRO). This is a direct result of a comprehensive approach to the political, military, economic, social, informational and infrastructural security factors, which have a specific manifestation in a crisis or military conflict.

The determination of the behaviors of each security factor can be analyzed individually and depending on the degree of functional interdependence of the role of the infrastructures that support them.

La complexité de l’environnement opérationnel contemporain est le résultat d’une multitude de facteurs d’influence qui, par leurs actions ou leurs états réels, donnent ces points d’équilibre ou de déséquilibre des processus et des phénomènes dans le domaine de la sécurité.

L’incapacité des pays à gérer les problèmes sociétaux, au profit de la population, augmente l’effet des menaces pesant sur les infrastructures critiques, et la composante militaire est nécessaire pour planifier et mener des opérations de réponse aux crises ne relevant pas de l’article 5 (NA5CRO).

Les déterminations du comportement de chaque facteur de sécurité politique, militaire, économique, social, d’information et de l’infrastructure peuvent être analysées individuellement et en fonction du degré d’interdépendance fonctionnelle du rôle des infrastructures qui les soutiennent.

Cuvinte-cheie: securitate; criză; conflict militar; infrastructuri critice; NA5CRO; vulnerabilități.

Keywords: security; crisis; military conflict; critical infrastructures; NA5CRO; vulnerabilities.

Mots-clés: sécurité; crise; conflit militaire; infrastructure critique; NA5CRO; vulnérabilité.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: danutroman2@yahoo.com

Complexitatea mediului de securitate contemporan sub incidența NA5CRO

Pentru definirea stării de normalitate la nivelul unei societăți, specialiștii din domeniul securității au identificat o serie de parametri descriptibili pe baza cărora sunt prezentate tendințele de evoluție viitoare a statului sau a unei regiuni, ca subiect de analiză de securitate distinct.

Din cauza modificărilor substanțiale și a celor subtile din planul de securitate internațional, lista parametrilor descriptibili reclamă ajustări permanente. Cunoașterea situației, ca fază distinctă a procesului de prevenire și de contracarare a unei situații de criză, reprezintă un complex de activități desfășurate permanent. Realizarea monitorizării, înregistrării rezultatelor și interpretării acestora privind starea de fapt a unui stat sau a unei regiuni este responsabilitatea fiecărei instituții cu atribuții în domeniul securității, și nu numai. Sub aspectul lucrului interinstituțional, construcția „imaginii de ansamblu” privind cunoașterea situației reprezintă un atribut dificil de repartizat unui anumit factor de responsabilitate. Pentru aceasta, au fost desemnate acele instituții care, în baza profilului acțional, formulează informații și iau măsuri specifice din responsabilitatea fiecăreia privind menținerea sectoarelor de securitate în parametri funcționali.

un element, un sistem sau o componentă a acestuia, aflat pe teritoriul statelor membre, care este esențial pentru menținerea funcțiilor societale vitale, sănătății, siguranței, securității, bunăstării sociale sau economice a persoanelor, și a cărui perturbare sau distrugere ar avea un impact semnificativ într-un stat membru, ca urmare a incapacității de a menține respectivele funcții”. Datorită algoritmului de nominalizare a infrastructurilor critice, respectiv de îndeplinire a criteriilor sectoriale, deducem faptul că fiecare componentă de securitate poate conține, la un anumit moment dat, cel puțin o infrastructură critică. Din descrierea fiecărei infrastructuri, desemnată ca fiind critică, și pe baza apartenenței acesteia la un anumit domeniu de securitate, a conexiunilor acesteia cu alte domenii proprietare de infrastructuri critice, pot fi realizate scheme ale interdependențelor dintre acestea.

În urma realizării legăturilor de interdependență dintre domeniile de securitate, rezultă o structură de securitate nouă, caracterizată printr-un grad de complexitate ridicat, cu o mărime de suprafață fizică concretă și, sub aspect nematerial, mult mai greu de definit. Din natura relațiilor dintre domeniile de securitate responsabile și gradul de conectare al acestora, rezultă o serie de legături și de noduri de conectare, care evidențiază legăturile

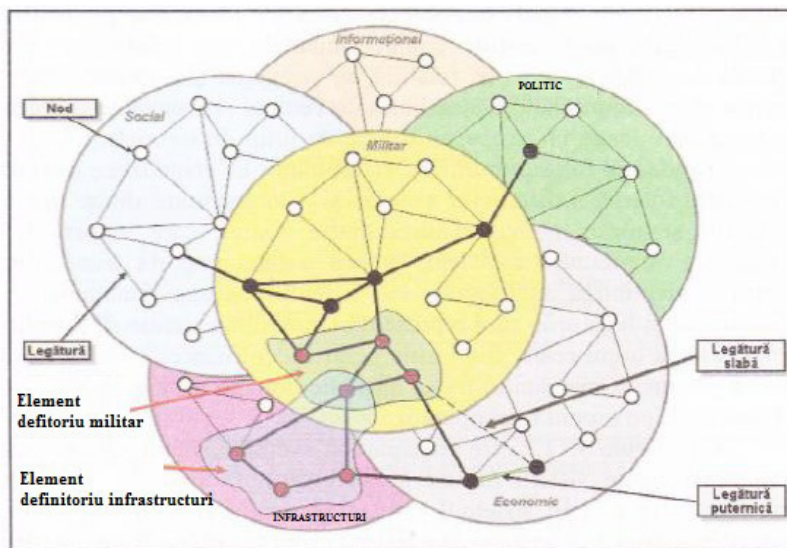

Fig. 1 Variantă de reprezentare a interdependențelor dintre domeniile de securitate cu proprietate asupra infrastructurilor critice

Au fost identificate o serie de criterii în baza cărora sunt desemnate infrastructurile critice¹. Așa cum este definită în cadrul Directivei 114/2008 a Uniunii Europene, o infrastructură critică, „înseamnă

dintre elemente ca fiind definitorii pentru relațiile de interconectare, ca în figura 1. Elaborarea unei perspective sistemice pe bază de rețea asupra relațiilor dintre domeniile desemnate, cum ar

fi dintre proprietarii de infrastructuri critice, ne poate ajuta, ulterior, să identificăm raporturile de cauzalitate, efecte și consecințe, care stau la baza formării și evoluției unei crize sau a unui eveniment negativ cu impact major.

Din perspectiva factorului de securitate militar, au fost identificate acele situații care reclamă capabilități specifice structurilor militare ce trebuie să acopere nevoia de răspuns la o criză, dincolo de conceptul de „apărare colectivă”, aflat sub incidența Articolului 5 al Tratatului Atlanticului de Nord. Formulată prima dată în Conceptul Strategic 1991 și reiterat apoi în Summitul de la Washington, din 1999, principalul pilon al NATO privind întreținerea structurilor militare în operații de răspuns la crize, nonarticol 5 (NA5CRO), se referă la planificarea și executarea altor tipuri de misiuni, care nu sunt cuprinse în Articolul 5, inclusiv cele care contribuie la prevenirea eficientă a conflictelor. Legăturile fizice sau nemateriale – cum ar fi cele din spațiul cibernetic, dintre domeniile de securitate – generează implicații majore cu privire la protecția infrastructurilor critice și la cauze declanșatoare ale unei potențiale crize sau la degenerarea în conflict militar a unui eveniment negativ cu impact major asupra mediului înconjurător sau asupra populației. Astfel, misiunea militară a NA5CRO este concentrată pe contribuția la managementul eficient al crizelor, încă din situațiile în care nu este evidentă o amenințare directă pentru națiunile sau teritoriul NATO. Afectarea mediului de securitate poate fi realizată fie prin amenințări directe sau indirecte, fie prin afectarea acelor infrastructuri, cum ar fi cele desemnate critice. Acest lucru implică o relație de cauzalitate biunivocă între statusul componentei militare și cel al infrastructurilor critice. În cadrul NATO, participarea unor structuri militare la operații NA5CRO este condiționată de îndeplinirea mai multor criterii², dintre care ne referim la:

- existența unor amenințări la adresa păcii și securității, recunoscută internațional de către ONU, OSCE sau de alte organizații de securitate;
- existența unui proces legitim de reglementare politic, prin care să se încerce rezolvarea conflictului;
- producerea unor catastrofe de mari proporții, care afectează în mod grav funcționalitatea instituțiilor statului etc.

Din formularea criteriilor de realizare a intervenției militare NA5CRO, conform doctrinei la care m-am referit, rezultă acele situații în care este afectată în mod grav funcționalitatea instituțiilor statului, natura factorilor destabilizatori și a consecințelor rezultate din acțiunile acestora. Războiul hibrid poate fi una dintre situațiile în care forțele armate pot întâlni o gamă largă de adversari, diferiți din punctul de vedere al intențiilor și al modurilor de acțiune al acestora. Adversarii pot desfășura acțiuni convenționale sau neconvenționale, care, pentru a-și îndeplini obiectivele, vor acționa în orice fel de combinație, cum ar fi exploatarea efectelor unor calamități naturale (cutremure, tsunami, inundații etc.) sau a dezastrelor provocate de om (incendii, accidente industriale etc.). Din perspectiva situațiilor la care m-am referit, precum și a posibilității implicării componentei militare sub incidența NA5CRO, apariția și dezvoltarea unei potențiale crize pot fi generate de însăși natura legăturilor și a nodurilor de rețea dintre domeniile de securitate, conform figurii 1. Deși este realizată ca o rețea a condiționărilor dintre elementele componente, eficiența unei astfel de „rețele de securitate” nu poate fi explicată în termeni integratori din perspectiva legilor de guvernare ale acesteia. Acest lucru va fi greu de realizat, din cauza complexității elementelor componente și a comportamentului imprevizibil al acestora, în situații de criză sau de materializare a unui eveniment cu impact major asupra populației.

Aspecte ale NA5CRO privind protecția infrastructurilor critice

Așa cum au fost definite, infrastructurile critice reprezintă componenta vitală a unui stat sau a unui ansamblu de state, care, în orice împrejurare, trebuie protejate și apărate cu prioritate. Sub aspectul protecției infrastructurilor critice, cauzele declanșatoare ale unui incident pot fi de natură duală, atât factori interni, cât și factori externi. Din proiectarea și punerea în funcțiune a oricărei infrastructuri, desemnată ca fiind critică, securitatea acesteia este asigurată de o serie de sisteme și de măsuri de securitate.

Totuși putem vorbi despre o dificultate a menținerii coerente a unei infrastructuri critice, la parametrii de securitate proiectați inițial. Acest lucru este confirmat de situațiile care au avut loc și care au afectat grav o serie de infrastructuri critice, considerate inițial indestructibile. În

urma descrierilor legăturilor sistemice dintre componentele rețelei de securitate, structurile militare la nivel NATO sunt proiectate să răspundă deopotrivă atât solicitărilor de apărare colectivă pentru realizarea garanțiilor reciproce, prevăzute de Articolul 5, cât a celor prezentate conform NA5CRO.

Cauzele multiple și complexe care stau la baza izbucnirii unei situații de criză sau a unui conflict militar demonstrează existența dificultăților legislative pentru încadrarea acțiunii militare în cuprinsul sau în afara Articolului 5. Referitor la sistemul de securitate, la modul de operare al acestuia, se impun revizuirii legislative permanente care să coreleze acțiunile tuturor actorilor cu responsabilitățile din acest domeniu, inclusiv ale celui militar. Astfel, comportamentul fiecărei componente cheie a sistemului de securitate va influența decisiv comportamentul celorlalte componente de securitate, lucru care poate constitui provocarea sau alimentarea unei situații de criză.

În concepția NATO, măsurile de management al crizelor asigură elementele necesare planificării și execuției misiunilor specifice structurilor militare, în toate situațiile. Existența infrastructurilor critice, desemnate în cadrul mai multor domenii instituționalizate, determină o integrare operațională a acestora și includerea lor în sistemul de prevenire și contracarare a conflictelor și crizelor. În acest context, NATO declanșează și desfășoară procesul specific de management al crizelor, care cuprinde un spectru complet de măsuri ce asigură reacția oportună și coordonată a instrumentului militar. Acest proces specific de management al crizelor are șase faze succesive, corelate în cadrul Sistemului de Răspuns la Crize – NCRS (NATO Crisis Response System)³ –, astfel:

- faza 1 – indiciile și avertizarea despre o criză curentă sau potențială;
- faza 2 – evaluarea dezvoltărilor sau reevaluarea unei situații de criză în desfășurare, a potențialului sau implicațiilor acesteia asupra securității naționale;
- faza 3 – elaborarea opțiunilor militare de răspuns, recomandate în sprijinul procesului de decizie a organelor naționale abilitate;
- faza 4 – planificarea;
- faza 5 – executarea deciziilor și directivelor organelor naționale abilitate;
- faza 6 – tranziția și încheierea rolului în managementul crizei.

Parcurgerea coerentă a celor șase faze ale procesului de management al crizelor include atât componenta militară, cât și celelalte instituții cu atribuții directe și indirecte în sistemul de securitate. La declanșarea procesului de management al crizei, în faza 1, contribuie toate elementele de securitate desemnate, care sunt interconectate, după modelul de rețea prezentat în prima parte a articolului. Un aspect deosebit de important al acestei faze este dat de capacitatea de lucru sau de performanța fiecărei componente de a identifica și de a formula corect indicii reale și de avertizare despre criză. Mă refer la faptul că, la nivelul fiecărei componente de securitate, pot apărea provocări la adresa valorilor esențiale sau de percepție privind nominalizarea crizei. Aceste percepții pot avea la rândul lor impact diferit asupra factorului decident, pot chiar provoca ori alimenta o criză sau un conflict.

Una dintre situațiile ipotetice declanșatoare de criză poate fi afectarea unei anumite infrastructuri critice de pe teritoriul unui stat sau al unei regiuni. Trebuie reamintit faptul că infrastructurile sunt acele elemente identificate, care realizează „suportul” real al societăților/statelor în ansamblul lor. În funcție de rolul și de anvergura acestora, infrastructurile sunt clasificate în: infrastructuri obișnuite, infrastructuri speciale și infrastructuri critice.

Această clasificare pune accent pe rolul infrastructurilor și importanței acestora. Elementul distinctiv al infrastructurilor critice este acela că ele asigură funcțiile vitale ale unei societăți, care, prin afectarea lor, ar produce pagube majore, astfel încât s-ar periclita buna desfășurare a vieții cotidiene. În funcție de gradul de afectare al infrastructurilor critice, specialiștii în domeniu au identificat gradual mai multe praguri critice, peste care o societate nu își mai poate reveni la starea de normalitate. Modalitatea de traversare a unei situații de criză de către un stat sau o regiune poate fi clasificată în funcție de gradul de afectare a infrastructurilor critice desemnate.

Prin urmare toate componentele de securitate ale unui stat sunt implicate în gestionarea situațiilor infrastructurilor critice din zona de responsabilitate afectată. Componenta militară, datorită capacităților sale privind apărarea și puterea distructivă, este direct implicată în afectarea sau protecția infrastructurilor critice, pe timp de pace, de criză sau de război.

Un alt aspect privind protecția infrastructurilor critice, în context NA5CRO, se referă la elaborarea și punerea în aplicare a opțiunilor militare de răspuns. Managementul consecințelor unor acțiuni militare în proximitatea fizică a unor componente economice sau a celor de securitate, desemnate infrastructuri critice, cuprinde relaționarea și realizarea lucrului colaborativ al tuturor instituțiilor și actorilor implicați în gestionarea situației de criză sau de conflict militar.

Caracteristicile identificate, specifice tipologiei de război hibrid, arată faptul că acțiunile militare și cele de securitate nu pot fi abordate izolat. Într-o societate funcțională, instrumentele de putere națională (diplomatic, informațional, economic și militar) sunt completate și susținute de celelalte componente societale: sistemul juridic, sistemul educațional, structurile interne ale guvernării naționale și locale, sectorul comercial, sectoarele energetic și de furnizare a apei potabile, instituțiile destinate asigurării bunăstării și sănătății populației. Deci formularea opțiunilor militare de răspuns implică, în funcție de situație, soluții atât adecvate Articolului 5, cât și din domeniile NA5CRO.

Pentru susținerea ambelor categorii de soluții, componenta militară nu poate proiecta singură acțiuni fără suportul resurselor din economie

demonstrat rolul incontestabil al infrastructurilor critice, cum ar fi: energie, finanțe, transporturi, cibernetică. În funcție de particularitățile fiecărei infrastructuri critice, o parte este implicată fizic și în mod direct, iar altă parte, imaterială, prin afectare din locații necunoscute și de la mare distanță, cum ar fi atacurile cibernetice.

Pentru exemplificare, managementul consecințelor unui atac cibernetic simultan asupra componentelor de securitate, la nivelul unui stat sau al Alianței, poate pune în pericol ireversibil statul sau regiunea. Incluziunea ori excluderea componentei militare în acest management al consecințelor poate duce la o transformare radicală a geometriei rețelei de securitate, a legăturilor dintre elementele rețelei și a importanței nodurilor de decizie.

Prin urmare proiectarea măsurilor de prevenire a unei crize sau de evitare a unui conflict militar se referă la înțelegerea vulnerabilităților fiecărei componente de securitate. Vulnerabilitățile pot fi identificate doar în formularea și în descrierea cât mai realistă a contextului în care amenințările se pot materializa în evenimente negative cu impact major.

În figura 2 sunt reprezentate două situații ipotetice ale determinărilor privind afectarea

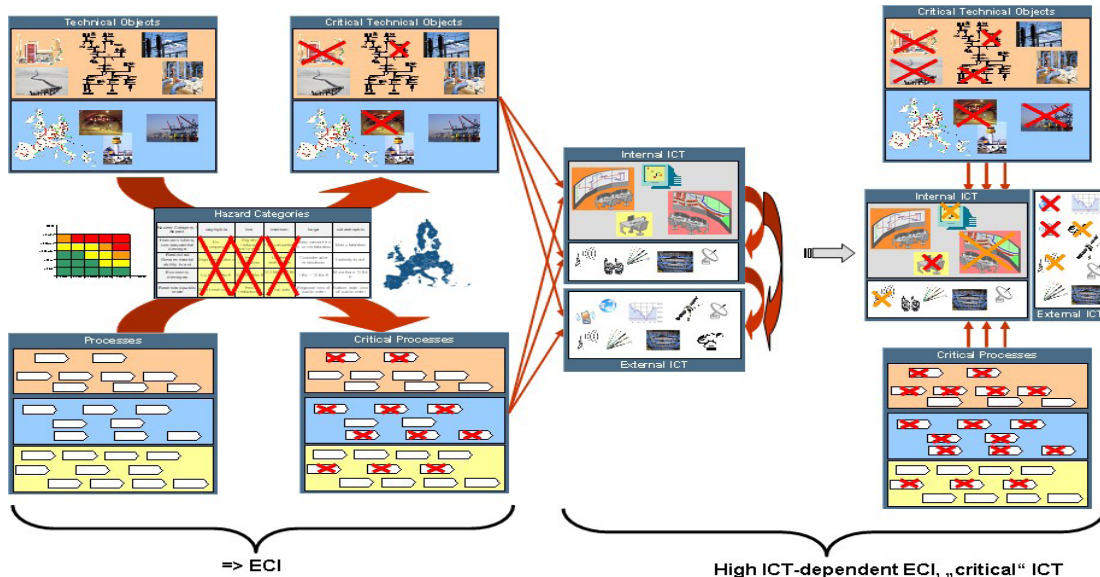

Fig. 2 Reprezentare schematică a dependențelor cibernetice normale și a celor „critice”, la nivelul componentelor funcționale ale unui stat sau ale unei regiuni⁴

(hrană, echipament, energie etc.). Studiile privind dependențele critice ale tuturor componentelor de securitate, la nivelul unui stat sau al Alianței, au

componentei cibernetice. În baza managementului de risc, sunt reprezentate desfășurări ale proceselor în flux normal/neafectate (căsuțele albe) și cele

avariate (căsuțele bifate cu „x” roșu). Cauzele afectărilor pot fi multiple: întreruperi ale alimentării cu energie electrică, datorate cutremurelor, inundațiilor etc. sau provocate, cum ar fi atacurile cibernetice.

Gradul consecințelor unor astfel de afectări sunt apreciate în funcție de natura componentelor de securitate avariate. Desigur, amploarea unor astfel de determinări este mult mai mare. De exemplu, pot fi înregistrate anumite afectări prin scoaterea din funcțiune a unor componente de securitate sau prin lipsa furnizării anumitor produse ori servicii.

O cu totul altă afectare este atunci când anumite componente de securitate sunt menținute în lucru, dar deviate în direcția obținerii altor rezultate sau programate la alți parametri de funcționare, ceea ce poate duce la accidente industriale (explozia unei centrale atomoelectrice sau lansarea accidentală a unor rachete balistice).

Expertiza anumitor componente de securitate în domeniul de interes comun, cum ar fi cel cibernetic, poate fi exploatată de toate elementele de securitate conectate la aceeași rețea colaborativă, despre care am vorbit anterior. În funcție de situația creată, de afectarea anumitor infrastructuri critice, activarea componentei militare privind soluționarea unei crize sau a anumitor secvențe ale acesteia presupune incidența NA5CRO. Această incidență implică planificarea și desfășurarea operațiilor de diverse tipuri, care reies din cadrul Articolului 5 și care contribuie la prevenirea și rezolvarea conflictelor, la managementul crizelor sau servesc scopurilor umanitare pentru îndeplinirea obiectivelor declarate ale Alianței. Statele nu sunt obligate să ia parte la operații NA5CRO, potrivit documentelor politice/strategice ale NATO, care clasifică aceste operații ca operații în sprijinul păcii. Însă protecția infrastructurilor critice reclamă obligativitatea părților deținătoare de infrastructură critică să intervină, în situația unei afectări a stării de siguranță a statului vecin sau a mai multor state (posibilitatea producerii unei pene majore de curent electric sau o explozie la o centrală atomo-electrică).

În acest context, NA5CRO, în privința protecției infrastructurilor critice, acoperă o gamă diversă de acțiuni militare, de la operații de sprijin, asociate în primul rând agențiilor civile, la operații în sprijinul păcii, combaterea amenințărilor asimetrice și acțiuni de luptă (intervenții contraterorismului). Într-o abordare mult mai cuprinzătoare, acțiunile

NA5CRO, conduse de NATO, pot fi, printre altele, operații de extracție, misiuni de sprijin în situații de urgență și operații umanitare, căutare-salvare sau sprijin pentru operațiile de evacuare a noncombatanților, operații de asigurare a libertății de navigație, de impunere a zonelor de interdicție aeriană, a sancțiunilor și a embargoului, de sprijin pentru misiuni de stabilizare și de reconstrucție, respectiv operații de impunere a păcii și de contrainsurgență.

Ceea ce se poate observa din multitudinea misiunilor care pot fi îndeplinite de către componenta militară, sub incidența NA5CRO, protecția infrastructurilor critice se regăsește în centrul de atenție al acestor misiuni. Gestionarea unei situații de criză sau de conflict armat care scapă de sub control afectează în mod direct capacitatea de protecție a infrastructurilor, indiferent de natura acestora, ceea ce poate duce la consecințe dintre cele mai grave la nivel societal, cum ar fi abandonul total al teritoriului și existența migrațiilor în masă ale populațiilor către alte regiuni. Implicat, în acest caz, pot apărea suprapopulări ale regiunilor, care, asociate cu alte cauze, pot duce la conflicte, cum ar fi cele de natură etnică, culturală sau religioasă.

Concluzii și propuneri

Subiectul protecția infrastructurilor critice, în context NA5CRO, reprezintă punctul de plecare privind înțelegerea nevoii de redefinire a rolului fiecărei componente a sistemului de securitate. Printre amenințările posibile, care reclamă operații de răspuns la criză ale componentei militare, se pot regăsi și efecte ale fenomenelor naturale, cum ar fi cutremurele de pământ, inundațiile, erupțiile vulcanice și alte calamități naturale, precum și dezastrele provocate de om, cum ar fi accidentele industriale, incendiile, poluările mediului de orice fel etc.

Efectele fenomenelor naturale la care m-am referit, prin afectarea gravă a infrastructurilor critice, pot fi cauze directe ale declanșării unei crize sau pot determina inițierea de noi conflicte ori activarea celor înghețate. Datorită rolului fundamental pe care îl au în societatea modernă, infrastructurile critice rămân ținte potențiale ale factorilor sociali destabilizatori, cum ar fi organizațiile teroriste, care, prin acțiunile lor, pot constitui, la un moment dat, cauza principală a unei crize sau a unui conflict militar.

Protecția infrastructurilor critice, în context NA5CRO, se referă la modalitatea generală de abordare a acesteia, în toate fazele procesului specific de management al crizelor. Acest lucru este susținut de faptul că toate componentele de securitate, și nu numai, au sau pot avea în proprietate una sau mai multe infrastructuri critice desemnate. Afectarea acestor infrastructuri, indiferent de destinația lor, atrage după sine reacții de afectare în lanț și a altor componente sau sisteme de securitate. Prin urmare este necesară aprofundarea raporturilor de influență a fiecărei componente de securitate, cu acele infrastructuri aflate în relații de condiționare, indiferent de natura acestora (simple, speciale sau critice).

Exemplific situația instituțiilor Estoniei, în urma atacurilor cibernetice, din 2007, asupra infrastructurii informaționale⁵. Respectiv atacurile cibernetice au afectat site-urile de Internet, sistemele de comunicații, domeniul bancar și integritatea sistemelor informatice ale cetățenilor, pagubele fiind estimate la zeci de milioane de euro. Prin urmare forurile competente în domeniul securității au demarat proceduri legislative specifice privind acțiunile în spațiul cibernetic.

Într-o stare de fapt, apărarea cibernetică s-a constituit ca unul dintre domeniile comune ale tuturor componentelor de securitate, dar și ca o reacție imediată de protecție a infrastructurilor critice, conform reprezentării din figura 2.

În urma dezvoltării conceptului de rețea integrată privind lucrul componentelor de securitate la nivelul unui stat sau de Alianță, se impun noi modalități de transfer al autorității privind gestionarea unor situații de criză sau de conflict militar. Astfel, putem anticipa faptul că rolul infrastructurilor critice va crește exponențial, pe măsura afectării acestora și a stabilirii nivelului existent de pagube materiale și pierderilor de vieți omenești.

Una dintre soluțiile identificate în acest sens constă în proiectarea și operaționalizarea acelor rețele de lucru colaborativ, în care sunt integrate toate componentele de securitate, indiferent de statutul acestora, privind proprietatea asupra infrastructurilor critice.

O altă direcție de proiectare și de realizare a infrastructurilor cu rol decisiv societal poate fi introducerea acestora în planurile de apărare și de contracarare a acțiunilor de tip terorist. Acest lucru se impune, ca urmare a diversificării formelor și

mijloacelor de manifestare a fenomenului terorist (SUA, 11 septembrie 2001) sau în cazul erorilor acțiunilor militare, din zonele de conflict (Ucraina, Zborul 17 al Malaysia Airlines).

Ca o consecință directă, apare necesitatea unei perfecționări a programelor de formare și pregătire a personalului specializat în domeniul acțiunilor NA5CRO, respectiv a ofițerului de legătură pentru protecția infrastructurilor critice. Acest lucru poate fi realizat prin implementarea unor programe comune de pregătire a specialiștilor din domeniul securității și prin realizarea unei platforme de lucru colaborativ, destinată exclusiv generării și testării vulnerabilităților și riscurilor mai multor infrastructuri, în baza unor scenarii comune.

În încheiere, se poate aprecia faptul că protecția infrastructurilor critice reprezintă o combinație a măsurilor și a planurilor de apărare cu cele de contracarare/ofensive în toate domeniile de securitate, prin aplicarea metodelor și mijloacelor adecvate, aflate sub incidența NA5CRO. Este de așteptat, în acest sens, o transformare a măsurilor legislative și o adaptare a acestora la nivelul tehnologiilor de ultimă oră, pentru contracararea noilor vulnerabilități și amenințări, rezultate din posibilitățile de agresiune și de comitere a actelor de terorism sau a erorilor umane, din zona infrastructurilor critice desemnate.

NOTE:

1 Peter Gattinesi, colectiv, *JRC TECHNICAL REPORTS European Reference Network for Critical Infrastructure Protection, Luxembourg*, Publications Office of the European Union, ERNCIP Handbook 2017 edition, pp. 6-12.

2 Alexandru Rus, colectiv, *Doctrina privind participarea la operații de răspuns la crize non-articol 5*, Editura SMG, București, 2013, pp. 9-10.

3 Liviu Șerban, colectiv, *Doctrina Armatei României*, Editura SMG, București 2012, p. 73.

4 Stephan Gottwald, colectiv, *Final report on Study on Critical Dependencies of Energy, Finance and Transport Infrastructures on ITC Infrastructure*, Industrieanlagen-Betriebsgesellschaft (IABG), Berlin Office, 2011, p. 20.

5 <https://www.cssp.ro/analize/2012/10/01/atacurile-cibernetice-din-estonia-2007/>, accesat la 02.04.2018.

BIBLIOGRAFIE

*** *Ghidul Strategiei Naționale pentru Apărare a Țării pentru perioada 2015-2019*, document aprobat prin Hotărârea Consiliului Suprem de Apărare a Țării nr. 128, din 10 decembrie 2015.

*** *Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor privind protecția infrastructurilor critice de informație*, Bruxelles, 2009, <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2009/RO/1-2009-149-RO-F1-1.Pdf>

*** *Directiva 2008/114/CE a Consiliului din 8 decembrie 2008 privind identificarea și desemnarea infrastructurilor critice europene și evaluarea necesității de îmbunătățire a protecției acestora*, Bruxelles, 2008, http://ccpic.mai.gov.ro/docs/directiva114_RO.pdf?uri=OJ:L:2008:345:0075:0082:RO:PDF

Alexandrescu Grigore; Văduva Gheorghe, *Infrastructuri critice. Pericole, amenințări la adresa acestora. Sisteme de protecție*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.

Drack Manfred, „Ludwig von Bertalanffy’s early system approach”, in *Systems Research and Behavioral Science*, Volume 26, Issue 5, September/October 2009, <http://journals.iss.org/index.php/proceedings52nd/article/viewFile/1032/322>.

Gattinesi Peter, *JRC TECHNICAL REPORTS European Reference Network for Critical Infrastructure Protection*, Luxembourg,

Publications Office of the European Union, ERNCIP Handbook 2017 edition.

Gottwald Stephan, colectiv, *Final report on Study on Critical Dependencies of Energy, Finance and Transport Infrastructures on ITC Infrastructure, Industrieanlagen-Betriebsgesellschaft (IABG)*, Berlin Office, 2011.

Robbins P. Stephen, *Organizational Theory: Structure, Design, and Applications*, Prentice Hall, New Jersey, 1990.

Rus Alexandru, colectiv, *Doctrina privind participarea la operații de răspuns la crize non-articol 5*, Editura SMG, București, 2013.

Șerban Liviu, colectiv, *Doctrina Armatei României*, Editura SMG, București 2012.

The White House, *Executive Order 13010: Critical Infrastructure Protection*, 15 July 1996, <http://fas.org/irp/offdocs/eo13010.htm>.

<https://www.cssp.ro/analize/2012/10/01/atacurile-cibernetice-din-estonia-2007/>

<http://www.mediafax.ro/externe/sistemul-informatic-ale-unei-centrale-nucleare-din-sua-afectat-de-un-atac-cibernetice-16524844>

<http://intelligence.sri.ro/cyber-noul-domeniu-operational-nato/>

<https://www.recordedfuture.com/russia-ukraine-cyber-front/>

**SARCINILE UTILE ALE AERONAVELOR
FĂRĂ PILOT UMAN LA BORD.
PRODUSE ALE UNOR FABRICANȚI INTERNAȚIONALI
(Partea a II-a)**

**UTILITY TASKS OF AIRCRAFT
WITHOUT HUMAN PILOT AT THE BOARD.
PRODUCTS OF SOME INTERNATIONAL MANUFACTURERS
(Part II)**

**CHARGES UTILES DES RPAS
(SYSTÈME D'AVION PILOTÉ À DISTANCE).
DÉTAILS DE PLUSIEURS PRODUITS DE CERTAINS PRODUCTEURS
FABRIQUANT INTERNATIONAUX
(DEUXIÈME PARTIE)**

Cdor.conf.univ.dr.ing. Laurențiu-Răducu POPESCU*

Orice aeronavă militară pilotată sau nepilotată a fost și va fi dotată cu aparatura de întrebuințare în luptă, specifică acelei categorii din care face parte. În acest articol, se fac referiri la aparatura specifică (sarcina utilă) aflată la bordul aeronavelor fără pilot uman la bord, numite în continuare RPAS¹. Se face o scurtă istorie, o mică clasificare, cu analize și cu referințe la diferite studii de specialitate, precum și o prezentare minimală a sarcinilor utile ale principalilor producători la nivel internațional, aflate la bordul RPAS.

Any manned or unmanned military aircraft has been, is and will be equipped with combat equipment which is specific to the category to which it belongs. In this paper, reference is made to the specific equipment (payload) on board unmanned aircraft, hereinafter referred to as RPAS. It also presents a brief history, a small classification with analyzes and references to various specialized studies as well as a minimal presentation of the payloads on board the RPAS used by the main international producers.

Tout aéronef militaire piloté ou non habité a été et sera doté d'équipements destinés à être utilisés dans le combat spécifique, pour la catégorie à laquelle il appartient. Le présent article fait référence à l'équipement spécifique (charge utile) à bord des aéronefs sans pilote, ci-après dénommés RPAS. On présente un bref historique, une petite classification, avec des analyses et des références à diverses études spécialisées, ainsi qu'une description minimale des charges utiles à bord des RPAS provenant des principaux producteurs fabriquant internationaux.

Cuvinte-cheie: RPAS; sarcini utile; producători de sarcini utile; senzori; aparatură electronooptică; armament.

Keywords: RPAS; payload; manufacturer payloads; sensors; electro-optical; weapons.

Mots-clés: RPAS; charges utiles; producteurs fabriquant de charges utiles; détecteurs; ensemble des appareils électroniques et optiques; armement.

***Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: lpopescu@uvsr.org**

Conform *RPAS Remotely Piloted Aircraft Systems The Global Perspective 2015-2016*, publicat de *UVS International*², în lume sunt 465 de senzori de imagine și alți 107 senzori, cu tendință de creștere, în viitor, a acestor valori. *UVS International* prezintă cele mai importante firme producătoare de sarcini utile și modele ale acestora, țara de proveniență și pe ce tip de modele de RPAS sunt instalate acestea (tabelul *Imaging Sensors și Non-Imaging Sensors & Others*³). Organizația *UVS International* reprezintă 2.750 de companii și organizații din 44 de țări. Și România este membru, cu drepturi depline, din 2014, prin Asociația *UVS ROMÂNIA*⁴.

Mi-ar fi imposibil să redau pe scurt toți senzorii din lume, motiv pentru care, în acest articol, voi prezenta, cu valoare de exemplu, câteva date sumare despre senzorii de imagine a trei importante firme producătoare, și anume: firma *FLIR Systems (USA)*, firma *L-3 Wescam (USA)* și firma *Safran Electronics & Defense (Sagem Electronics & Defense – Franța)*.

Senzori de imagine

Firma FLIR Systems (USA)

Producătorul *FLIR Systems (USA)* este unul dintre cei mai performanți din lume, livrând, din 1978 până în 2009, peste 14.000 de sisteme de senzori, în peste 75 de state, pentru toate categoriile

Fig. 1 Star SAFIRE 380-HD

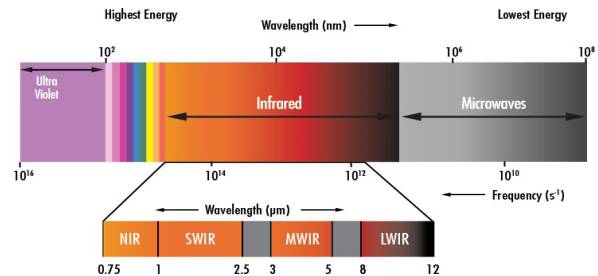

Fig. 2 Reprezentarea imaginilor de tip SWIR, MWIR și LWIR⁷

Fig. 3 Star SAFIRE III

de forțe ale armatei și nu numai. Pentru RPAS, acesta a livrat mii de senzori, consacrați fiind cei de pe sistemele *RQ-11 A/B Raven*, *MQ-8B Fire Scout* – cu senzorul *Brite STAR II* –, *Shadow 600*, cu *Talon*, și *Saab Skeldar*, cu *Cobalt 275*. Familia *FLIR Systems* cuprinde întreaga gamă de senzori EO/IR, începând cu cele de 16 inch, 15 inch, 9 inch, 7,5 inch și până la 3,5 inch (*Anexa nr.1*).

Tabelul nr. 1
Senzori Star SAFIRE 380-HD⁵

Denumire senzor	Caracteristici senzor
THERMAL IMAGER	Senzor: 640x512 InSb MWIR FPA – standard 1280x720 InSb MWIR FPA – opțional 640x512 QWIP LWIR FPA – opțional Rezoluția: 720/1080 HD NTSC/PAL λ: 3-5 μm Domeniul de vedere (FOVs): 30° - 0,25° Zoom: 120x
COLOR HIGH DEFINITION CAMERA (opțional)	Senzor: CDD-TV cu scanare progresivă Rezoluția: 720/1080 HD NTSC/PAL Domeniul de vedere (FOVs): 29° - 0,25° Zoom: 120x
COLOR LOW LIGHT HIGH DEFINITION CAMERA (opțional)	Senzor: Color NIR CCD cu scanare progresivă Rezoluția: 720/1080 HD NTSC/PAL Domeniul de vedere (FOVs): 30° - 3°
SWIR SHORT WAVE IR CAMERA (opțional)	Senzor: InGaAs Rezoluția: 720/1080 HD NTSC/PAL Domeniul de vedere (FOVs): 28° - 0,25°
LASER PAYLOAD (opțional)	Raza telemetrului de distanță: mai sus de 25 km Clasa 1 (Eye Safe) Iluminator: 1Wsau 2W, clasa 4 Ac indicator: putere 100 mW, clasa 3b

Tabelul nr. 2

Spectrul undelor optoelectronice-infraroșu

Infraroșu	Denumirea lungimii de undă (λ)	Limitele λ (μm)
	SWIR	1 - 2,5
MWIR	3 - 5	
LWIR	8 - 12	

Star SAFIRE 380-HD este cel mai răspândit sistem de televiziune de generația a II-a (Full HD) din lume, sistem digital complet, cu o calitate superioară a imaginilor captate, în orice condiții, în mod continuu.

În fig. 2 este prezentat acest spectru, având, ca vecini, spectrul ultraviolet și microundele.

Star SAFIRE III este destinat aplicațiilor imagistice atât pentru forțele terestre, cât și pentru cele aeriene și navale. Este unul dintre cele mai populare sisteme de EO/IR stabilizate giroscopic din lume, fiind deja livrat partenerilor/beneficiarilor un număr destul de mare (peste 500 de bucăți). Are șapte sarcini utile integrate (inclusiv laser), îndeplinind standardele militare de aplicare. Îndeplinește aceleași standarde ca și senzorul *Star SAFIRE 380-HD*, cu aceleași plaje de temperatură și cu același consum energetic. Sistemul este stabilizat pe cinci axe, având aceeași acoperire continuă (orizontală

Tabelul nr. 3

Senzori Star SAFIRE III⁸

Denumire senzor	Caracteristici senzor
THERMAL IMAGER	Senzor: 640x480 InSb λ: 3-5 μm Domeniul de vedere (FOVs): 25° - 0,35° Zoom: 71x
COLOR ZOOM CAMERA (opțional)	Senzor: color CDD-TV Rezoluția: 525/625 linii NTSC/PAL Domeniul de vedere (FOVs): 28° - 2,7° Zoom: 18x (+12x E-Zoom)
SPOTTER SCOPE (opțional)	Senzor: 3 chip Color CCD Rezoluția: 800 linii Domeniul de vedere (FOVs): 5,4° - 0,29°
LOW-LIGHT CAMERA (opțional)	Senzor: Image intensified Domeniul de vedere (FOVs): 5,4° - 0,7°
LASER PAYLOAD	Raza telemetrului de distanță: mai sus de 25 km +/- 5 m Clasa 1 (Eye Safe) Iluminator: 1W sau 2W, clasa 4 Ac indicator: putere 100 mW, clasa 3b

Are certificarea pentru întrebuințarea militară MIL-STD-810E și MIL-STD 461F, operând în gama de temperatură între -40° C și 55° C, cu un consum cuprins între 200 W și 650 W. Sistemul este stabilizat pe șase axe, având o acoperire continuă (orizontală) de 360° și pe verticală între +30° și -120°. Pentru RPAS contează masa, acest senzor având masa sub 45 kg, ceea ce îl face competitiv în clasa a II-a de RPAS, precum și dimensiunile sale (380 mm x 475 mm). În ceea ce privește imaginile, avem mai mulți senzori integrați (Tabelul nr. 1).

De fapt, ce înseamnă MWIR⁶ și LWIR din Tabelul nr. 1 ?

Spectrul infraroșu este împărțit în trei părți, în funcție de lungimea de undă, care este scurtă (SWIR), medie (MWIR) sau lungă (LWIR).

și verticală). În ceea ce privește masa, senzorul este cu aproximativ 1 kg mai ușor decât precedentul, adică sub 44 kg, cu dimensiunile de 380 mm x 450 mm. În ceea ce privește imaginile, avem mai mulți senzori integrați (Tabelul nr. 3).

Fig. 4 BRITE Star II

BRITE Star II este cel mai puternic sistem de direcționare multisenzor din clasa sa. Pe acest considerent, a fost selectat și pentru modelul RPAS *FireScout* (Northrop Grumman – USA). El

constituie vârful de gamă din familia BRITE Star. Performanțele sale, împreună cu multitudinea de senzori, îl fac un sistem fiabil și competitiv pe piața senzorilor. Îndeplinește aceleași standarde ca și senzorul *Star SAFIRE 380-HD*, cu aceleași plaje de temperatură și cu același consum energetic. Sistemul este stabilizat pe patru axe, având, de asemenea, aceeași acoperire continuă (orizontală și verticală). Masa este cu aproximativ 6,4 kg mai mare decât cea a senzorului *Star SAFIRE 380-HD*, adică 51,4 kg, având dimensiunile de 410 mm x 490 mm. În ceea ce privește imaginile, avem senzorii integrați, prezentați în Tabelul nr. 4.

Tabelul nr. 4
Senzori BRITE Star II⁹

Denumire senzor	Caracteristici senzor
THERMAL IMAGER	Senzor: 640x480 InSb λ: 3-5 μm Domeniul de vedere (FOVs): 30° - 0,31° Zoom: 97x
DAYLIGHT CAMERA	Senzor: 3 chip color CDD-TV Domeniul de vedere (FOVs): potrivit cu IR
LASER PAYLOAD	Tip Nd: YAG, 1,06 μm, Clasa 4 Raza telemetrului de distanță: 10 km +/- 5m Clasa 1 (Eye Safe) Iluminator: 1Wsau 2W, clasa 4 Ac indicator: putere 640 mW, clasa 3b

Brite STAR II este un sistem de înaltă performanță (EO/IR), care respectă exigențele militare atât pentru aeronavele cu aripi fixe și rotative, cât și pentru alte ambarcațiuni terestre

Fig. 5 Talon

și navale. Este prevăzut cu o turelă de 22,8 cm digitală, multicanal, realizând capturi de înaltă rezoluție. RPAS *Shadow 600*, aflat încă în dotarea armatei noastre, are acest tip de senzor la bord.

În ceea ce privește imaginile, avem senzorii integrați prezentați în Tabelul nr. 5.

Firma L-3 Wescam (USA)

Firma L-3 Wescam (USA) este una dintre cele mai competitive de pe piața senzorilor pentru RPAS. Cu o experiență de peste 40 de ani, firma produce o serie întregă de senzori, utilizați la peste 135 de tipuri de platforme diferite, printre care menționez platforme cu aripă/aripi rotative, RPAS, aerostate, numeroase vehicule de suprafață și platforme maritime. Aparatelor din familia WESCAM seria MX le-a fost aplicată tehnologia cea mai avansată pentru detectarea imaginilor prin/cu laser (EO/IR), având imaginile stabilizate și cu o rază operațională foarte mare. Piesele sunt interschimbabile, ceea ce oferă un avantaj în teatrul de operații, atunci când se operaționalizează RPAS-urile defecte.

Aceste sisteme de senzori L-3 Wescam sunt integrate împreună cu alte capabilități de conștientizare situațională și de detecție a țintelor, din familia WESCAM Kinetic. Suita include:

- Kinetic™ ISR – un pachet de conducere a senzorilor, bazat pe hărți, cu o interfață de control optimizată a acestora, oferind sprijin operatorilor sarcinilor utile, aflați la sol;
- Kinetic™ MTI¹¹ – indicatorul de afișare a unei ținte aflate în mișcare;
- Kinetic™ Speed – indicatorul de afișare a vitezei unei ținte aflate în mișcare.

În fig. 7 se poate observa o altă sarcină utilă a unui RPAS, și anume sistemul de comunicații digital MX-POD, care facilitează, pe lângă comunicații, și transmiterea imaginilor captate de sistemul electronoptic către utilizatorii aflați în orice mediu, aerian/terestru/naval. Se mai poate observa și un transmițător digital Master Control Unit, interpus între camera EO/IR și MX-POD, care face legătura dintre sistemele de afișare și de înregistrare a capturilor. Așadar masa totală a unui asemenea sistem este mult mai mare față de ce este trecut în fișa tehnică a unui aparat electronoptic. În situația în care se fac, ulterior, achiziții suplimentare ale sarcinilor utile, se va ține cont și de masa componentelor sus-menționate, pentru a nu depăși sarcina utilă a RPAS-ului pentru care se face achiziția. În mod obligatoriu, se vor

achiziționa și interfețele de comunicații aflate la sol sau acolo unde se află operatorul sarcinilor utile (cele prezentate în partea de jos a fig. 7, mai puțin MX-POD).

desemnare a țintei. Sistemul poate fi montat pe aeronavele cu și fără pilot, cu aripă fixă sau rotativă, RPAS, aerostate etc. Este un sistem multisenzor, stabilizat pe cinci axe, acceptând, în prezent, până

Tabelul nr. 5
Senzori TALON¹⁰

Denumire senzor	Caracteristici senzor
THERMAL IMAGER	Senzor: Indium Antimonide Focal Plane Array Rezoluția: 640x480 λ: 3,4-5,1 μm Domeniul de vedere (FOVs): 30° - 0,31° Zoom: 97x
DAYLIGHT CAMERA	Format NTSC sau PAL, SMPTE
OPTIONAL LASER POINTER	λ: 830 nm Clasa IIIb Difuzia fascicolului: 0,2 mrad
STABILIZED GIMBAL ASSEMBLY (SGA)	Dimensiunile 22,9 x 34,3 cm Greutatea 14,5 kg Domeniul de vedere (FOVs): 360° AZ, 360° EL
ELECTRONIC CONTROL UNIT (ECU)	Dimensiunile 27,4 x 26,7 x 14,0 cm Greutatea 5,9 kg Interfață Mil-Std 1553, ARINC 429, RS-232, RS-422 Analog și digital Puterea: 18-32 VDC

În continuare, voi prezenta, succint, două produse ale firmei *L-3 Wescam*, și anume WESCAM MX-20D și MX-25D.

la șase senzori (Tabelul nr. 6), indicatoare laser cu trei opțiuni de divergență a iluminatorului laser. Este certificat MIL-STD-461E, MIL-STD-

Tabelul nr. 6
Senzori MX-20D

Denumire senzor	Caracteristici senzor
Thermal Imager	Tip: 3-5 μm Rezoluția: 640 x 512 Domeniul de vedere (FOVs): 18.2°, 3.7°, 0.73°, 0.24° 720 p & 1080 p
HD Thermal Imager	Tip: 3-5 μm Rezoluția: 1280 x 1024 Domeniul de vedere (FOVs): 31.5°, 6.4°, 1.3°, 0.86° 720p & 1080p
Color Low-Light Continuous Zoom	Tip: 2 Megapixel color low-light HD Domeniul de vedere (FOVs): 2.9° to 30.0° - 1080 p 1.9° to 30.0° - 720 p
Daylight Spotter	Tip: 2 Megapixel color low-light HD Domeniul de vedere (FOVs): 1.07°, 0.54°, 0.34°, 0.2° - 1080 p 0.72°, 0.36°, 0.23°, 0.13° - 720 p
HD Low-Light Spotter	a. pe timp de zi b. pe timp de noapte (SWIR)
Laser Rangefinder (LRF)	Tip laser: Erbium glass (ANSI Class I), Eyesafe λ: 1540 nm Rata: 12 pulsuri/min. Raza: 30 km Rezoluția la distanță: ±5 m
Laser Illuminator (LI)	Tip: Diode - (ANSI Class 4) λ: 860 nm Moduri: Continuous, Pulsed Divergența: largă, îngustă sau ultraîngustă
Laser Spot Tracker (Specific MX-20D)	Tip: Quadrant Detector λ: 1064 nm Cod compatibilitate: US & NATO Laser Guided Munition

Varianta MX-20D are încă un senzor în plus (Tabelul nr. 6 – Laser Spot Tracker).

MX-20D este ideal pentru misiunile de cercetare și de supraveghere, de achiziție și de

810F. Puterea consumată este cuprinsă între 320 și 1.000 W. Pe lângă turelă, care are 90,71 kg și dimensiunile: 53,34 cm (D) și 66,67 cm (H), mai are și *Unitatea digitală de control*¹³, de 9 kg, cu o

putere consumată cuprinsă între 50 și 100 W, cu funcție de autocăutare.

Fig. 6 Familia WESCAM (L-3 Wescam)

MX-25D reprezintă vârful de gamă din familia WESCAM (L-3 Wescam), având șapte senzori la bord stabilizați, cu o rezoluție superioară a imaginii (HD) camerelor electrooptice (EO) și

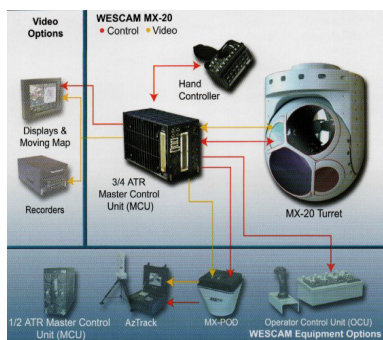

Fig. 7 Sistemul de comunicații al unui senzor electrooptic (L-3 Wescam)¹²

infraroșu (IR). Turela este stabilizată pe cinci axe. Detectarea, recunoașterea și identificarea țintelor este de o performanță maximă în clasa sa. Are un ecran panoramic cu două canale și zoom, de tip EMCCD cu unghi larg. Acest lucru oferă o gamă largă de condiții de iluminare, chiar și în ceață. Sistemul este dotat cu un laser compact, eficient și fiabil. Pachetul de identificare este încorporat în sarcina utilă a turelei. Cu un soft de tipul MX-GEO Suite oferă operatorilor/beneficiarilor cea mai mare precizie a locației țintei, având și funcția de focalizare automată.

Acest produs este fabricat, de asemenea, în două variante: MX-25 (7/8 senzori) și MX-25D (9 senzori). Pentru detalii se poate studia Tabelul nr. 7.

Firma Safran Electronics & Defense (Sagem Electronics & Defense – Franța)

Cu peste 35 de ani de experiență, Safran Electronics & Defense (Sagem Electronics &

Defense-Franța) are, în momentul de față, aparatură electronoptică, din familia Euroflir, modelele Euroflir 350 și Euroflir 410.

Euroflir 350 și-a arătat potențialul în misiuni de luptă, fiind montat pe modelul de RPAS de tip Sperwer. Poate capta imagini pe distanțe lungi (20 km), ziua și noaptea, având un sistem compact și ușor.

Fig. 8 MX-20

Fig. 9 MX-25D

Fig. 10 Euroflir 350

Lungimea de bandă folosită este:

- 0,7 μm – TV, cu rezoluția de 1920 x 1080;
- între 0,7 μm și 0,95 μm (NIR – 830 nm), având clasa de siguranță pentru ochi 3B;
- între 0,95 μm și 1,7 μm (SWIR – 1,57 μm), având clasa de siguranță pentru ochi 1M;
- între 3 μm și 5 μm (MWIR), cu rezoluția de 680 x 512, cu zoom continuu.

Euroflir 410 face parte din noua generație a producătorului, sistem electronoptic cu posibilitate de vizare ultralungă, având senzori de înaltă definiție (ultra-spectral), toți integrați în cadrul sistemului.

Fig. 11 Sperwer

Lungimea de bandă folosită este:

- între 0,4 μm și 0,7 μm – TV, cu rezoluția de 1920 x 1080;
- între 0,7 μm și 0,95 μm (NIR – 830 nm), cu rezoluția de 1920 x 1080, având clasa de siguranță pentru ochi 3B;

- între 0,95 μm și 1,7 μm (SWIR-1,54 μm pentru modul laser range finder, având clasa de siguranță pentru ochi 1, și 1,06 μm pentru modul Designator, având clasa de siguranță pentru ochi 4, cu rezoluția de 640 x 512;

Tabelul nr. 7
Senzori MX-25D

Denumire senzor	Caracteristici senzor
Thermal Imager	Tip: 3-5 μm Rezoluția: 640 x 512 Domeniul de vedere (FOVs): 18,2°, 3,7°, 0,73°, 0,24° 720 p & 1080 p
HD Thermal Imager	Tip: 3-5 μm Rezoluția: 1280 x 1024 Domeniul de vedere (FOVs): 31,5°, 6,4°, 1,3°, 0,86° 720 p & 1080 p
Daylight Continuous Zoom	Tip: 5 Megapixel Color HD Domeniul de vedere (FOVs): 36,3° to 1,1° - 1080 p 27,6° to 1,6° - 720 p
Low-Light Zoom	Continuous Tip: Electron Multiplied CCD (Mono) Domeniul de vedere (FOVs): 40,8° la 2,38°
Daylight Spotter	Tip: 2 Megapixel color low-light HD Domeniul de vedere (FOVs): 1,07°, 0,54°, 0,34°, 0,2° - 1080 p 0,72°, 0,36°, 0,23°, 0,13° - 720 p
HD Low-Light Spotter:	a. pe timp de zi b. pe timp de noapte (SWIR) Tip laser: Erbium glass (ANSI Class I), Eyesafe
Laser Rangefinder (LRF)	λ : 1540 nm Rata: 12 pulsuri/min Raza: 30 km Rezoluția la distanță: ± 5 m
Laser Illuminator (LI)	Tip: Diode - (ANSI Class 4) λ : 860 nm Moduri: Continuous, Pulsed Divergența: largă, îngustă sau ultraîngustă
Laser Spot Tracker (Specific MX-25D)	Tip: Quadrant Detector λ : 1064 nm Cod compatibilitate: US & NATO Laser Guided Munition

- între 3 μm și 5 μm (MWIR), cu rezoluția de 1280 x 720, cu zoom continuu.

Armament

Aeronavele de luptă fără pilot uman la bord sunt prezente în literatura de specialitate, având denumirea de UCAV¹⁴. UVS International a folosit,

Fig. 12 Eurofir 410

la un moment dat, o clasificare a RPAS cu opt categorii, a șaptea categorie fiind rezervată UCAV.

Fig. 13 Sagem Patroller

Dintre acestea, putem menționa *Barracuda* (EADS MAS – Germania), *Corax* (BAE Systems – Marea Britanie), *Fire Scout* (Northrop Grumman – SUA), *Hunter* (IAI Malat Div. – Israel & Northrop Grumman – SUA), *Neuron* (Dassault – France +

consorțiu UE), *Predator A și B* (General Atomics – SUA), *Sharc* (Saab – Suedia), *Sky-X* (Alenia Aeronautica – Italia), *X-45 A* (Boeing – SUA), *X-47 A și B* (Northrop Grumman – SUA). Multe dintre aceste sisteme se află încă în faza experimentală/de testare a armamentului aflat la bord.

Cele mai consacrate dintre aceste sisteme RPAS au fost, și deocamdată vor rămâne, sistemele *Predator A și B* (General Atomics – SUA), drept pentru care voi detalia foarte puțin armamentul aflat la bordul acestor aeronave. Remarcabil este faptul că s-a realizat integrarea sistemelor electronoptic, infraroșu, proiecție și iluminare laser, cu sistemul de ochire al rachetei Hellfire AGM-114. Acest pachet integrat poartă denumirea de MTS¹⁵.

Pe varianta *Predator B*, cu șase puncte de acroșaj, se pot monta: racheta Hellfire AGM-114, GBU-12, GBU-38, JDAM, LOCAAS¹⁶, STINGER și SDB.

Racheta Hellfire II poate fi lansată nu numai de pe *Predator*, ci și de pe alte platforme aeriene cu sau fără pilot,

în modul autonom sau cu indicarea țintei de la distanță, selectând simultan mai multe ținte, cu mare precizie, chiar și în condiții de praf, de vapori și de fum. Raza de acțiune este între 0,5-8 km, cu ghidaj laser semiactiv și cu încărcătură cu fragmentație.

Este o rachetă care a fost testată în condiții reale de luptă. Acest produs este fabricat de firma Lockheed Martin în mai multe variante (Tabelul nr. 8).

Bombele de aviație ghidate folosesc pentru ghidare ori sisteme bazate pe tehnologia LASER (ținta trebuie marcată cu un fascicul LASER, din aer sau de la sol), ori prin televiziune, infraroșu și /sau semnale de poziționare/dirijare, primite de la sateliții de poziționare globală și prelucrate în centrala de dirijare inerțială a bombei (sisteme GPS + INS). Eroarea circulară la țintă este cuprinsă între 4 și 1,5 m.

Fig. 14 Racheta Hellfire AGM-114

La bordul RPAS, se află și bombele de tipul GBU 12 *Paveway I și II*.

Bombele dirijate prin laser (LGB¹⁸) – GBU 12 *Paveway I și II* sunt construite de firma Lockheed Martin-SUA (fig. 15). Acest kit LGB reprezintă

Tabelul nr. 8
Familia rachetelor Hellfire II¹⁷

Denumirea variantei / parametrii	AGM-114K (HEAT)	AGM-114M (Blast Frag)	AGM-114N (MAC)	AGM-114L
Greutate (kg)	45	48	45	49
Lungime (cm)	163	163	163	175
Diametru (cm)	17,8	17,8	17,8	17,8
Observații	Exploziv de înaltă performanță anti-tanc	Exploziv împotriva navelor, armuri ușoare și ținte urbane	Exploziv extrem de eficient împotriva structurilor închise (peșteri și buncăre)	Sistemul Longbow încorporează un sistem antiincendiu, util pentru măsurile de autoprotecție, testat cu mai multe contramăsuri. Fabricat de Northrop Grumman-SUA

un sistem de orientare, care transformă bombe gravitaționale în bombe ghidate cu precizie.

Fiecare kit constă dintr-un grup de control/cap de dirijare (CCG) cu un sistem laser semiactiv, precum și dintr-un grup de stabilizatoare, comandate pneumatic (AFG) cu gaz rece, care elimină pericolele asociate și care asigură ghidarea

la prețuri accesibile și testate în luptă.

*JDAM*²¹ au un kit de orientare bazat pe un sistem integrat de ghidare inerțial, cuplat la un receptor GPS. Această tehnologie a avut scopul de a îmbunătăți precizia *JDAM* cu tehnologie bazată pe laser sau pe infraroșu (care este vulnerabilă în condiții meteo grele). Cu toate acestea, unele

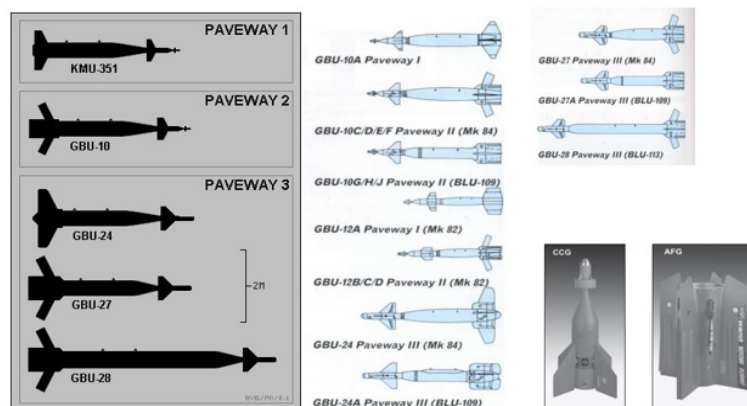

Fig. 15 Familia LGB de tipul GBU-12/24/27 Paveway 1/2/3

și stabilitatea pe timpul zborului. Lentila din sticlă din carcasa detectorului (care este din aluminiu) evită atât perforarea întâlnită la lentilele din plastic, cât și formarea umezelii (care poate apărea în momentul utilizării). Bomba are o greutate de 272 kg, o lungime de 332,74 cm și un diametru de 27,305 cm, având o resursă tehnică (în timp) de 10 ani.

Bombele Paveway II (DMLGB)¹⁹ combină ghidarea terminalelor cu laser, pentru Paveway I, cu GPS/INS, oferind o precizie sporită, cu daune colaterale reduse. Ambele tehnologii sunt mature,

JDAM au integrate și sisteme de dirijare prin laser. Bombele echipate cu *JDAM* variază între 500 și 907 kg, ceea ce limitează considerabil plaja de întrebuințare a *RPAS*-urilor, din cauza limitării sarcinilor utile ale acestora.

*SDB*²² sunt bombe cu diametru mic, având cap de căutare bazat pe trei moduri: radar, infraroșu și laser semiactiv, dar nu este exclus și modul de dirijare inerțial, ajutat de GPS. Eroarea circulară probabilă este de 5-8 m. *SDB* transportă aproximativ 17 kg de *AFX-757*. *AFX-757* este un exploziv, fabricat de Sucursala de Materiale Energetice a

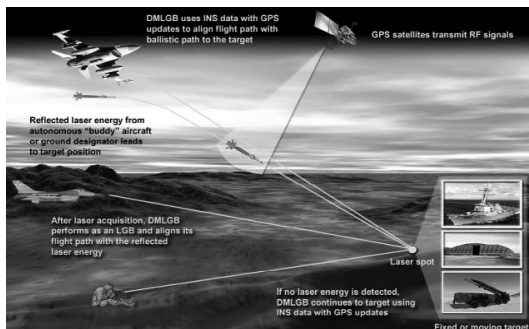

Fig. 16 DMLGB – procedura de ghidare²⁰

Laboratorului de Cercetare a Forțelor Aeriene din SUA, fiind primul exploziv certificat în categoria cea mai mică de pericol pentru transport (nu va exploda accidental). Asemenea bombe sunt viitorul și pentru RPAS din clasa a II-a.

Concluzii

Există o mare diversitate de sarcini utile la bordul RPAS, în funcție de sarcina utilă a fiecărui tip de sistem.

De asemenea, sunt multe firme producătoare de sarcini utile, specializate pe diferite clase de RPAS, concurența fiind foarte mare în momentul de față pentru acapararea piețelor de desfacere.

Momentul de cotitură îl va reprezenta adoptarea legislației care să permită RPAS-urilor să zboare în spațiul aerian nesegregat. Abia atunci se va lansa cu adevărat piața de sarcini utile, mai precis a senzorilor de imagine.

Este recomandat ca, la achiziția sistemului RPAS, să fie cumpărați cât mai mulți senzori opționali posibili, deoarece echipamentele suplimentare din cadrul sistemului, precum și multiplii senzori pot fi interconectați la același sistem de control unic de dirijare. În felul acesta, costul de achiziție pentru un sistem va fi considerabil mai mic, decât dacă se vor face comenzi suplimentare, dar angajate separat.

NOTE:

- 1 RPAS – Remotely Piloted Aircraft Systems.
- 2 UVS INTERNATIONAL – Asociație profesională recunoscută în lume în domeniul RPAS.
- 3 *** *RPAS Remotely Piloted Aircraft Systems The Global Perspective 2015-2016*, UVS International, ETC Imprimerie France, Paris, 2016, pp. 236-243.
- 4 www.uvsr.org, <https://www.facebook.com/uvsr.org>, accesat la 01.01.2018.
- 5 Extras din fișa de prezentare *Star SAFIRE-HD*, producătorul FLIR Systems.
- 6 SWIR – Short-Wave Infrared, MWIR – Mid-Wave Infrared, LWIR – Long-Wave Infrared.

- 7 <https://www.edmundoptics.com/resources/application-notes/imaging/what-is-swir/>
- 8 Extras din fișa de prezentare *Star SAFIRE III*, producătorul FLIR Systems.
- 9 Extras din fișa de prezentare *BRITE Star II*, producătorul FLIR Systems.
- 10 Extras din fișa de prezentare *TALON*, producătorul FLIR Systems.
- 11 *MTI – Moving Target Indicator*.
- 12 Extras din fișa de prezentare a *MX-POD*, producătorul *L-3 Wescam*.
- 13 *Digital Master Control Unit*.
- 14 *UCAV – Unmanned Combat Air Vehicle*.
- 15 *MTS – Multispectral Targeting System*.
- 16 *LOCAAS – Low Cost Autonomous Attack System*.
- 17 *** *Products Missiles and Fire Control*, Lockheed Martin, 2006.
- 18 *LGB – Laser Guided Bombs*.
- 19 *DMLGB – Dual Mode Laser-Guided Bomb*.
- 20 *** *Paveway II Dual Mode Laser-Guided Bomb Maximum Versatility At A Minimal Cost*, Lockheed Martin Corporatio, 2008.
- 21 *JDAM – Joint Direct Attack Munition*.
- 22 *SDB – Small Diameter Bomb*.

BIBLIOGRAFIE

- *** *The JAPCC Flight Plan for Unmanned Aircraft Systems in NATO 2008*, Editat de JAPCC Kalkar, Germania, 2008.
- *** *RPAS Remotely Piloted Aircraft Systems The Global Perspective 2015-2016*, UVS International, ETC Imprimerie France, Paris, 2016.
- *** *UAV Payload Market Analysis By Equipment (Cameras & Sensors, Radar & Communications, Weaponry) And Segment Forecasts To 2022*, ianuarie 2016.
- *** *Paveway II Dual Mode Laser-Guided Bomb Maximum Versatility At A Minimal Cost*, Lockheed Martin Corporatio, 2008.
- *** *Products Missiles and Fire Control*, Lockheed Martin, 2006.
- Bernard F., „Radar à ouverture synthétique: images par les ondes radio”, *Armada International*, Elveția, nr. 4, aug.-sept. 1998.
- <http://www.flir.eu/surveillance/display/?id=64505>
- <https://www.wescam.com/products-services/airborne-targeting/>
- <https://www.safran-electronics-defense.com/aerospace/uav-systems/airborne-optronics>
- <https://www.edmundoptics.com/resources/application-notes/imaging/what-is-swir/>

Nr. crt.	Imagina senzorului	Model	Observații
1.		Star SAFIRE 380-HD	Cel mai răspândit sistem de televiziune Full HD din lume, sistem digital complet, cu o calitate superioară a imaginilor capturate în orice condiții, în mod continuu.
2.		Star SAFIRE 380-HLD	O variantă a lui Star SAFIRE 380-HD, este un sistem de televiziune Full HD cu laser. Acest sistem oferă o calitate superioară imaginii.
3.		Star SAFIRE 380-HLDc	Un sistem compact multisenzor, cu rază extinsă de captare a imaginii de înaltă definiție, necesar pentru aeronavele de dimensiuni mici, în special pentru aeronavele cu rotor portant. Pot fi montate, cu eficiență, pe RPAS de tip Combat, deoarece pot localiza, identifica și angaja țintele cu eficiență.
4.		Star SAFIRE 380-HDc	Un sistem compact de înaltă performanță (HD) a imaginilor, cu durabilitate mare. Are un sistem de stabilizare a imaginii, specific pentru funcționarea, cu eficiență, a aeronavelor cu rotor portant.
5.		UltraForce 350-HD	Sistem electrooptic de înaltă definiție, cu o masă de 28 kg, ceea ce reprezintă o greutate mică, comparativ cu alte produse similare. De-a lungul timpului, acest sistem și-a dovedit performanța. Poate fi montat pe RPAS tactice (de clasa a II-a).
6.		Star SAFIRE 260-HLD	Sistem de captură a imaginilor unic (LRU EO/IR) are o tură giroscopică de 22,8 cm. Putem afirma faptul că acest sistem are incluse șase sarcini utile simultan, inclusiv cu laser, fiind foarte eficient în multiple aplicații, la toate categoriile de forțe.
7.		Star SAFIRE 230-HD	Cel mai compact multisenzor HD, are șapte senzori simultan într-un singur pachet.

8.		Star SAFIRE HD (EO/IR)	Sistemul de imagistică multispectrală de înaltă definiție, cu senzori electronoptic și infraroșu. Poate realiza capturi de imagini în format digital de înaltă definiție, cu porturi de ieșire, care respectă specificațiile Departamentului Apărării USA și NATO. Este un sistem cu laser, cu camere termice de înaltă rezoluție și cu un grad de focalizare crescut.
9.		Star SAFIRE III (EO/IR/LASER)	Este destinat aplicațiilor imagistice pentru forțele atât terestre, cât și aeriene și navale, fiind unul dintre cele mai populare sisteme de EO/IR stabilizate giroscopic din lume, deoarece a fost deja livrat partenerilor un număr destul de mare pentru aceste tipuri de sisteme. Are șapte sarcini utile integrate inclusiv laser, îndeplinind standardele militare de aplicare.
10.		BRITE Star II (EO/IR/LASER/D/RF)	Cel mai puternic sistem de direcționare multisenzori din clasa sa. De aceea a fost selectat și pentru RPAS – FireScout (Northrop Grumman – USA). El constituie vârful de gamă din BRITE Star. Performanțele sale, împreună cu multitudinea de senzori, îl fac un sistem fiabil și competitiv pe piața senzorilor.
11.		Star SAFIRE II	Acest sistem reprezintă soluția pentru executarea multiplelor misiuni pe care le poate executa o aeronavă, fiind certificat AWR pentru variantele HH-60 și UH-60 Blackhawk. Îndeplinește Standardul mondial în imagistica termică InSb 320x240. Are în dotare cinci sarcini utile, și anume: termoviziune pe distanțe lungi, televizor cu lumină scăzută, domeniu de vizionare cu rază lungă și ultralungă de acțiune, telemetru cu laser și iluminator laser. Așadar poate fi folosit în toate misiunile de tip combat.
12.		Talon (EO/IR/ sau EO/LRF/LP/IMU)	Senzor de înaltă performanță (EO/IR), care respectă exigentele militare atât pentru aeronavele cu aripi fixe și rotative, cât și pentru alte ambarcațiuni terestre și navale. Este prevăzut cu o ținută de 22,8 cm, digitală, multicanal, realizând captări de înaltă rezoluție. RPAS – Shadow 600
13.		Ultra8500 IR	Sistem compact cu rază lungă de acțiune și multisenzor (IR). Este prevăzut cu o ținută de 22,8 cm, stabilizată, fiind eficace pentru misiuni de supraveghere și de recunoaștere.
14.		Corona 350 II EO/IR/UV	Are un sistem de control al liniilor de putere, stabilizat prin giroscopae, având patru opțiuni diferite de încărcare a camerei. Are o greutate redusă, fiind adaptat foarte bine pentru modelul de RPAS cu rotor portant, de tip Camcopter S-100-(Schiebel-Austria).

SCURTE REPERE ISTORICE PRIVIND EVOLUȚIA SISTEMELOR UAV: ÎNCEPUTURILE – 1914

BRIEF HISTORICAL MILESTONES ON THE EVOLUTION OF UAV SYSTEMS: THE BEGGININGS – 1914

POINTS DE REPÈRE SUR L'ÉVOLUTION DES SYSTÈMES D'UAV: DÉBUTS – 1914

Lt.col.dr.ing. Grigore Eduard JELER*

În contextul provocărilor actuale, se observă un interes sporit al societății pentru construcția și pentru utilizarea UAV în scopuri atât militare, cât și civile. Acest articol este primul dintr-o serie de articole ce urmează a fi publicate, în care va fi prezentată evoluția sistemelor UAV de-a lungul timpului. Ultimele două decenii au cunoscut o creștere exponențială a dezvoltării și a utilizării sistemelor fără pilot, preconizând ceea ce poate fi văzută, într-o bună zi, ca cea mai mare schimbare de paradigmă în evoluția omenirii. Sistemele UAV militare au schimbat pentru totdeauna conduita războiului, oferind supraveghere aeriană permanentă, capacități crescute de comandă și control și capacitate de lovire de mare precizie, fără posibilitatea de pierdere a echipajului uman. Sistemele UAV din domeniul civil sunt o componentă permanentă în activitățile comerciale, industriale, de divertisment, în servicii de urgență. Contrar opiniei generale, totuși interesul față de UAV datează cu mult înainte ca majoritatea oamenilor să-și dea seama, deoarece multe state au angajat sisteme militare fără pilot, de mai bine de un secol în urmă.

In the context of current challenges, there is a growing interest in society for the construction and use of UAVs, both for military and civilian purposes. This article is the first of a series of articles to be published, detailing the evolution of UAV systems over time. The last two decades have seen an exponential growth in the development and use of unmanned systems, anticipating what can be seen as the greatest change of paradigm in the evolution of mankind. Military UAVs have forever changed warfare, providing permanent airborne surveillance, increased command and control capabilities, and high-precision capability without loss of human crew. Civil AAVs are already a permanent component in commercial, industrial, entertainment, emergency services. Contrary to popular opinion, however, interest in UAV dates back long before most people realize, because many states have hired unmanned military systems more than a century ago.

Dans le contexte des défis actuels, on voit que la société s'intéresse de plus en plus à la construction et à l'utilisation des UAV (véhicules aériens sans pilote) à des fins militaires et civiles. Cet article est le premier d'une série d'articles à paraître, qui présentera l'évolution, au fil du temps, des systèmes d'UAV. Les deux dernières décennies ont vu une croissance exponentielle du développement et de l'utilisation des systèmes sans pilote, anticipant ce qui peut être considéré comme le plus grand changement de paradigme dans l'évolution de l'humanité. Les drones militaires ont à jamais changé la conduite de la guerre, fournissant une surveillance aérienne permanente, des capacités de commandement et de contrôle accrues et une force de haute précision, sans possibilité de perte d'équipage humain. Les drones civils sont déjà une composante permanente des services commerciaux, industriels, de divertissement et d'urgence. Contrairement à l'opinion publique, l'intérêt pour les UAV retour cependant à bien avant la plupart des gens se rendent compte, parce que de nombreux États se sont engagés systèmes sans pilote militaire, depuis plus d'un siècle.

Cuvinte-cheie: UAV; balon; fotografie aeriană; recunoaștere aeriană.

Keywords: UAV; ballon; aerial photography; air recognition.

Mots-clés: UAV; ballon; photographie aérienne; reconnaissance aérienne.

*Academia Tehnică Militară
e-mail: eduard_jeler@yahoo.com

Se definește UAV (*Unmanned Aerial Vehicle*) ca fiind o aeronavă fără pilot uman la bord. UAV-urile sunt o componentă a unui UAV (*Unmanned Aerial System*), care includ un UAV, o stație de control (CS – *Control Station*), poziționată fie la sol, fie pe o aeronavă în aer, și un sistem de comunicații între cele două. UAV poate zbura cu diferite grade de autonomie, fie sub control de la distanță de către un operator uman, fie în mod autonom, prin intermediul calculatoarelor la bord¹.

Clasificarea UAV

Datorită multitudinii de aeronave fără pilot, apărute în ultimul timp, nu există o definiție atotcuprinzătoare a UAV. Din acest motiv, de obicei UAV-urile sunt clasificate în funcție de dimensiune, de mediul de operare sau de modul de control al zborului.

Clasificarea în funcție de mărime

Multe dintre caracteristicile de performanță sunt legate de greutatea UAV. De exemplu, odată cu creșterea în greutate, va fi nevoie de mai multă forță de tracțiune și prin urmare anvergura aripilor va crește, iar tipul de propulsie ales va fi diferit. UAV-urile ușoare folosesc motoare electrice, în primul rând, în timp ce UAV-urile supergrele folosesc, de obicei, motoare turbo.

- UAV-urile supergrele sunt cele cu greutatea la decolare de peste 2 tone;
- UAV-urile grele sunt cele care cântăresc între 200 și 2.000 kg;
- UAV-urile de greutate medie includ greutatea de 50 până la 200 kg;
- UAV-urile ușoare sunt cele între 5 și 50 kg;
- micro UAV (MAV – *Micro Air Vehicles*) – UAV sub 5 kg.

Clasificarea în funcție de înălțimea maximă de zbor

- UAV de altitudine joasă – orice UAV care zboară până la 1.000 m. Aceste vehicule aeriene fără pilot sunt, în general, micro UAV;
- UAV de altitudine medie – categoria de vehicule aeriene fără pilot, cu o altitudine maximă între 1.000 m și 10.000 m. Cea mai mare parte dintre vehiculele aeriene fără pilot se încadrează în această categorie;

- UAV de mare altitudine – vehicule aeriene fără pilot, care pot zbura la peste 10.000 m.

Datorită clasificărilor complexe ale acestor sisteme, practic, în funcție de rolul și de misiunile pe care le vor îndeplini, se organizează sistemele de comandă și control.

Clasificarea în funcție de categoriile funcționale

• *Țintă sau capcană* – pentru antrenarea bateriilor de apărare aeriană cu baza la sol sau simularea unei aeronave reale, pentru inamic, în vederea determinării poziției și a frecvențelor de lucru.

• *Recunoaștere (cercetare radar, video, imagini)* – asigurarea câmpului de luptă cu informații.

• *Lupta (to kill)* – asigurarea capacității de atac pentru misiuni cu risc ridicat sau pentru misiuni de lichidare, pe teritorii unde nu pot zbura avioane cu pilot.

• *Cercetare și dezvoltare* – folosite în scopuri de cercetare sau de dezvoltare, în continuare, a tehnologiilor UAV.

• *Civilă, logistică și comercială* – UAV special conceput pentru aplicații civile și comerciale, pentru distribuire marfă și pentru asigurare logistică¹.

Istoricul UAV-urilor timpurii

Deși baloanele nu răspund, în totalitate, definiției conceptului de UAV de astăzi, totuși pot fi considerate predecesorul acestuia. În anul 1782, Joseph Michel și Jacques-Étienne Montgolfier au fost primii care au experimentat, în Franța, baloane cu aer cald. Dar, în pregătirea zborurilor lor cu echipaj, aceștia au trimis aerostate fără pilot, deci, teoretic, se poate considera că au fost primele zboruri cu aeronave fără pilot³. În decembrie 1806, în timpul războaielor napoleoniene, Lordul Thomas Cochrane a lansat, de la bordul fregatei HMS Pallas, zmeie care au răspândit broșuri de propagandă, de-a lungul coastei franceze. Este prima utilizare a unor aparate aeriene fără pilot, în război, cu bază de lansare navală^{4,5}. În 1842, John Stringfellow și William Henson, din Anglia, au colaborat pentru a construi o aeronavă (un monoplan), denumită ARIEL – Henson Aerial Steam Carriage –, cu propulsie cu aburi, cu anvergura aripilor de 46 m, cu aria acestora de 420 m², greutate 1.400 kg, propulsat de un motor cu aburi, care dezvoltă o putere de 50 CP, cu un șasiu cu trei roți. Inventatorii sperau că ARIEL va atinge o viteză de 50 km/h și

va transporta 10 - 12 pasageri până la 1.600 km. Planul era să-l lanseze de pe o rampă înclinată. Modelul nu a zburat niciodată, dar, pentru a demonstra principiile enunțate, au dezvoltat un model, denumit Stringfellow, cu avengura aripilor de 3 m. Acesta a zburat pe un cablu de ghidare de sârmă înclinat, în interiorul Palatului Crystal, din

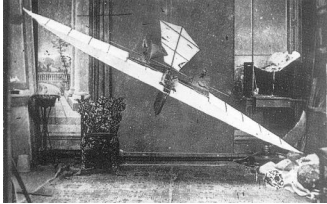

Fig. 1 Modelul Stringfellow dezvoltat de John Stringfellow⁵

Londra, în 1868. Martorii oculari au raportat că aeronava a generat ascensiune și a folosit ghidarea pe sârmă doar pentru a nu se izbi de pereți⁶.

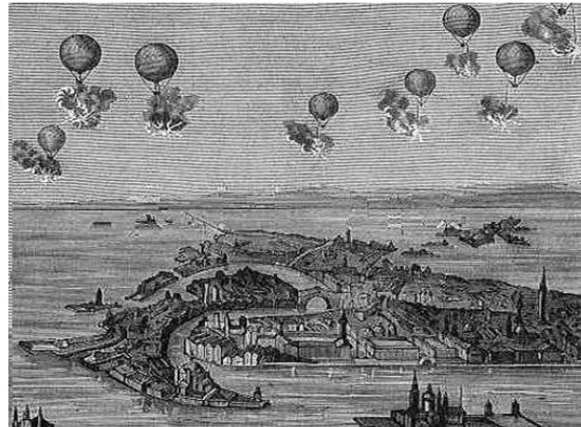
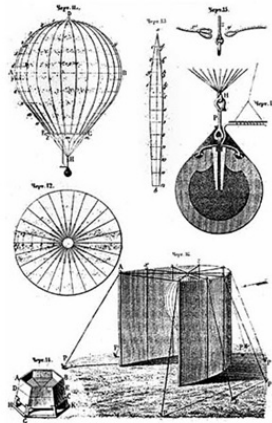

Fig. 2 Baloanele Uchatius folosite la bombardamentele asupra Veneției, în 1849^{9,10}

În 1848, venețienii s-au revoltat împotriva Austriei și au declarat Republica Venețiană. În încercarea lor de a recuceri Veneția, din cauza limitărilor de relief în folosirea artileriei, la 22 august 1849, austriecii, la inițiativa locotenentului Franz Von Uchatius, au lansat circa 200 de baloane fără echipaj uman asupra orașului, înarmate cu bombe cu temporizatoare. Aceste baloane trăgeau după ele un fir de cupru, cu ajutorul căruia se declanșa lansarea bombei. Unele dintre bombe și-au atins ținta, dar vântul a schimbat direcția și a suflat mai multe baloane înapoi peste liniile austriece. Această acțiune experimentală a devenit prima variantă de bombardament aerian, prin care se utiliza o aeronavă fără pilot, al cărei efect, deși minor, a contribuit la înăbușirea revoltei venețiene⁸.

În perioada războiului civil american, s-au folosit de către ambele părți baloane umplute cu

aer cald sau cu hidrogen. La doi ani de la începerea războiului, în februarie 1863, Charles Perley a proiectat un balon cu aer cald, care putea purta un coș înclinat plin cu exploziv, atașat la un mecanism de sincronizare. Acest cronometru, la un interval de timp determinat, declanșa înclinarea coșului balonului, iar explozivele detonau peste pozițiile inamice. Dar modelul, care putea fi folosit doar în direcția de bătaie a vântului, s-a dovedit periculos (se putea întoarce asupra trupelor proprii, nefiind un zbor dirijat), lipsit de precizie și se presupune că a fost folosit rar, cu efecte limitate. Ca măsură de protecție, Charles Perley a recomandat lansarea, inițial, a unor baloane de testare sau pungi de gaz, pentru verificarea vitezei curenților de aer, în vederea unei programări cât mai exacte a dispozitivului de sincronizare^{11,12,13}.

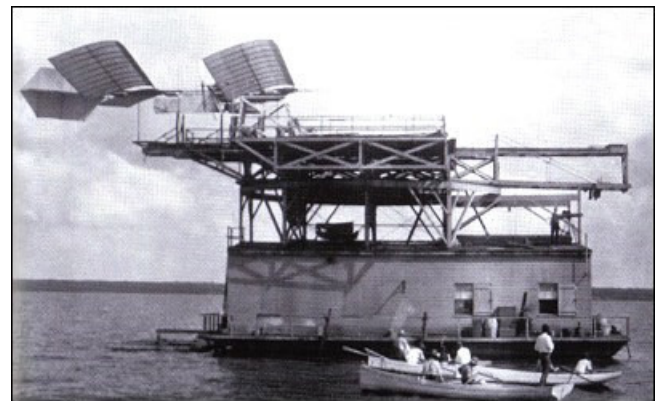

Fig. 3 Langley Aerodrome Number 5, în 1896, pe râul Potomac¹⁵

Acest model a fost dezvoltat în speranța că se va ajunge la modele de proporții, capabile să zboare cu echipaj uman. La 6 mai 1896, aeronava a fost lansată cu ajutorul unei catapulte (aeronava nu avea capacitate de decolare de la sol), montată pe

Nikola Tesla a început să proiecteze diferite dispozitive pentru aplicarea teoriilor sale privind transferul de energie wireless în vederea îmbunătățirii transportului. El a susținut că aeronavele cu motor electric ar putea asigura

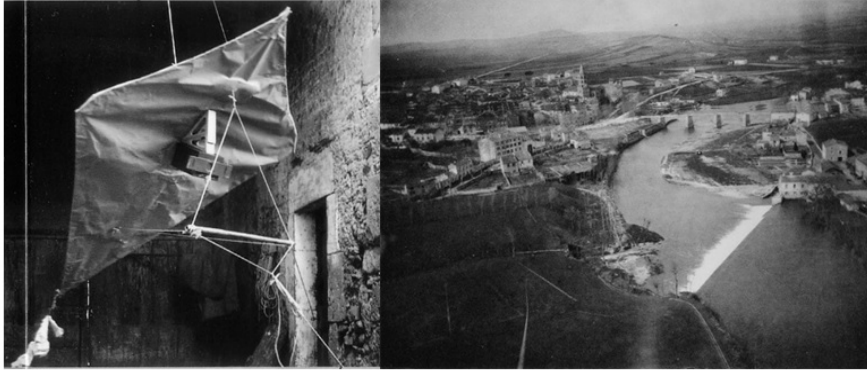

Fig. 4 Aparatul de zbor cu dispozitivul foto atașat, utilizat de Arthur Batut, și fotografia aeriană, efectuată în Labruguière^{17,18}

o casă plutitoare, pe râul Potomac, lângă Quantico, Virginia. Au fost făcute două zboruri, pe 6 mai, primul de 1.005 m și al doilea de 700 m, cu o viteză de aproximativ 40 km/h. Ca propulsie, avea un motor radial cu pistoane 52 CP, greutate la decolare 340 kg, anvergura aripilor 14.60 m, lungime 16.00 m, înălțime 3.50 m¹⁰.

Principala misiune a sistemelor UAV era aceea de fotografie aeriană. Primele fotografii aeriene au fost făcute, în 1887, de către meteorologul britanic Douglas Archibald, folosind un șir de zmeie, camera foto fiind atașată de ultimul zmeu, și de către Arthur Batut, în Labruguière (Franța), în mai 1888, care a suspendat o cameră, acționată de un declanșator mecanic cu deschidere mare, obținând în timp și imagini cu rezoluție bună¹⁶.

În anul 1893, australianul Lawrence Hargrave inventează zmeul „cutie”, iar în 1884, zmeul „tren” (o combinație de mai multe zmeie), ca intenția de a dezvolta un aparat de zbor cu echipaj uman. Zmeul „cutie” este un dispozitiv modular, format din mai multe cutii realizate din pânză, având o capacitate ascensională mare¹⁹. US Army a sesizat posibilitatea utilizării acestor tipuri de aparate pentru culegerea de date. Astfel, în timpul războiului americano-spaniol din 1898, caporalul William Eddy, din US Army, a luat sute de fotografii de supraveghere de la un zmeu, cu o cameră foto prinsă de el și cu un declanșator lung atașat. Multe dintre fotografiile aeriene efectuate – primele fotografii de supraveghere din timpul războiului – au furnizat trupelor americane informații critice despre pozițiile și fortificațiile adversarilor lor^{20,21}.

transportul pasagerilor, prin transferarea energiei, prin câmp electromagnetic. S-a gândit că avioanele ar putea să se alimenteze în aer, fără a mai fi nevoie să se oprească pentru realimentare și și-a imaginat un model de aeronavă fără pilot, care ar putea fi

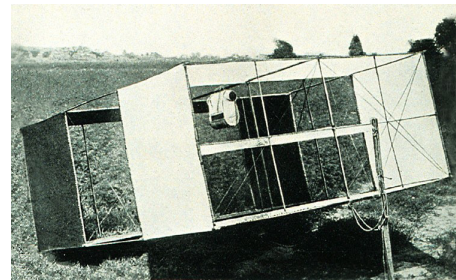

Fig. 5 Zmeul cu cameră foto atașată, utilizat de US Army, în 1898, în războiul americano-spaniol²², pentru fotografierea pozițiilor de luptă inamice

utilizată chiar și pentru transportul de pasageri. În noiembrie 1898, Nikola Tesla a brevetat (Brevet nr. 613.809), în SUA, *Metodă și aparat pentru controlul mecanismelor vaselor sau vehiculelor în mișcare*, sub denumirea de „Teleautomation”. Documentul specifică faptul că aceste mașini ar funcționa autonom, „fără fire, cabluri sau alte forme

Fig. 6 Fotografie aeriană cu San Francisco în ruine, făcută la aproximativ șase săptămâni după cutremurul din 1906²³

de conexiune electrică sau mecanică cu obiectul” și ar putea fi pusă în mișcare prin „producerea de unde, impulsuri sau radiații care sunt primite prin pământ, apă sau atmosferă”¹⁷. Practic, acest dispozitiv a devenit prima telecomandă wireless pentru sistemele aeriene și navale fără pilot.

După cutremurul din anul 1906, George R. Lawrence a realizat poze aeriene, cu ajutorul unei camere montate pe un zmeu, cu ruinele orașului San Francisco. Este o panoramă de 160 de grade, obținută dintr-un zmeu, tras la 600 de metri în aer, deasupra golfului din San Francisco, care a arătat întregul oraș pe o singură imprimare. Aparatul utilizat în această fotografie a cântărit 49 lbs (22 kg) și a folosit o placă de film de celuloid²⁴.

Inventatorul neozeelandez Alban J. Roberts Roberts (un expert în electricitate, care a condus, la vârsta de 24 de ani, serviciul de asigurare cu electricitate, din Patea, Noua Zeelandă,) va continua să experimenteze zborul cu telecomandă. La data de 24 noiembrie 1913, a susținut o demonstrație cu un model de aeronavă dirijabilă, controlată de la distanță, de trei metri, pe care l-a făcut să zboare în jurul Teatrului Regal din Wellington și să lanseze o bombă de jucărie exact pe locul indicat de un membru al audienței²⁶.

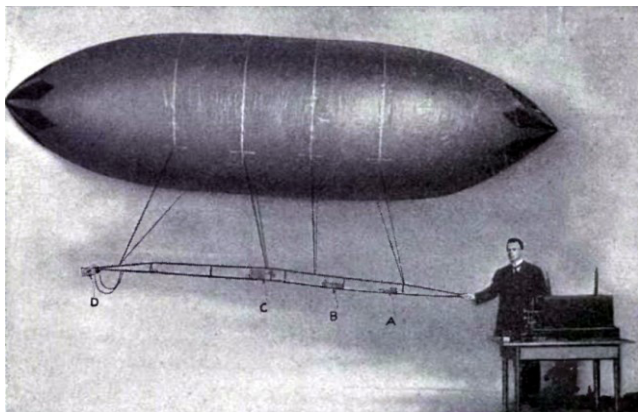

Fig. 7 Alban J. Roberts, în fața telecomenzii wireless, și dirijabilul, în timpul unei demonstrații, în 1912²⁷

Concluzii

Dintre diferitele aspecte ale războiului, niciunul nu este mai critic decât cunoașterea inamicului. Odată ce omul a găsit o modalitate de a se ridica în aer, era inevitabil ca această abilitate să nu fie folosită, în cele din urmă, în luptă. În prima fază de dezvoltare a dronelor aeriene, s-a putut observa interesul strict militar de utilizare a dronelor, acestea fiind destinate foarte puțin aplicațiilor civile. Cu

forme lor futuriste și capacități uimitoare, UAV-urile de astăzi, precum Predator sau Global Hawk, par să fi apărut din viitor. Dar existența lor vine din trecut. Acestea sunt doar cele mai recente și mai avansate drone dintr-o istorie veche de secole.

Evoluția în timp a UAV este la fel de lungă ca istoria avioanelor. Conducătorii militari „au visat” mereu să-și supravegheze și să-și lovească inamicii de la distanță. Deși europenii au dezvoltat primele UAV-uri, după cum era de așteptat, Statele Unite ale Americii a fost prima țară care a aplicat ideea de supraveghere militară aeriană, idee preluată ulterior și de alte țări.

Se poate observa istoric că progresele tehnologice au sporit valoarea militară a UAV, iar sistemele de control au fost perfecționate până în punctul în care operatorul are nevoie de mult mai puțină experiență comparativ cu piloții.

NOTE:

1 ICAO's circular 328 AN/190: *Unmanned Aircraft Systems*, ICAO, Retrieved 3 February 2016.

2 Penn State College of Earth and Mineral Science, Department of Geography, *Classification of the Unmanned Aerial Systems*.

3 <http://www.ballooning.es/uk/hot-air-balloon/history.php>, accesat la 07.10.2017.

4 <https://www.preceden.com/timelines/302681-drones>, accesat la 11.11.2017.

5 Cam Tetrault, *A Short History of Unmanned Aerial Vehicles (UAVs)*, 2009, <http://www.draganfly.com/news/2009/03/04/a-short-history-of-unmanned-aerial-vehicles-uavs/>, accesat la 27 octombrie 2013.

6 <http://www.flyingmachines.org/hens.html>, accesat la 21.11.2017.

7 http://www.opticstalk.com/history-of-aircraft_topic32522.html, accesat la 27.11.2017.

8 <https://UAVtoday.wordpress.com/2014/03/05/lieutenant-franz-von-uchtaius/>, accesat la 06.01.2018.

9 http://www.ctie.monash.edu.au/hargrave/rpav_home.html, accesat la 06.01.2018.

10 <http://nmilitarysa.blogspot.ro/2016/06/>, accesat la 06.01.2018.

11 Jim Garamone, *From U.S. Civil War to Afghanistan: Flyers Sent Into Battle*, American Forces Press Service, 2002.

12 V. Ambrosia, S. Wegener, S. Schoenung, *Introduction to UAV History of Unmanned Aerial Systems Content*, International Symposium on Remote Sensing of the Environment.

13 Ed Darack, *A Brief History of Unmanned Aircraft, From bomb-bearing balloons to the Global Hawk*, Air & Space Smithsonian, May 17, 2011.

14 <https://airandspace.si.edu/collection-objects/langley-quarter-scale-aerodrome>, accesat la 22.01.2018.

15 http://www.aviastar.org/air/usa/langley_aerodrome.php, accesat la 25.01.2018.

16 PAPA International: History of Aerial Photography, <http://professionalaerialphotographers.com>, accesat la 30.01.2018.

17 Serge Negre, *Vu du ciel (Eye in the sky)*, Société d'études et de Recherches Archéologiques et Historiques de Labruguière, 1999.

18 Bill Blake, *An Introduction to Kite Aerial Photography*, 8 December, 2016, <http://www.ipernity.com/blog/311753/491395>.

19 <http://www.ctie.monash.edu.au/hargrave/hargrave.html>, accesat la 20.02.2018.

20 <https://sites.google.com/site/uavuni/pre-aviation-days>, accesat la 23.02.2018.

21 William Beaman Howe, *Design Methods For Remotely Powered Unmanned Aerial Vehicles*, A Thesis presented to the Faculty of California Polytechnic State University, San Luis Obispo, March 2015.

22 http://www.pbs.org/wgbh/nova/spiesfly/uavs_02.html, accesat la 01.03.2018.

23 *The U.S. Patents of Nikola Tesla Freely*, U.S. Patent and Trademark Office.

24 Gologowski Nina, "A city in ruins: Stunning photo taken from kite that captures devastation from 1906 earthquake in San Francisco", *Daily Mail*, Retrieved February 13, 2012.

25 *Panoramic photographs*, Library of Congress's Prints and Photographs division under the digital ID ppmsca.07823, Public Domain.

26 <http://www.thehistoryblog.com/archives/date/2016/06/19>, accesat la 14.03.2018.

27 <https://mechanixillustrated.technicacuriosa.com/2017/02/19/a-brief-early-history-of-unmanned-systems/>, accesat la 22.03.2018.

BIBLIOGRAFIE

Austin Reg, *Unmanned Aircraft Systems, Uavs Design, Development And Deployment*, Wiley Ltd., Apr. 2010.

Blom John David, *Unmanned Aerial Systems: A Historical Perspective*, Combat Studies Institute Press, US Army Combined Arms Center, Fort Leavenworth, Kansas, September 2010.

Newcome R. Laurence, *Unmanned Aviation: A Brief History of Unmanned Aerial Vehicles*, American Institute of Aeronautics and Astronautics, 2004.

Valavanis P. Kimon, Vachtsevanos J. George, *Handbook of Unmanned Aerial Vehicles*, Springer, Library of Congress Control Number.

SCURT ISTORIC AL RELAȚIILOR POLITICE ALE ȚĂRILOR DIN AFRICA DE NORD ȘI ASIA DE SUD-VEST CU UNIUNEA EUROPEANĂ

*SHORT HISTORY OF THE POLITICAL RELATIONS
OF THE COUNTRIES FROM NORTH AFRICA
AND SOUTH-WEST ASIA WITH THE EUROPEAN UNION*

*BREF HISTORIQUE DES RELATIONS POLITIQUES
DES PAYS D'AFRIQUE DU NORD
ET D'ASIE DU SUD-OUEST AVEC L'UNION EUROPÉENNE*

Lt.col.drd. Daniel-Constantin CHELĂRESCU*

Uniunea Europeană reprezintă, în momentul actual, una dintre cele mai mari organizații politice și economice ale lumii. Relațiile cu vecinii săi și, în special, cu statele din zona MENA reprezintă o adevărată provocare atât pentru UE, cât și pentru statele MENA. Uniunea Europeană dorește dezvoltarea unui climat de afaceri sănătos, cu parteneri din vecinătate, care, indiferent de problemele întâmpinate, să împărtășească aceleași valori democratice.

European Union represents nowadays one of the biggest political and economic organization of the modern world. The relationships with neighbors, especially with MENA countries, represent the biggest challenge for both, UE and MENA. UE intends to develop a healthy business environment with partners from proximity and who, regardless of the problems encountered, share the same democratic values.

À l'heure actuelle, l'Union européenne représente l'une des plus grandes organisations politiques et économiques du monde. Ses rapports avec les États du voisinage, et en particulier avec ceux de la région MENA, constituent tant pour l'UE que pour les pays de la région MENA un véritable défi. L'Union européenne veut assurer le développement d'un climat sain d'affaires avec ses partenaires de proximité, qui partagent les mêmes valeurs démocratiques, quelles que soient les difficultés.

Cuvinte-cheie: Uniunea Europeană; MENA; politică; economie.

Keywords: European Union; MENA; politics; economies.

Mots-clés: l'Union européenne; MENA; la Méditerranée; politique; économie.

La sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, statele europene se găseau într-o situație precară, în principal, din cauza războiului, atât din punct de vedere industrial, economic, financiar, cât și social.

În acest sens, mare parte dintre liderii politici ai acelor vremuri au realizat că, numai prin încheierea unor acorduri politice, dublate de eforturi financiare și economice considerabile, pot să asigure o dezvoltare durabilă a Europei, care să acopere toate nevoile cetățenilor europeni și să asigure un viitor locuitorilor. Astfel, la 16 aprilie 1948, a

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: chelarescu.daniel@yahoo.com*

fost semnată convenția care a condus la crearea *Organizației Europene de Cooperare Economică*¹ (OECE), care a reunit statele din Europa, excepție făcând URSS și statele est-europene, sub influență sovietică.

OECE a avut, ca obiective, dezvoltarea legăturilor dintre statele și producțiile lor economice, libertatea schimburilor economice și financiare, cel mai important aspect fiind promovarea cooperării europene, prin crearea unui program anual comun, pentru perioada 1948-1949, urmat, ulterior, de un program comun, pe o perioadă de patru ani. OECE și-a dovedit utilitatea până la încheierea procesului de finanțare de către SUA a *Planului Marshall*² (1952), când s-a înregistrat o scădere a importanței sale.

Cu toate acestea, datorită expertizei acumulate, în urma desfășurării activității sale, OECE a continuat să dezvolte cooperarea dintre statele europene, pe două paliere, primul palier fiind reprezentat de către cooperarea dintre statele europene pentru cooperare și dezvoltare durabilă, iar cel de-al doilea a fost reprezentat de către dezvoltarea relațiilor cu alte state, chiar și din afara Europei, bazate pe economia de piață și pe liberul schimb.

Principala modalitate prin care vest-europenii și-au propus materializarea acestor idei a fost realizarea unei uniuni economice vest-europene, începând cu crearea unor așa-numite comunități, respectiv *Comunitatea economică a cărbunelui și oțelului* (CECO), *Comunitatea Economică Europeană* (CEE) și *Comunitatea Europeană a Energiei Atomice* (CEEA)³.

CECO a fost creată, la data de 18 aprilie 1951, în urma semnării Tratatului de la Paris, ca o piață comună europeană pentru cărbune și oțel, unde prețul celor două produse urma să fie unul egal pentru toți membrii, evitându-se astfel o criză de supraproducție. Prin realizarea acestui acord, membrii CECO au dat dovadă de înțelepciune, de voință, de maturitate și de realitate politică, astfel încât scopurile urmărite să fie agreate de către toți membrii săi, în folosul tuturor, fără discriminare. Încă de la începuturile sale, CECO a acordat o foarte mare importanță relațiilor economice atât în interiorul său, cât și cu statele vecine.

Odată cu trecerea timpului, organizația s-a dezvoltat, au fost propuse și realizate noi scopuri comune, numărul membrilor ca și cel al populației sale au crescut, iar puterea economică a noii

organizații a sporit în mod progresiv, în raport cu noii membri.

Conform celui de-al doilea pilon al OECE, un rol important, în cadrul relațiilor externe ale organizației, a fost reprezentat, începând cu anii '50, de relațiile politice și economice cu statele din afara Europei (un rol important avându-l relațiile cu statele din vecinătatea sudică), respectiv Africa de Nord și Asia de Sud-Vest. Această zonă a fost denumită, ulterior, în literatura de specialitate, *Middle East and North Africa* (MENA)⁴ care include, conform evaluării Băncii Mondiale: Algeria, Bahrein, Djibouti, Egipt, Iran, Israel, Irak, Iordania, Kuwait, Liban, Libia, Maroc, Oman, Qatar, Arabia Saudită, Siria, Tunisia, Emiratele Arabe Unite, Palestina (West Bank și Gaza) și Yemen.

Cu toate acestea, de-a lungul vremii, relațiile dintre statele europene și cele din MENA nu au fost întotdeauna dintre cele mai fructuoase, existând sincope în derularea relațiilor dintre Uniune, ca un tot unitar, și diferitele state ale MENA, precum și în cadrul relațiilor bilaterale dintre statele celor două zone.

Zona MENA este formată din state, care, în general, și-au câștigat independența la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, cu o clasă politică tânără, fără experiență, unde istoria și cutumele dominațiilor turcă și colonială europeană, pe o perioadă de sute de ani, au avut o influență foarte mare, respectivele state având diferite niveluri de dezvoltare economică, cu decalaje mari în gradul de dezvoltare și cu o rată de analfabetism foarte ridicată.

Primele relații de cooperare între predecesora UE și statele din zona mediteraneană au fost stabilite în anii '60, fiind relații strict comerciale. Prima țară cu care UE a stabilit o cooperare comercială a fost Turcia, în 1964, urmată de Liban, în 1965. În anul 1972, UE a adoptat „o politică globală de cooperare financiară și tehnică”, iar, drept urmare, a stabilit un set de relații comerciale cu Egiptul, cu Marocul, cu Tunisia, în 1972, cu Israelul, în 1975 și cu Iordania, în 1977. La aceste acorduri comerciale, au fost anexate protocoale financiare și tehnice, având ca scop dezvoltarea economică și socială a țărilor riverane Mării Mediterane.

Odată cu trecerea timpului, conducerea politică a UE a analizat situația și a realizat că, dacă se dorește obținerea de rezultate pozitive, în acord cu scopurile urmărite, trebuie să se implice mai

mult în activitățile desfășurate în zona MENA și să promoveze, în această zonă, principiile care au stat la baza constituirii Uniunii, respectiv democrația, egalitatea în drepturi, economia de piață, libera circulație a mărfurilor și a populației. Regiunea MENA constituie o zonă de importanță primordială pentru politica externă a Uniunii Europene, zonă în care Uniunea a identificat o serie de factori care pot influența desfășurarea activităților, pornind de la cel politic, continuând cu abundența resurselor energetice din zonă, respectiv gaze naturale și petrol, apoi cu cel social, inițiind, astfel, o serie de programe care să conducă la dezvoltarea relațiilor dintre cele două entități.

Stabilirea unor politici comune în spațiul mediteranean a devenit, în anii '90, o prioritate a UE, urmărindu-se crearea și dezvoltarea unor relații privilegiate, de tip parteneriat, cu aceste țări. Prin acest parteneriat, se urmărea dezvoltarea economică a statelor din Africa de Nord și din Asia de Sud-Vest, condiție primordială pentru asigurarea păcii și stabilității politice a zonei.

Au fost inițiate mai multe programe de cooperare, economice și politice între Uniunea Europeană, Africa de Nord și Asia de Sud-Vest. Unul dintre cele mai importante programe a fost Parteneriatul Euromediteranean (EMP), cunoscut sub numele de *Procesul de la Barcelona*⁵, proiect lansat în anul 1995, în orașul spaniol Barcelona. Acest proces a avut, ca principal scop, domeniul economic și încurajarea creării unei zone de securitate regională și a comerțului liber, în zona euromediteraneană, până în anii 2010, 2015, urmărind, în principal, trei paliere: primul fiind un parteneriat în domeniul politic și al securității, al doilea centrat pe un parteneriat economic și financiar, iar al treilea palier cuprinde un parteneriat social și cultural.

La aceste paliere, s-a adăugat, în noiembrie 2005, și componenta migrației⁶.

Încă de la constituire, *Procesul de la Barcelona* a fost un eveniment politic, care a reușit, pentru prima dată, să reunească 27 de state riverane Mării Mediterane. Cu toate că zona euromediteraneană era confruntată cu numeroase conflicte, această inițiativă s-a transformat într-un succes, în care au fost implicate numai statele limitrofe zonei mediteraneene, devenind principalul instrument pentru relațiile euromediteraneene, care a ajuns să reprezinte, în anul 2016, un parteneriat între 39 de guverne și peste 750 de milioane de locuitori.

Au existat și unele cazuri, în care state din zona MENA au dezvoltat relații bilaterale cu partenerii europeni, aceste relații fiind, de cele mai multe ori, o continuare a celor din perioada colonială.

Pentru dezvoltarea zonei, au fost create numeroase programe regionale, după cum urmează: EuroMesco, Rețeaua Euromediteraneană a Drepturilor Omului, Forumul Euromediteranean al Institutelor de Știință Economică – FEMISE, EuroMed Heritage, EuroMed Jeunesse. Majoritatea acestor programe au fost finanțate, prin intermediul principalului instrument de cooperare economică și financiară al parteneriatului, MEDA⁷. Prin acest program, s-au alocat fonduri pentru sprijinirea reformelor economice și sociale, astfel, pentru perioada 1995-1999, peste 3,4 miliarde de euro, iar, pentru perioada 2000-2006, peste 5,3 miliarde euro⁸. Acordarea de fonduri din acest program a fost condiționată de efectuarea unor reforme structurale, prevăzându-se și posibilitatea de a fi oprită finanțarea, dacă nu se respectau democrația și drepturile omului.

Aplicarea tuturor prevederilor acestui proces a fost, de multe ori, foarte anevoioasă, cu multe obstacole, în principal din cauza numeroaselor diferențe economice și de dezvoltare între state, dar care, până la urmă, a reprezentat un sistem funcționabil, a cărui dezvoltare și perfecționare se impun. Uniunea Europeană, în special conducerea politică, s-a ferit să critice public statele partenere care nu au respectat întocmai acordurile încheiate, cu toate acestea însă, au pus un accent foarte mare pe dezvoltarea relațiilor economice.

Acest parteneriat reprezintă, cu toate sincopele lui, un model de colaborare între mai multe state, combinat și cu relații de cooperare bilaterală, totul desfășurându-se într-o zonă geografică, unde state, între care există diferențe de ordin ideologic, religios și economic, au reușit să realizeze o colaborare fructuoasă, din care cel mai mult de câștigat a avut populația din zonă.

Din cauza diferitelor probleme pe care unele state din vecinătatea Uniunii Europene le aveau, care, de multe ori, au generat tensiuni și dezacorduri cu UE sau între respectivele state, la nivelul conducerii UE s-a hotărât că este necesară definirea și crearea unui cadru de cooperare mai eficient atât cu statele din sudul UE, cât și cu cele din estul Europei.

Astfel, la 12 mai 2004, este aprobat documentul care statuează apariția *Politicii Europene de Vecinătate* (PEV)⁹, program prin care se oferea statelor din vecinătatea UE posibilitatea de a beneficia de prevederile Procesului de la Barcelona, dar care nu conducea automat la integrarea acestor state în UE.

Politica Europeană de Vecinătate presupune existența unui acord încheiat, în prealabil, cu țara parteneră și necesitatea semnării unui *Plan de acțiune*, favorizând astfel semnarea cadrelor bilaterale dintre UE și statele asociate, care oferă posibilitatea fiecărui stat de a se dezvolta într-un ritm propriu, diferit poate de cel al statelor partenere, în funcție de posibilitățile economice, de voința politică etc. PEV a fost și este influențat de o serie de factori negativi din țările MENA, dintre care amintim: corupția, nivelul scăzut al investițiilor străine, existența a numeroase tensiuni politice, un cadru legal adesea nefavorabil investițiilor, o infrastructură deficitară și, uneori, tensiuni între statele respective.

O nouă inițiativă de cooperare între statele europene și cele din Africa de Nord a fost cea reprezentată de cooperarea în regiunea mediteraneeană, cunoscută sub numele de „Dialogul 5+5”, care cuprinde următoarele state: Algeria, Franța, Italia, Libia, Malta, Mauritania, Maroc, Portugalia, Spania și Tunisia. Această cooperare a fost oficial lansată în 1990, la Roma, Italia, ca un forum subregional informal, unde se discutau probleme politice, de apărare, de securitate și de combatere a fenomenului migraționist. Această acțiune de cooperare a contribuit la întărirea aplicării prevederilor Procesului de la Barcelona, sprijinind dezvoltarea relațiilor de cooperare dintre statele maghrebiene și UE.

O altă formă de colaborare între UE și statele MENA a fost reprezentată de către proiectul denumit *Uniunea pentru Mediterana* (UpM). UpM a apărut ca o inițiativă a fostului președinte francez Nicolas Sarkozy, lansată în timpul campaniei sale electorale pentru alegerile prezidențiale, din Franța, din 2007, și urmărea crearea unei uniuni mediteraneene, constituită exclusiv din statele din zona Mării Mediterane. Spania și Italia au văzut în această propunere o încercare de diminuare a activităților din cadrul Procesului de la Barcelona și au promovat ideea implicării Uniunii Europene, respectiv a Comisiei Europene, ca actor principal, în acest proiect.

În luna martie 2008, Consiliul European a aprobat, de principiu, constituirea acestei organizații, iar, la data de 13 iulie 2008, a avut loc, la Paris, activitatea oficială de constituire a Uniunii pentru Mediterana, fiind adoptată o „Declarație comună de constituire”, unde reprezentanții statelor au aprobat actul fondator privind mecanismele și rolul organizației. La constituire, UpM a beneficiat de un sistem instituțional propriu, responsabil pentru punerea în aplicare a politicilor de interes comun, acesta cuprinzând o copreședinție, o Adunare Parlamentară Euromediteraneeană, un Secretariat permanent și întâlniri la nivel înalt, o dată la doi ani.

Obiectivul creării UpM a fost acela de a avea, în jurul granițelor UE, o *centură de state*, care să fie stabile din punct de vedere economic și politic, în care să se dezvolte economii puternice și, implicit, să se asigure un flux ridicat de schimburi comerciale, promovând politica de coeziune regională și de integrare economică.

Pentru aceasta, UpM, aflându-se sub coordonarea UE, a avut, ca surse de finanțare, resursele PEV: Instrumentul European de Vecinătate și Parteneriat (ENPI), Facilitatea de Investiții pentru Vecinătate (NIF), Instrumentul de Cooperare Transfrontalieră, din cadrul ENPI, și Facilitatea pentru Investiții și Parteneriat în Spațiul Euromediteraneean¹⁰.

„Parteneriatul strategic dintre UE, regiunea mediteraneeană și Orientul Mijlociu” a fost aprobat de către Consiliul European, în urma reuniunii, din 26 martie 2004, de la Bruxelles, fiind axat pe țările Africii de Nord și ale Orientului Mijlociu, incluzând țările membre ale Consiliului de cooperare al Golfului (CCG), precum și Yemenul, Irakul și Iranul. Acest parteneriat a fost creat ca o contrapondere la proiectul american de stabilizare a zonei respective, denumit „Marele Orient Mijlociu”¹¹, care prevedea implementarea de reforme politice, economice și de securitate. UE a considerat că impunerea de soluții din exterior nu este o variantă viabilă, ci ar trebui ca aceste reforme să pornească din interiorul regiunii.

De aceea UE viza o cooperare cu statele din zonă, bazată pe un dialog constructiv care să aibă în vedere particularitățile fiecărei țări, dorind să fie considerată drept un partener de dialog flexibil. Toate acțiunile desfășurate s-au bazat pe instrumentele Procesului de la Barcelona și pe cooperarea dintre UE și CCG.

În cadrul raportului intermediar al „Parteneriatului strategic dintre Uniunea Europeană, regiunea mediteraneeană și Orientul Mijlociu”, figurează 11 obiective și principii cheie, pe care UE urmărește să le realizeze în regiunea Mediteranei și în cea a Orientului Mijlociu. Obiectivele principale ale parteneriatului au fost: crearea unei zone comune de pace, combaterea terorismului și a proliferării armelor de distrugere în masă, respectarea drepturilor omului, drepturilor femeilor și ale minorităților, cooperarea economică, liberalizarea importurilor și exporturilor. Soluționarea completă a conflictului arabo-israelian constituie o prioritate strategică pentru UE, dar nu reprezintă o condiție prealabilă pentru realizarea de reforme în regiune.

Din punctul de vedere al UE, este de datoria comunității internaționale să acționeze în direcția prevenirii apariției și desfășurării conflictelor violente. În acest sens, Uniunea a afirmat că prevenirea conflictelor internaționale a devenit unul dintre obiectivele majore pe plan internațional. Astfel, pentru realizarea acestui deziderat, UE se bazează, în primă fază, pe „consolidarea avertizării timpurii, în cadrul organizației, și pe coerența politicilor”¹², urmată de punerea în aplicare a instrumentelor diplomatice și umanitare, pentru ca, ulterior, în cazul în care aceste mijloace, combinate cu cele economice, eșuează să se apeleze la cele două structuri de gestionare a crizelor, respectiv Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA) și Politica de Securitate și Apărare Comună (PSAC)¹³.

Primăvara Arabă, începută în Tunisia, pe parcursul lunii decembrie 2010, a adus schimbări majore în evoluția politică și socială a statelor din Africa de Nord și din Asia de Sud-Vest. Numeroase regimuri politice din zonă au fost schimbate, iar alte regimuri politice au trebuit să accepte modificări importante ale sistemelor sociale proprii. Uniunea Europeană s-a implicat militar, economic și politic în evoluția fenomenelor care au decurs din desfășurarea Primăverii Arabe.

UE a sprijinit aplicarea *Rezoluției 1973 a ONU pentru Libia*, prin care se aproba efectuarea de atacuri aeriene împotriva regimului lui Muammar el Gaddafi. De asemenea, membri ai forțelor armate ale țărilor UE (Franța, Germania, Italia, Polonia, Danemarca și Marea Britanie) i-au sprijinit pe rebelii libieni în lupta împotriva trupelor lui Gaddafi, prin consilieri militari, prin livrarea de armament și prin efectuarea de bombardamente ale aviației.

Încă din primele zile care au urmat Primăverii Arabe, lideri ai Uniunii Europene, incluzându-l aici pe președintele Consiliului European, Herman Von Rompuy, președintele de la acea vreme al Comisiei Europene, Jose Manuel Barroso, și Înalțul Reprezentant pentru Afaceri Externe, Catherine Asthon au vizitat, în repetate rânduri, țările din zona Africii de Nord și din zona Asiei de Sud-Vest, pentru a asigura statele respective de sprijinul politic al Uniunii Europene.

În mai 2011, Catherine Asthon a fost unul dintre primii politicieni europeni care a vizitat Libia, imediat după revoluția libiană, pentru a discuta în legătură cu sprijinul oferit de UE noilor autorități libiene și pentru a oficia deschiderea *Biroului Uniunii Europene din Benghazi*¹⁴.

În 2012, Uniunea Europeană a numit un reprezentant special pentru regiunea sud-mediteraneană, iar acesta a organizat, la nivel înalt, grupuri de lucru ale reprezentanților UE cu Tunisia, cu Iordania și cu Egipt.

Rezultatul acestor grupuri de lucru a constatat în dezvoltarea relațiilor politice, economice și financiare dintre cele două părți, precum și înlesnirea accesului celor trei state la piața financiară privată din Uniunea Europeană.

Uniunea Europeană s-a implicat activ în organizarea de alegeri libere în zonă, prin trimiterea de observatori în țări precum: Tunisia, Iordania și Algeria. O echipă de evaluare a alegerilor a fost trimisă în Libia, pentru observarea și aprecierea rezultatului alegerilor.

De asemenea, UE a oferit asistență tehnică, pentru a ajuta autoritățile locale să organizeze alegerile libere din Tunisia, din Libia, din Egipt și din Maroc. Uniunea a susținut activ organizațiile societății civile, în vederea sensibilizării populației și instruirii observatorilor locali cu privire la desfășurarea alegerilor. Dincolo de alegeri, Uniunea Europeană a extins sprijinul în direcția înființării de instituții democratice care să promoveze dreptul la educație, drepturile omului și ale femeilor.

De-a lungul timpului, UE și-a adaptat instrumentele de politică externă la realitățile din teren, suferind transformări majore care să conducă la o mai bună îndeplinire a scopurilor sale.

Evoluția relațiilor UE-MENA, din ultimele două decenii, nu au fost cele scontate de UE, nereușindu-se o liberalizare și o democratizare a societăților respective, în conformitate cu

standardele UE, în principal din cauza diferențelor culturale și de percepție a libertăților. De aceea UE a încercat, în ultimii ani, să eficientizeze colaborarea cu statele din zona MENA, prin implementarea de noi concepte, după cum urmează: conceptul *more for more*, parteneriatele cu reprezentanții societății civile, recunoașterea rolului femeii în reforma politico-socială și un nou program de asistență financiară – ”Support to Partnership, Reform and Inclusive Growth” – *SPRING*¹⁵.

Uniunea Europeană și-a anunțat, în martie 2017, prin Catherine Ashton, Înalțul Reprezentant pentru Afaceri Externe, interesul în direcția rezolvării problemelor cu care se confruntă Libia, respectiv migrația, traficul ilegal de persoane și contrabanda, confirmând, totodată, sprijinirea și finanțarea unui program, în valoare de 120 de milioane de euro, pentru diferite proiecte în domeniile educație, sănătate, guvernare, societate civilă, protecția persoanelor, tineretului¹⁶.

În perioada 04-05.04.2017, a avut loc la Bruxelles, sub președinția comună a UE, a Germaniei, a Kuwaitului, a Norvegiei, a Qatarului, a Marii Britanii și a ONU, o conferință la nivel ministerial, cu participarea peste 70 de țări, cu tema *Sprijinirea viitorului Siriei și al regiunii*, în cadrul căreia s-a hotărât implicarea tuturor participanților, pentru obținerea unei păci durabile în Siria, și s-au adunat fonduri în valoare de peste 6 miliarde de euro, pentru ajutorarea celor peste 5 milioane de refugiați sirieni și a statelor care-i susțin¹⁷.

Prin acțiunile desfășurate, de-a lungul anilor, în zonele din Africa de Nord și din Orientul Mijlociu, Uniunea Europeană a demonstrat că este interesată de realizarea unui climat propice păcii și securității în zona MENA, în care populația să nu mai fie afectată de lipsuri de niciun fel, în care dreptul la educație și la asistență medicală să nu mai fie un deziderat.

Conflictele și crizele din ultimii ani din zona MENA, globalizarea, precum și problemele interne ale UE, în speță BREXIT-ul, au arătat că lumea este într-o continuă schimbare. Situația relațiilor dintre diferite state sau organizații internaționale ne demonstrează că lumea evoluează, iar statele se adaptează neîncetat noilor realități. Apariția comunităților europene, respectiv CECO, CEE și CEEA, iar, ulterior, a UE ne-a demonstrat că existența unor organizații multinaționale nu este

deloc întâmplătoare și imposibil de realizat. UE a constituit, de-a lungul anilor, un model de urmat pentru statele din zona MENA, în care drepturile și libertatea omului au primat.

Cu toate acestea, valorile care definesc Uniunea nu au fost adoptate de către statele MENA, principalele realizări fiind cele de natură economică.

O ipoteză demnă de luat în calcul, care să aducă schimbări majore în zonă, ar fi crearea unei organizații a statelor din zona MENA sau extinderea UE către sud și sud-est și integrarea unor state din aceea zonă în Uniunea Europeană.

Încă de la apariția primelor idei despre o uniune a statelor europene, urmate de crearea *Comunităților* în vestul Europei, până la situația actuală, *politica*, cu toate lipsurile și neajunsurile sale, a constituit elementul principal al evoluției a ceea ce astăzi este Uniunea Europeană. UE este un reper de colaborare economică, de bunăstare socială, dar și un partener politic demn de încredere al statelor din întreaga lume, în general, și, în special, al statelor din zona MENA. Exportul *democrației și bunăstării din UE* către statele din zona MENA rămâne unul dintre principalii piloni ai politicii externe a UE.

NOTE:

1 Marius Valeriu Păunescu, *Sistemul Uniunii Europene în contextul cooperării civil-militare*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2017, p. 10.

2 *Ibidem*, pp. 7-8.

3 *Ibidem*, p. 23.

4 https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/336/middle-east-and-north-africa-mena_en, accesat la 12.04.2018.

5 <http://oaji.net/articles/2016/3365-1467891019.pdf>, accesat la 29.05.2018.

6 Oana Mihaela Mocanu, *Inițiative ale UE în regiunea Mediterană*, Colecția de studii IER (Institutul European în România), nr. 28, 2010, p. 9.

7 *Mesures D'Accompagnement* (fr.) – măsuri financiare și tehnice de acompaniere a reformei structurilor economice și sociale în cadrul oferit de Parteneriatul Euromediteranean.

8 Oana Mihaela Mocanu, *op.cit.*, p. 10.

9 Constantin Moștofleu, *Rolul UE în asigurarea securității globale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2008, pp. 63-68.

10 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:52008AR0134>, accesat la 12.04.2017.

11 „Marele Orient Mijlociu” – o denumire relativă nouă apărută în domeniul geopoliticii, cuprinzând zona care se întinde între Marea Roșie și India, între Oceanul Indian, Marea Mediterană, Marea Neagră, Marea Caspică și Asia Centrală. Această împărțire teritorială a fost denumită de către

americani „Marele Orient Mijlociu”, iar de către europeni, „Orientul Mijlociu Extins”.

12 Mihaiela Bușe, *Gestionarea conflictelor internaționale ca problemă de securitate*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2015, p. 42.

13 Simona Frolu, *Securitatea națională în geopolitica integrării*, Editura Militară, București, 2010, pp. 124-134.

14 http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-565_ro.htm, accesat la 22.03.2017.

15 https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/336/middle-east-and-north-africa-mena_en, accesat la 22.04.2017.

16 https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/22991/eu-working-hard-partners-solve-libya-crisis-mogherini_en, accesat la 22.04.2017.

17 <http://www.consilium.europa.eu/ro/meetings/international-summit/2017/04/05/>, accesat la 22.04.2017.

BIBLIOGRAFIE

Bușe Mihaiela, *Gestionarea conflictelor internaționale ca problemă de securitate*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2015.

Frolu Simona, *Securitatea națională în geopolitica integrării*, Editura Militară, București, 2010.

Mocanu Oana Mihaela, *Inițiative ale UE în regiunea Mediterană*, Colecția de studii IER (Institutul European în România), nr. 28, 2010.

Moștofleu Constantin, *Rolul UE în asigurarea securității globale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2008.

Păunescu Marius Valeriu, *Sistemul Uniunii Europene în contextul cooperării civil-militare*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2017.

https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/336/middle-east-and-north-africa-mena_en

<http://oaji.net/articles/2016/3365-1467891019.pdf>

http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/ro/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.4.html

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:52008AR0134>

<http://www.consilium.europa.eu/ro/meetings/international-summit/2017/04/05/>

INCIDENȚA NORMELOR INTERNAȚIONALE CU PRIVIRE LA TERORIȘTI ȘI LA LUPTĂTORII TERORIȘTI STRĂINI

THE INCIDENCE OF INTERNATIONAL RULES REGARDING TERRORISTS AND FOREIGN TERRORIST FIGHTERS

L'INCIDENCE DES RÈGLES INTERNATIONALES SUR LES TERRORISTES ET LES COMBATTANTS TERRORISTES ÉTRANGERS

Drd. Laura-Mădălina ENACHE*

Deși asistăm, în prezent, la cea mai redusă pondere a conflictelor armate din istoria umanității, acestea fiind concentrate îndeosebi în anumite zone, problema teroriștilor și a luptătorilor teroriști străini, care acționează la nivelul acestor conflicte este de mare actualitate. Acțiunile prohibite desfășurate de acești combatanți nelegali, potențate de asimetria conflictelor armate, de caracterul transnațional al acestor actori și de posibilitatea lor de a se deplasa oriunde în lume, îi plasează în sfera vulnerabilităților la adresa păcii și securității internaționale, comunitatea internațională considerându-le a fi incidente atât normel Dreptului Internațional, cât și celor ale Dreptului Internațional Umanitar.

Although we are currently witnessing the smallest share of armed conflicts in the history of humanity, particularly concentrated in some areas, the issue of terrorists and foreign terrorist fighters acting in these conflicts is of major importance. The prohibited actions of these unlawful combatants, the transnational character of these actors and their ability to move anywhere in the world, potentiated by the asymmetry of the armed conflicts, place them in the sphere of vulnerabilities to international peace and security, the international community considering as incident in the matter both the rules of International Law and the rules of International Humanitarian Law.

Bien qu'on assiste actuellement à la plus faible part des conflits armés dans l'histoire de l'humanité, particulièrement concentrés dans certaines régions, la question des terroristes et des combattants terroristes étrangers agissant sur ces conflits est tout à fait d'actualité. Les actions interdites menées par ces combattants illégaux, propulsées par l'asymétrie des conflits armés, par le caractère transnational de ces acteurs et par leur capacité à voyager partout dans le monde, les font placer dans le domaine des vulnérabilités internationales en matière de paix et de sécurité, entrant, selon la communauté internationale, dans le champ d'application du Droit international et du Droit international humanitaire.

Cuvinte-cheie: teroriști; luptători teroriști străini; Drept Internațional; Drept Internațional Umanitar.

Keywords: terrorists; foreign terrorist fighters; International Law; International Humanitarian Law.

Mots-clés: terroristes; combattants terroristes étrangers; Droit international; Droit international humanitaire.

Sintagma *combatant nelegal*, *illegal* sau chiar *neprivilegiat* este o creație doctrinară¹, folosită pentru a denumi acele persoane care întreprind acțiuni cu un caracter profund interzis de regulile de

purtare a războiului, fiind preluată din jurisprudența Curții Supreme a SUA, unde era utilizată pentru a face referire la sabotorii germani, judecați de comisiile militare, constituite în urma celui de-al Doilea Război Mondial².

Din studierea Convenției a III-a de la Geneva și a Protocolului Adițional I, putem cu ușurință să constatăm faptul că sintagma *combatant nelegal*

* *Universitatea Națională de Apărare „Carol I”*
e-mail: lauramadaliniae@yahoo.com

nu se regăsește în niciuna dintre normele pe care aceste două documente internaționale le conțin.

Dacă în ceea ce privește spionii și mercenarii, Dreptul Internațional Umanitar neagă în mod expres statutul de prizonieri de război și garanțiile aferente, în situația capturării lor de către forțele inamice, în cazul teroriștilor și al luptătorilor teroriști străini, calificați de către doctrină drept combatanți nelegali, incidența normelor acestei ramuri speciale de drept este deosebit de controversată.

Teroriștii

Consider că acești participanți la conflictele armate nici nu puteau primi o altă încadrare juridică decât cea de combatanți nelegali. Însăși activitatea de terorism reprezintă o tactică neconvențională de luptă cu un caracter ilicit, folosită pentru atingerea unor obiective politice, având la bază comiterea unor acte de o violență ieșită din comun asupra populației neimplicate în mod direct în conflict, cu potențial de presiune asupra conducerii, sau chiar de determinare indirectă a acesteia, de a amplifica actele de terorism, prin alimentarea unor sentimente de panică și de intimidare generalizate, accentuate de utilizarea manipulativă a mediei, în scopul îndeplinirii unui obiectiv greu de realizat prin mijloace convenționale.

Un astfel de exemplu întâlnim, încă de la finalul anilor '60, când Organizația pentru Eliberarea Palestinei, condusă de Yasser Arafat, a comis constant atacuri teroriste asupra populației civile din Israel, mare parte dintre acestea fiind orchestrate, de pe teritoriul statului libanez, de către grupări teroriste naționale și de către partidul Fatah, considerat, până în 1965, drept principala mișcare de eliberare națională.

Teroarea și presiunea constante, exercitate, prin acțiunile organizate de palestinieni asupra populației civile israeliene au slăbit treptat puterea acestui stat, iar carisma și spiritul politic ale lui Yasser Arafat, de a îmbrăca aceste acțiuni în haina unei aparente legitimități, au determinat Organizația Națiunilor Unite să acorde, în anul 1988, statutul de observator, Organizației pentru Eliberarea Palestinei, condiționat de încetarea atacurilor.

Din păcate însă, tensiunile dintre israelieni și palestinieni s-au intensificat, îndeosebi după anul 2004, odată cu moartea lui Yasser Arafat, comunitatea internațională confruntându-se, în prezent, cu unul dintre cele mai complicate conflicte internaționale.

Un alt exemplu în acest sens este și gruparea Al-Qaeda, fondată, finanțată și condusă de către milionarul saudit Osama Bin Laden³, în perioada 1988-1989, ca o mișcare de rezistență islamică împotriva forțelor sovietice din Afghanistan, devenită, după anii '90, un simbol al biruinței islamului în lume și o organizație teroristă panislamică de renume mondial, ulterior implicării în numeroase atentate teroriste, îndeosebi în cele din 11 septembrie 2001, din SUA. Notorietatea câpătată de această organizație teroristă, după atacurile din 11 septembrie 2001, a condus la afilierea a numeroase alte grupuri teroriste, dar și la creșterea numărului de noi adepți. Prin promovarea sa intensivă online și prin lansarea unei adevărate campanii de propagandă a ideologiei extremiste complexe și a modurilor de operare specifice din manualele complete de instruire, cu posibilitatea de furnizare, la cerere, a susținerii financiare și a asistenței tehnice, Al-Qaeda a dat naștere așa-zisului terorism de franciză, organizația devenind astfel un adevărat brand în domeniu.

Exacerbarea fenomenului terorismului a condus treptat la apariția unor noi grupări insurgente, de tipul Statului Islamic din Irak și Levant – ISIL – și al Statului Islamic din Irak și din Siria – ISIS –, active în anumite teritorii, a căror suveranitate o aclamă, care racolează numeroși adepți chiar și din Occident și care duc o politică de radicalizare a acestora, determinându-i să lanseze atentate în numele islamului, care afectează pacea și securitatea pe teritoriul unor state, precum Irak, Siria, Libia, Liban, Nigeria, Turcia și chiar Arabia Saudită.

Atentatele teroriste nu s-au limitat însă doar la aceste zone, începând cu anul 2015 Uniunea Europeană fiind zguduită din temelii de numeroase astfel de acțiuni răsunătoare, desfășurate pe teritoriul unor state, precum Franța, Belgia, Marea Britanie sau Spania, soldate cu pierderi umane semnificative și cu declanșarea unor stări de panică și de nesiguranță generalizate.

Astfel, în ultimele două decenii, activitățile teroriste au căpătat o amploare nemaîntâlnită, fiind comise îndeosebi împotriva populației civile, în timpul conflictelor armate, dar mai ales pentru a declanșa conflicte armate. Aceste evenimente au determinat o reacție disproporționată din partea mai multor state, în opinia mea, fiind permise autorităților statale numeroase intruziuni în viața propriilor cetățeni, motivate de necesitatea prevenirii și combaterii acțiunilor teroriste.

După cum putem observa, statutul juridic al teroriștilor nu este reglementat nici de dreptul de la Haga, nici de cel de la Geneva, singurele referiri directe la terorism fiind conținute de Art. 33 din Convenția IV de la Geneva, care prevede că „pedepsele colective, ca și orice măsuri de intimidare sau de terorism sunt interzise”, precum și de Art. 51, alin.(2) din Protocolul Adițional I și de Art. 13, alin.(2) din Protocolul Adițional II, care prevăd interdicția de a face apel la acte sau la amenințări cu violența, al căror scop principal este de a răspândi teroarea în rândul populației civile sau crearea pericolului acestor acte.

Consider că alte prevederi conexe se regăsesc și în următoarele articole: Art. 34, care prevede interdicția luării de ostatici, alături de Art. 75 din Protocolul Adițional I și Art. 4, alin.(2), lit.b) din Protocolul Adițional II; Art. 51, alin.(2) și Art. 52 din Protocolul Adițional I, precum și Art. 13 din Protocolul Adițional II, care prevăd interdicția atacurilor asupra civililor și obiectivelor civile; Art. 51, alin.(4) din Protocolul Adițional I, care interzice atacurile nediscriminatorii; Art. 53 din Protocolul Adițional I și Art. 15 din Protocolul Adițional II, care interzic atacurile asupra lăcașelor de cult; Art. 56 din Protocolul Adițional I și Art. 15 din Protocolul Adițional II, care interzic atacurile asupra lucrărilor și instalațiilor care conțin forță periculoasă; Art. 75 din Protocolul adițional I, Art. 3 comun Convențiilor de la Geneva și Art. 4, alin. (2), lit.a) din Protocolul Adițional II, care interzic uciderea persoanelor care nu iau parte sau nu mai iau parte la ostilități.

În opinia mea, în mod normal, statutul juridic de combatanți nelegali acordat teroriștilor nu le neagă acestora dreptul la protecție, însă această protecție va avea un caracter general, derivat din garanțiile juridice internaționale din domeniul Dreptului Internațional al Drepturilor Omului, din punctul de vedere al Dreptului Internațional Umanitar, teroriștii beneficiind de respectarea garanțiilor fundamentale, conferite de Art. 75 din Protocolul Adițional I, ca standard minim, pe lângă protecția generală, conferită de Art. 3 comun Convențiilor de la Geneva.

În ceea ce privește așa-numitul „Război împotriva terorii”, este necesar să subliniez că acesta nu se încadrează în conflictele armate, stipulate în Art. 2, comun Convențiilor de la Geneva, nefiind o calificare juridică a situației, ci mai degrabă o

figură de stil, utilizată pentru a denumi acțiunile statelor care, alături de SUA, desfășoară operații de contracarare a acțiunilor teroriste, calificate de acest din urmă stat drept acte de agresiune, astfel că problematica incidenței normelor umanitare cu privire la teroriști devine și mai complicată.

În situația în care un stat recurge la folosirea forței împotriva unui alt stat, cum a fost cazul operațiilor aliate, desfășurate pe teritoriul Afganistanului, devin incidente normelor internaționale umanitare, aplicabile conflictelor armate internaționale, iar în situația în care grupări rebele, care nu beneficiază de sprijinul autorităților statului, recurg la folosirea forței pe teritoriul acestuia, devin incidente normelor internaționale umanitare, aplicabile conflictelor armate interne/neinternaționale, cu îndeplinirea anumitor condiții, și anume: ostilitățile să fie de intensitate și/sau să dureze mai mult decât stările de tensiuni sau tulburări interne, părțile și limitele teritoriale ale conflictului să fie determinabile și identificabile², ca și începutul și sfârșitul conflictului³.

De asemenea, pentru a fi aplicabile normele internaționale umanitare acțiunilor teroriste și acțiunilor de combatere a terorismului, constituind „Războiul împotriva terorii”, trebuie analizat dacă teroriștii sau organizațiile teroriste din care fac parte, în calitatea de actori nestatali, sunt părți într-un conflict armat internațional neconvențional, poziție dobândită fie prin recunoașterea lor de către respectivul stat ca părți la conflict, fie prin constituirea în mișcări de eliberare națională, conform Art. 1, alin.(4) din Protocolul Adițional I, care, prin recurgerea la acte teroriste, se înscriu astfel în prevederile Art. 43, alin.(1) din Protocolul Adițional I.

Aplicarea de tratamente care contravin prevederilor Dreptului Internațional Umanitar și Dreptului Internațional al Drepturilor Omului persoanelor suspectate de terorism, încarcerate ilegal în închisori devenite mai degrabă lagăre de concentrare, acționându-se pe baza convingerii că aceste persoane și-au pierdut dreptul de a beneficia de protecția legală conformă normelor umanitare - aplicându-li-se pedepse inumane sau degradante, fiind torturate și chiar ucise, cadavrele profanându-li-se în nenumărate rânduri⁴—, precum și scandalurile internaționale declanșate de scurgerile de informații despre aceste practici – cu atât mai mult cu cât persoanele încarcerate erau doar bănuite

de activități teroriste, și nu condamnate definitiv de către vreo instanță națională sau internațională – au determinat dezbateri intense atât cu privire la statutul lor juridic, cât și la standardul de protecție care trebuie conferit.

Astfel, aceste persoane au fost, inițial, calificate drept combatanți inamici nelegali, prin *Actul Comisiilor Militare SUA*, și s-a considerat că judecarea lor este de competența jurisdicțiilor înființate în acest scop, în cadrul *Comisiilor*, pentru ca, ulterior, *Curtea Supremă a SUA* să considere că respectivele persoane beneficiază cel puțin de protecția conferită în baza Art. 3⁷ comun Convențiilor de la Geneva.

În acest sens, consider că teroriștii reținuți în timpul operațiilor militare ar trebui să beneficieze de garanțiile instituite de Convenția III de la Geneva privind tratamentul prizonierilor de război și de protecția oferită de Convenție, până la momentul pronunțării unei instanțe competente asupra statutului lor, conform Art. 5, alin.(2).

Este important să reamintim că terorismul nu intră sub incidența niciunei instanțe internaționale penale, competența materială a Curții Penale Internaționale răsfrângându-se numai asupra crimelor de genocid, crimelor împotriva umanității, crimelor de război și crimelor de agresiune.

De asemenea, nu trebuie să uităm faptul că România, prin juristul său de excepție Vespasian V. Pella, încă din anul 1926, în cadrul Societății Națiunilor, a avansat ideea elaborării unei convenții universale care să trateze pedepsirea terorismului, idee căreia i s-a dat curs în anul 1934, când contextul internațional⁸ a permis înființarea Comitetului Internațional al Societății Națiunilor pentru Reprimarea Internațională a Terorismului, în vederea elaborării unei convenții internaționale destinate reprimării conspirațiilor sau crimelor comise în scop politic sau terorist. Trei ani mai târziu, au fost adoptate Convenția cu privire la pedepsirea și prevenirea terorismului și Convenția pentru crearea unei Curți Penale Internaționale, documente care nu au intrat însă în vigoare.

Considerând că cea mai eficientă modalitate de răspuns la un fenomen atât de complex ca terorismul poate fi doar o instanță internațională, România a propus înființarea unei Curți Internaționale contra Terorismului, cu ocazia reuniunii Consiliului pentru Afaceri Externe al UE, din februarie 2015, organizată în vederea examinării și identificării

celor mai bune instrumente și mecanisme de combaterea terorismului, demers căruia i s-au alăturat Spania și Olanda, un grup mixt de experți elaborând atât conceptul, cât și proiectul de statut⁹.

În opinia mea, inițiativa și eforturile depuse de către România, în direcția înființării Curții Internaționale contra Terorismului, sunt laudabile, existând mari șanse ca, în viitorul apropiat, să se concretizeze acest proiect, avându-se în vedere amploarea acțiunilor teroriste și interesul majoritar al comunității internaționale de a pune capăt acestui fenomen.

Cu toate acestea, având în vedere precedentul Curții Penale Internaționale, suntem sceptici cu privire la disponibilitatea unor state de a recunoaște și de a accepta jurisdicția Curții Internaționale contra Terorismului, acestea dorind, de regulă, ca adversarii lor să fie judecați de instanțele naționale, chiar și cu încălcarea normelor de Drept Internațional. Nici statele care se dedau la acțiuni teroriste împotriva populației civile indezirabile nu ar accepta jurisdicția Curții.

Luptătorii teroriști străini

O altă categorie de actori transnaționali nelegali, participanți în conflictele armate, este cea a *voluntarilor*, supranumiți și *mercenari ideologici* de către doctrină¹⁰, în timp ce majoritatea instrumentelor internaționale îi cataloghează drept *luptători teroriști străini*, decurgând de aici aplicabilitatea legislației internaționale existente în domeniul combaterii terorismului.

Conform doctrinei¹¹, diferențierea mercenarilor clasici de cei ideologici se poate realiza în funcție de anumite criterii, respectiv că niciun stat nu este implicat în finanțarea lor, operează pe teritoriul altor state decât cele de care aparțin sau în care au reședința, principalul lor scop este reprezentat de slăbirea autorității statale, prin răsturnarea puterii aflate la conducere sau a puterii ocupante aflate pe teritoriul vizat, motivația lor este, în principal, ideologică, nu materială, recompensele materiale fiind minime și destinate subzistenței.

Data fiind gravitatea implicării în conflictele armate a luptătorilor teroriști străini, îndeosebi de partea islamului, în state din Orientul Mijlociu și în cel Apropiat, caracterizate de o securitate mai mult decât volatilă, Consiliul de Securitate al ONU a afirmat în mod expres, prin rezoluțiile sale, din anul 2014, faptul că statutul luptătorilor teroriști

străini intră sub incidența legislației internaționale existente în domeniul combaterii terorismului, precum și sub incidența clauzelor de excludere, specifice Dreptului Refugiaților¹².

De asemenea, Consiliul de Securitate a instituit, în temeiul statelor, obligații exprese de prevenire și de eliminare a activităților de recrutare, de organizare, de transport, de dotare sau de finanțare a persoanelor care călătoresc în alte state decât în cel de cetățenie sau de reședință, în scopul pregătirii sau participării la acte de terorism, care asigură sau iau parte la antrenament în vederea săvârșirii actelor de terorism, obligații necesar a fi îndeplinite, în conformitate cu Dreptul Internațional al Drepturilor Omului, cu Dreptul Internațional Umanitar și cu Dreptul Refugiaților.

Rezoluțiile Consiliului de Securitate privind problematica luptătorilor teroriști străini au generat un val de reacții la nivelul Uniunii Europene, dat fiind faptul că fenomenul de radicalizare a cetățenilor europeni care călătoresc în străinătate, pentru a participa la conflicte armate, ca luptători teroriști străini, a devenit, treptat, o reală problemă, aspect care a determinat necesitatea unei abordări cuprinzătoare și a unui angajament pe termen lung al tuturor statelor. Atât Consiliul UE, cât și Consiliul European acordă maximă importanță fenomenului încă din anul 2013, în vederea combaterii lui, stabilind linii interne și externe de acțiune.

Atacurile teroriste care au avut loc în ianuarie 2015, la Paris, au determinat UE să aplice o strategie consolidată și să pună în aplicare măsurile existente în domeniul combaterii fenomenului de radicalizare a cetățenilor europeni care călătoresc în străinătate, pentru a participa la conflictele armate, ca luptători străini. Astfel, Consiliul European de Justiție și Afaceri Interne a emis o declarație de condamnare a atacurilor, lansate de către luptătorii teroriști străini, și a trasat direcțiile viitoare de cooperare în domeniul securității interne, în concordanță cu Rezoluțiile Consiliului de Securitate al ONU, amenințarea reprezentată de luptătorii străini fiind inclusă pe agenda de securitate a Progamului de lucru al Comisiei Europene. De asemenea, la nivelul Parlamentului European a avut loc o dezbateră comună privind terorismul, radicalizarea și problema luptătorilor teroriști străini. Prin intermediul Comisiei pentru Libertăți Civile, Justiție și Afaceri Interne, în luna februarie a fost organizată o dezbateră pentru a se conveni asupra

unei declarații care să ghideze acțiunile UE și ale statelor membre, prin luarea de măsuri specifice în domeniile garantării securității cetățenilor, prevenirii radicalizării și ocrotirii valorilor, precum și cooperării cu partenerii internaționali¹³.

Având în vedere extinderea fenomenului luptătorilor teroriști străini și către zone de conflict altele decât Siria și Irak, în februarie 2015 Consiliul Uniunii Europene a decis intensificarea acțiunii externe de combatere a terorismului, în zone precum Marea Mediterană, Orientul Mijlociu, Africa de Nord, Golf și Sahel, prin consolidarea cooperării cu principalii parteneri, prin lansarea de noi proiecte, în scopul consolidării capacităților, precum și prin intensificarea măsurilor de combatere a radicalizării și extremismului violent¹⁴.

În ceea ce privește incidența normelor Dreptului Internațional Umanitar, cu privire la luptătorii teroriști străini, consider că, asemeni teroriștilor, acestora nu li se neagă, în mod expres, dreptul la protecție, prin deținerea statutului juridic de combatanți nelegali, ci beneficiază de respectarea garanțiilor fundamentale, conferite de Art. 75 din Protocolul Adițional I, ca standard minim de protecție, precum și de protecția generală, conferită de Art. 3, comun Convențiilor de la Geneva, în completarea protecției generale derivate din garanțiile juridice internaționale, specifice Dreptului Internațional al Drepturilor Omului.

Concluzii

Consider că eforturile de a ține sub control problema luptătorilor teroriști străini, realizate la nivel internațional și regional, deși susținute, nu sunt suficiente. Perpetuarea conflictelor armate, îndeosebi în Orient, prin implicarea activă a anumitor state, dar și măsurile preventive luate de aceste state cu privire la persoanele de diferite naționalități aflate pe teritoriul lor alimentează continuu fenomenele radicalizării și luptătorilor teroriști străini. De asemenea, valul de migranți care a șocat comunitatea internațională, începând cu anul 2015, declanșând o adevărată criză internațională, a îngreunat capacitatea statelor de a combate fenomenul luptătorilor teroriști străini, mulți dintre aceștia pătrunzând nestingheriți pe teritoriul multor state.

Este important de menționat faptul că problematica luptătorilor teroriști străini este deosebit de actuală, statutul acestora reprezentând

unul dintre domeniile de interes ale Grupului de lucru cu privire la utilizarea mercenarilor ca mijloc de violare a drepturilor omului și de împiedicare a exercitării dreptului la autodeterminare.

NOTE:

1 Kenneth Watkin, *Warriors without rights? Combatants, Unprivileged Beligerents and the struggle over legitimacy*, HPCR Occasional Paper Series, Winter 2005.

2 David Salisbury, *Asymmetric Warfare and the Geneva conventions: Do we Need a new Law of Armed Conflict in the Age of Terrorism?*, Canadian Forces College.

3 Osama Bin Laden a fost ucis de către armata americană, în anul 2011, pe teritoriul statului Pakistan, în urma unei operațiuni sub acoperire, ordonată de către președintele SUA de la acea vreme, Barack Obama.

4 Rona Gabor, ICRC Legal Advisor, *When war is not a war? The proper role of the law of armed conflict in the "global war" on terror*, www.icrc.org

5 Marco Sassoli, Antoine Bouvier, *Cases, Documents and Teaching Materials, How Does Law Protect in War*, Tadic Case No 160 ICTY, pp. 1159-1253.

6 <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/guantanamo-bay-why-was-it-set-up-what-are-the-controversies-and-why-is-obama-looking-to-close-the-a6891516.html>, <https://www.newyorker.com/magazine/2004/05/10/torture-at-abu-ghraib>, accesat la 10.04.2018.

7 În caz de conflict armat, neprezentând un caracter internațional și ivit pe teritoriul uneia dintre Înaltele Părți Contractante, fiecare dintre Părțile în conflict va trebui să aplice cel puțin următoarele dispoziții: 1. Persoanele care nu participă direct la ostilități, inclusiv membrii forțelor armate care au depus armele, și persoanele care au fost scoase din luptă, din cauză de boală, rănire, detențiune sau din orice altă cauză, vor fi, în toate împrejurările, tratate cu omenie, fără nicio deosebire cu caracter discriminatoriu, bazată pe rasă, culoare, religie sau credință, sex, naștere sau avere sau orice alt criteriu analog. În acest scop, sunt și rămân prohibite, oricând și oriunde, cu privire la persoanele menționate mai sus: a) atingerile aduse vieții și integrității corporale, mai ales omorul sub toate formele, mutilările, cruzimile, torturile și chinurile; b) luările de ostatici; c) atingerile aduse demnității persoanelor, mai ales tratamentele umilitoare și înjositoare; d) condamnările pronunțate și execuțiile efectuate, fără o judecată prealabilă, făcută de un tribunal constituit în mod regulat, însoțită de garanții judiciare, recunoscute ca indispensabile de către popoarele civilizate. 2. Răniții și bolnavii vor fi ridicați și îngrijiți. Un organism umanitar imparțial, așa cum este Comitetul Internațional de Cruce Roșie, va putea să ofere serviciile sale Părților în conflict. Părțile în conflict se vor strădui, pe de altă parte, să dispună intrarea în vigoare, prin acorduri speciale, în totalitate sau parțial a celelate dispoziții ale prezentei convenții. Aplicarea dispozițiilor care preced nu va avea efect asupra statutului juridic al Părților în conflict.

8 Asasinarea de către teroriști a Ministrului francez de Externe și a Regelui Iugoslaviei, la Marsilia.

9 <https://www.mae.ro/node/34523>, accesat la 15.04.2018.

10 "Foreign Fighters under International Law", *Academy Briefing* no. 7, Geneva Academy of International Law and Human Rights, October 2014.

11 Colgan Hegghammer, *Islamic Foreign Fighters: Concept and Data*, Annual Convention of Juridical Studies, Montreal 2011, p. 6.

12 Conform Art. 1, Secțiunea F, din Convenția de la Geneva, din 1951, „Dispozițiile acestei Convenții nu vor fi aplicabile persoanei despre care ar exista motive serioase să se considere că: (a) a comis o crimă împotriva păcii, o crimă de război sau o crimă împotriva umanității, așa cum sunt definite în instrumentele internaționale, elaborate pentru a prevedea dispoziții cu privire la aceste crime; (b) a comis o crimă gravă de drept comun în afara țării de primire, înainte de a fi admisă în aceasta ca refugiat; (c) s-a făcut vinovată de acțiuni contrare scopurilor și principiilor Națiunilor Unite”.

13 <http://www.consilium.europa.eu/ro/policies/fight-against-terrorism/foreign-fighters/>, accesat la 15.04.2018.

14 *Ibidem*.

BIBLIOGRAFIE

Gabor Rona, ICRC Legal Advisor, *When war is not a war? The proper role of the law of armed conflict in the "global war" on terror*.

Ganor Boay, *Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man Freedom Fighter?*

Gălea Ion, *Aplicarea normelor dreptului internațional umanitar în cazul operațiunilor antiteroriste*, Editura C.H. Beck, București, 2013.

Hegghammer Colgan, *Islamic Foreign Fighters: Concept and Data*, Annual Convention of Juridical Studies, Montreal, 2011.

Salisbury David, *Asymmetric Warfare and the Geneva conventions: Do we Need a new Law of Armed Conflict in the Age of Terrorism?*, Canadian Forces College.

Sassoli Marco, Antoine Bouvier, *Cases, Documents and Teaching Materials, How Does Law Protect in War*, Tadic Case No 160 ICTY.

Watkin Kenneth, *Warriors without rights? Combatants, Unprivileged Beligerents and the struggle over legitimacy*, HPCR Occasional Paper Series, Winter 2005.

"Foreign Fighters under International Law", *Academy Briefing* no. 7, Geneva Academy of International Law and Human Rights, October 2014.

www.ihlresearch.org

www.icrc.org

<https://www.independent.co.uk/news/world/americas/guantanamo-bay-why-was-it-set-up-what-are-the-controversies-and-why-is-obama-looking-to-close-the-a6891516.html>

[https://www.newyorker.com/magazine/ 2004/
05/10/torture-at-abu-ghraib](https://www.newyorker.com/magazine/2004/05/10/torture-at-abu-ghraib)
<https://www.mae.ro/node/34523>
[http://data.consilium.europa.eu/doc/document/
ST-5369-2015-INIT/ro/pdf](http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5369-2015-INIT/ro/pdf)

[https://www.europol.europa.eu/content/te-
sat-2014-european-union-terrorism-situation-and-
trend-report-2014](https://www.europol.europa.eu/content/tesat-2014-european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2014)
[http://www.consilium.europa.eu/ro/policies/
fight-against-terrorism/foreign-fighters/](http://www.consilium.europa.eu/ro/policies/fight-against-terrorism/foreign-fighters/)

TERORISMUL GLOBAL ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ

GLOBAL TERRORISM IN CONTEMPORARY SOCIETY

LE TERRORISME MONDIAL DANS LA SOCIÉTÉ CONTEMPORAINE

Drd. Alexandru ANGHEL*

Terorismul este marea provocare a secolului al XXI-lea, un veac ce deschide noi orizonturi științifice, tehnice, informaționale, dar și o listă lungă de provocări din sfera acțiunilor teroriste, care au marcat o creștere substanțială în impactul creat asupra riscului de securitate al statelor. Acest tip de problemă poate fi soluționată prin participarea comună a societății internaționale, care ar trebui să uite de interese locale, regionale, și să se întâlnească în rezolvări unitare. Terorismul este un fenomen care poate fi combătut printr-o cunoaștere atentă a cauzei, a efectului și, mai ales, a impactului pe termen mediu și lung.

Terrorism is the big challenge of the 21st century, a century that opens new scientific, technical, informational horizons, but also a long list of challenges in the sphere of terrorist actions, which have marked a substantial increase in the impact on the security risk of states. This type of problem can be solved by the joint participation of the international society that should forget local, regional interests and meet in unitary solutions. Terrorism is a phenomenon that can be combated by a careful knowledge of the cause, effect, and especially of the medium and long-term impact.

Le terrorisme est le grand défi du XXI-e siècle, un siècle ouvert non seulement à la science, à la technologie, à l'information, mais aussi à une longue série de provocations lancées par les actions terroristes, qui ont considérablement augmenté l'impact sur les risques de sécurité des États. On peut résoudre ce problème par un effort commun de la société internationale, qui devrait savoir mettre ses intérêts locaux et régionaux de côté, pour trouver des solutions unitaires. Le terrorisme est un phénomène qu'on peut combattre par une compréhension approfondie de la cause, de l'effet et notamment de l'impact à moyen et long terme.

Cuvinte-cheie: terorism; terorism contemporan; ideologie; conflict.

Keywords: terrorism; contemporary terrorism; ideology; conflict.

Mots-clés: terrorisme; terrorisme contemporain; idéologie; conflit.

Elementele definitorii ale conceptului de terorism

Este dificil să integrăm conceptul de *terrorism* într-o singură definiție, deși actele teroriste sunt din ce în ce mai des răspândite în întreaga lume. Terminologia politică este greu asimilată într-un mod uniform de către guvernele lumii. Unele dintre acestea au tendința să catalogheze conceptul ca

fiind un act de agresiune comis de către opoziții lor politici, în contextul în care extremiștii antiguvernamentali se pretind victime ale presiunii realizate de către guvern asupra acestora.

Unii specialiști în sociologie politică susțin ideea că modalitatea în care privim fenomenul se schimbă în funcție de locația și de momentul în care acesta se produce, alții nu consideră că actele violente care se întâmplă într-un context revoluționar au o conexiune cu actul terorist.

Un alt aspect important este cine îl produce, uneori poate exista o confuzie între actul violent,

Inspectoratul General al Poliției Române
e-mail: laurentiuanghel@yahoo.com

produs de un individ în scop politic, și altul produs de către cineva cu profilul unui criminal sau al unui dezechilibrat mintal.

Din punct de vedere etic, fenomenul, care se descrie prin acte de agresiune politică, a fost asimilat uneori ca fiind justificabil, alteleori nu, și acest aspect a indus descrierea violenței în diferite moduri: prin recurgerea la forță, la autoritate, la legitimitate și la puterea coercitivă.

Câteva exemple le putem regăsi aici:

„Terorismul înseamnă amenințarea cu/sau utilizarea violenței pentru atingerea unor scopuri politice” (CROZIER¹, 1960).

„Utilizarea violenței are la bază presupunerea că victima vizată este nerezonabilă și incapabilă de a înțelege punctul de vedere al teroristului” (QURESHI², 1976).

„Terorismul politic se definește ca intimidarea prin coercițiune și este una dintre cele mai vechi metode de război psihologic” (WILKINSON³, 1977).

„Terorismul este folosit pentru a crea o atmosferă de disperare sau frică, pentru a slăbi încrederea populației în guvern și în reprezentanții maselor” (LEISER, 1977).

„Terorismul politic este amenințarea și/sau folosirea unor forme diverse de violență politică excesivă pentru atingerea obiectivelor și scopurilor politice” (SCHULTZ⁴, 1978).

„Terorismul este utilizarea sau amenințarea cu utilizarea violenței politice extreme pentru a provoca frică, teamă sau panică în rândul unui grup-țintă mult mai numeros decât numărul victimelor imediate” (HEYMAN, 1980).

Pentru a construi reperele unui cadru în care terorismul se manifestă, am ales să-l definesc ca pe un sistem ofensiv, ghidat de interesele unui individ sau ale unui grup extins, pentru a-și impune voința asupra unui întreg popor, chiar asupra unei civilizații întregi, cu scopul de a influența cursul istoriei.

Astfel, teroristul poate fi un agresor izolat sau, după caz, o întreagă națiune care se consideră justițiarul suprem și care comite acte de violență în numele unei ideologii pe care, adesea, doar el o cunoaște sau o acceptă. În această lumină, putem considera ca fiind teroriști nu doar criminalii care comit astfel de acte, ci și țările care ar trebui să respecte principiile de drept comun ale popoarelor; acestea pot fi acuzate de crime împotriva umanității,

de instigare la astfel de violențe sau de complicitate, în variantele multiple ale fenomenului.

Începuturile terorismului contemporan pot fi regăsite în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, prin ajutorul dat de către propaganda nazistă unor ideologii ale Europei Occidentale, prin războaiele repetate din sud-estul Asiei și, nu în ultimul rând, prin confruntarea americano-sovietică realizată în mod constant.

Anii 1970-1978 au venit cu o serie de operațiuni de hărțuire, cauzate de anumite formațiuni teroriste, acțiuni care nu au avut un impact major, ci doar rolul de a menține opinia internațională trează, puțin informată și activată la fiecare eveniment evidențiat individual, opinie care nu are capacitatea de a detecta voința unică în lume, și, mai mult, este influențată de interese diferite ce construiesc o confuzie indusă, de haos sângeros. Terorismul acționează prin patru modalități distincte: deturnarea de avioane cu scopul de a dobândi anumite răscumpărări și, bineînțeles, eliberarea teroriștilor, jefuirea băncilor cu scopul de a consolida puterea financiară a grupurilor armate, răpirea de personalități și distrugerea de clădiri sau de instalații, direct corelate cu simbolistica subiectivă, de moment. Formele prin care terorismul se manifestă sunt puse în evidență cu ajutorul canalelor media: radio, televiziune, presă scrisă, menite să surprindă opinia internațională și să contureze reacții imediate.

Tipologia terorismului

Clasificarea terorismului are ca fundament actul terorist, ghidat de către diferite tipuri de motivație și bazat pe strategii, proiecte, calcule și resurse. Membrii organizațiilor teroriste sunt activați de componenta psihologică, ce funcționează ca un conductor, destinat să-i coaguleze în unități eficiente, uneori bine organizate și structurate pentru un rezultat punctual.

Există terorismul de drept comun, terorismul politic, social, religios și cultural.

Terorismul de drept comun

Terorismul de drept comun este acel tip de terorism care cade sub incidența legii penale, asemenea unei infracțiuni obișnuite, dar elementul definitoriu din componența acestuia este teroarea. Acțiunile teroriste, deși uneori privesc interese personale (șantajul, obținerea unor sume de bani etc.), generează o stare de teroare ostaticilor, care

pot fi persoane singulare, familii sau grupuri de persoane (turiști, comercianți, simpli cetățeni).

Terorismul social

Terorismul social are în componența sa impunerea unei ideologii sau a unui sistem social, economic, care, de cele mai multe ori, se realizează prin desființarea sau prin schimbarea unui regim, a unei ordini sociale. Acest tip de terorism se desfășoară pe teritoriul unui stat, dar cu siguranță are o influență importantă și asupra statelor vecine. Terorismul social a fost întâlnit frecvent în secolul al XIX-lea, în Marea Britanie, în Franța, în Statele Unite și în Rusia Țaristă, unde anumite grupări anarhiste au luptat pentru impunerea ideologiilor acestora în țările respective.

Terorismul politic

Terorismul politic se caracterizează prin justificarea violenței cu motivații de ordin politic, acțiunile infracționale fiind orientate către stat, către instituții, prin reprezentanții acestuia, și se poziționează împotriva formei sale de organizare politică. Acest tip de terorism se manifestă prin înlăturarea de la putere, cu forța, a unor lideri politici, care nu mai au o influență majoră și nici susținerea necesară, generată de politica externă. Instrumentul principal prin care acționează acesta este puterea politică.

Terorismul politic este complex și este influențat de mai mulți factori, cum ar fi: contextul socio-politic, actorii implicați, generați de scopul teroriștilor, țintele acțiunilor teroriste.

Constatin Onișoru⁵ clasifică formele terorismului în:

- terorismul explicit sau implicit, pus în aplicare de majoritatea statelor cu regimuri totalitare;
- terorismul exercitat de organizațiile politicianismului, practicat de către persoane influente, grupuri de interese, grupuri de presiune etc.;
- terorismul puterii discreționare, cunoscut ca terorism împotriva intelectualității și a gândirii libere, identificat astăzi în Coreea de Nord, în Nigeria etc.

Scopul acestui tip de terorism este de a schimba regimul politic prin agresiune, de a reforma sisteme sociale și de a câștiga imagine, influență, putere, prin generarea și prin menținerea stării de haos. Terorismul politic a apărut în Europa la începutul secolului al XX-lea, spre exemplu în

Croația, mișcarea Neo-Ustashă a generat un curent neonazist, care a avut un cuvânt de spus în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Impactul pe care această mișcare l-a creat este important, pentru că el a coincis întotdeauna cu amplificarea conflictelor în fosta Iugoslavie. Mișcarea fascistă Neo-Ustashă a fost implicată în importante acțiuni teroriste și în timpul Războiului pentru Independența Croației (1991-1995), infracțiuni care nu au fost recunoscute niciodată de guvernul croat.

În societatea actuală, cele mai multe organizații teroriste luptă împotriva capitalismului; deși, aparent, mesajul este concentrat pe ideologie, în realitate conflictul are ca scop obținerea unui anumit tip de putere.

Terorismul religios

Specialiștii americani consideră că anul 1968 reprezintă momentul apariției terorismului internațional modern, când 13 grupări teroriste, la nivel mondial, având motivații de ordin religios, acționau fără să fie clasificate într-un fel sau altul⁶. Astăzi, statistica ne spune că 20% dintre grupările teroriste au la bază mesaje de tip religios și acționează aparent ghidate de aceste principii. Există totuși importante organizații teroriste, cum ar fi: Armata Republicană Irlandeză, Organizația de Eliberare a Palestinei, Tigrii Tamil, care, deși sunt construite pe fundamente religioase, revendică drepturi de ordin politic și social.

Specialiștii economici consideră că organizațiile de tip religios au apărut ca reacție a eșecului economic din anumite zone ale globului. Un alt aspect care susține această idee este faptul că unii lideri extremiști ce provin din zone subdezvoltate, cum sunt majoritatea statelor musulmane: Afganistan, Palestina, Siria, Iran, Irak, conduc astfel de acțiuni teroriste, motivate religios. Este foarte important de menționat că majoritatea organizațiilor extremiste care-și construiesc acțiunile pe acest tip de argument nu sunt reprezentarea unei singure religii. Terorismul religios nu este bazat exclusiv pe fundamentalismul islamic, deși, în ultima perioadă, actele violente au fost tot mai prezente în vizorul opiniei publice internaționale și au construit o imagine deformată asupra realității obiective. Este greșit, pentru o bună gestionare a fenomenului, să considerăm fundamentalismul islamic cauza terorismului religios.

Data de 19 mai 1995 a fost momentul în care atentatul cu bombă asupra unei clădiri federale, din Oklohoma City, a generat 168 de morți și 500 de răniți. Acest eveniment sângeros a fost produs de către un fundamentalist creștin, membru al unei grupări care milita împotriva „opresiunii” guvernamentale, atentat care a fost considerat cel mai violent din istoria Statelor Unite, după cel din 11 septembrie 2001.

Cu alte cuvinte, terorismul nu aparține unei singure religii, fieei iudaică, creștină sau musulmană, ci este demersul unui grup de extremiști, care, de cele mai multe ori, invocă aspecte religioase pentru atingerea unor obiective pe care nu le pot realiza pe cale democratică⁷.

Terorismul cultural

Spre deosebire de celelalte tipuri de terorism, cel cultural are un caracter mult mai profund, vizând distrugerea valorilor unui popor, și poate induce pierderea identității naționale a cetățenilor săi. Acesta nu presupune o confruntare de ideologii, ci doar distrugerea sistemului de valori, care se manifestă prin atac asupra simbolurilor unei națiuni (act comis în atentatele de la 11 septembrie 2001), aglomerarea pieței cu producții care promovează egoismul, pornografia, violența și lipsa de respect față de valorile naționale.

Terorismul în mediul globalizat

„Perfecționarea senzațională pe care tehnologia a cunoscut-o în secolul al XX-lea, precum și revoluția în domeniul comunicațiilor, pe lângă multitudinea de efecte benefice pe care au avut-o, au contribuit și la sporirea capacităților și posibilităților de comunicare și de coordonare a teroriștilor”⁸.

Dezvoltarea noilor tehnologii, interdependențele create între state, strategiile moderne de management al resurselor au fost exploatate în acte și în fapte negative de către grupările teroriste, acestea fructificând slăbiciunile mediului tot mai globalizat.

Trăsăturile esențiale ale terorismului contemporan, sub impactul globalizării, se aseamănă cu cele tradiționale, diferența constituind-o modalitatea de a transmite mesaje maselor, formă pe care o regăsim tot mai vizibilă, mai acută și mai presantă.

Principalele acțiuni efectuate de către mișcările teroriste induse de globalizare⁹ au fost:

- dezvoltarea rețelelor teroriste transfrontaliere, pe fondul extinderii fenomenului de globalizare, concomitent cu concentrarea și cu coordonarea tot mai evidentă a acțiunilor și a reacțiilor împotriva sistemelor economice și sociale puternice, ca și împotriva marilor entități și identități politice, sociale, culturale și militare;

- trecerea de la terorismul infrațional la cel ideologic și fundamentalist și proliferarea amenințărilor, în raport direct cu vulnerabilitățile dintre societatea veche și noul tip de societate, într-un mediu din ce în ce mai globalizat, mai concentrat, mai integrat;

- dezvoltarea unor organizații și a unor rețele teroriste, în zonele de falie aflate la granița sferelor de influență ale centrelor de putere;

- apariția și proliferarea terorismului, îndeosebi în regiunile (zonele, țările) sărace și corupte, în care domină haosul și anarhia;

- amploarea generalizată a tipurilor de terorism etnic și fundamentalist religios, care au locații flexibile, cu predilecție în zone din Orientul Apropiat, Orientul Mijlociu și Asia de Sud-Est și care vizează îndeosebi centrele de putere euroatlantică, Rusia, India și China;

- accentuarea terorismului ideologic, îndreptat îndeosebi împotriva procesului de integrare regională a unor zone de pe glob (Uniunea Europeană, Asia de Sud-Est, Asia – Pacific etc.), ca urmare a fenomenului de globalizare.

Concluzii

Este important, atunci când vorbim despre terorism, să cunoaștem fenomenul, pentru a anticipa în mod corect acțiuni viitoare, pentru a înțelege demersurile prezente, iar acestea nu se pot realiza decât dacă analizăm istoric faptele, și le contextualizăm.

Evoluția tehnologică, socială, culturală, științifică, specifică secolului al XXI-lea, aduce după sine un cumul de probleme, pe care comunitatea internațională va trebui să le soluționeze. Terorismul și-a pus amprenta pe acest început de veac și vulnerabilitatea statelor în fața agresiunilor de acest tip a crescut considerabil. Fenomenul în sine va dura atât timp cât grupurile teroriste vor dispune de cele mai noi tehnologii și cât timp modalitatea în care ele acționează este atipică, fără o filosofie care să poată fi anticipată.

Provocarea teroristă reprezintă un test de maturitate pentru societatea internațională, o problemă care nu poate fi rezolvată într-un mod singular, ci unitar, și acest demers reprezintă o renunțare la interesele personale, regionale și colaborarea pentru stoparea acestui flagel.

NOTE:

1 Brian Crozier, *The Rebels: A Study of Postwar Insurrections*, Literary Licensing, LLC, 2012.

2 Qureshi Manzoor, *The Politics of Terrorism*, Third Edition, CRC Press, 1988.

3 Paul Wikinson, *Terrorism and Liberal State*, British Journal of Law and Society, 1978.

4 Donald O. Shultz, *Principles of Physical Security*, Gulf Pub Co, 1978.

5 Constantin Onișoru, „Terorismul politic. Teorie, tactici, contramăsuri”, *Revista Impact Strategic*, Nr. 1-2, București, 2003.

6 Bruce Hoffman, *Implicațiile terorismului motivat de imperative religioase*, studiu RAND Corporation, 1993.

7 Gheorghe Arădăvoaice, Gheorghe Naghi, Dan Niță, *Terorism, Antiterorism, Contraterorism*, Editura Antet, București, 1997.

8 SRI, *Strategia națională de prevenire și combatere a terorismului*, București, 2002, p. 2.

9 Mircea Mureșan, Gheorghe Văduva, *Războiul viitorului, viitorul războiului*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2004, p. 431.

Atanasiu Mirela, Stăncilă Lucian, *Terorismul – răul din umbră al începutului de secol*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2014.

Crozier Brian, *The Rebels: A Study of Postwar Insurrections*, Literary Licensing, LLC, 2012.

Hoffman Bruce, *Implicațiile terorismului motivat de imperative religioase*, studiu RAND Corporation, 1993.

Manzoor Qureshi, *The Politics of Terrorism*, Third Edition, CRC Press, 1988.

Mureșan Mircea, Văduva Gheorghe, *Războiul viitorului, viitorul războiului*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.

Onișoru Constantin, „Terorismul politic. Teorie, tactici, contramăsuri”, *Revista Impact Strategic*, Nr. 1-2, București, 2003.

Popescu Ilie, Duculescu Victor, *Terorismul internațional – flagel al lumii contemporane*, Editura Ministerului Administrației și Internelor, București, 2003.

Shultz O. Donald, *Principles of Physical Security*, Gulf Pub Co, 1978.

Wikinson Paul, *Terrorism and Liberal State*, British Journal of Law and Society, 1978.

<http://www.consilium.europa.eu/ro/policies/fight-against-terrorism/>

<https://andreivocila.files.wordpress.com/2010/07/vocila-andrei-terorism-si-securitate-nationala-terorism.pdf>

BIBLIOGRAFIE

SRI, *Strategia națională de prevenire și combatere a terorismului*, București, 2002.

Arădăvoaice Gheorghe, Naghi Gheorghe, Niță Dan, *Terorism, antiterorism, contraterorism*, Editura Antet, București, 1997.

ABORDĂRI TEORETICE ALE DIMENSIUNILOR NONMILITARE ALE SECURITĂȚII

THEORETICAL APPROCHES OF SECURITY NON-MILITARY DIMENSIONS

APPROCHES THÉORIQUES DES DIMENSIONS NON-MILITAIRES DE LA SÉCURITÉ

Col.prof.univ.dr. Daniel DUMITRU*
Lt.col.drd. Ciprian-Laurențiu FERARU

Analizând curente care se regăsesc în sfera cercetării din domeniul securității, pot fi conturate câteva perspective ale securității: militară; politică; economică; socială; culturală și ecologică. Fiecare dintre acestea are un rol important în asigurarea securității, și, mai mult, ele interrelaționează. Perspectiva politică are în vedere atât conexiunea dintre stat și cetățenii săi, cât și relațiile internaționale ale aceluia stat. Perspectiva economică se preocupă de construirea bazelor economice pentru puterea militară și de elementul strict economic al securității la toate nivelurile sale, vizând în mod special pe cel individual. Securitatea cetățeanului este aspectul central pentru perspectiva socială a securității: securitatea unui stat nu poate fi asigurată fără a avea în componență securitatea individului.

Analyzing current trends in the field of security research, some security perspectives can be outlined as: military; policy; economic; social; cultural and ecological issues. Each of these has an important role in ensuring security, and, moreover, they interrelate. The political perspective has in view both the connection between the state and its citizens, as well as the international relations of that state. The economic perspective is concerned with building the economic bases for military power and the strictly economic security element at all its levels, specifically targeting the individual. Citizen security is central to the social perspective of security: the security of a state can not be assured without the individual's security.

Analysant les tendances actuelles dans la recherche sur la sécurité, plusieurs perspectives de sécurité peuvent être décrites: militaire; politique; économique; sociale; culturelle et écologique. Celles-ci ont chacune un rôle important à jouer pour assurer la sécurité, et plus elles interagissent. La perspective politique aborde à la fois le lien entre l'État et ses citoyens, ainsi que les relations internationales de cet État. La perspective économique vise la mise en place du fondement économique de la puissance militaire et l'élément de sécurité strictement économique à tous les niveaux, en ciblant particulièrement l'individu. La sécurité des citoyens est au cœur de la perspective sociale de la sécurité: la sécurité de l'État ne peut être assurée sans la sécurité de l'individu.

Cuvinte-cheie: neorealism și postmodernism; securitate umană; dimensiune politică; proastă guvernare; bună guvernare; dimensiune economică; dimensiune socială; dimensiune culturală; perspectivă ecologică; unități de măsură ale guvernării.

Keywords: neorealism and postmodernism; human security; political dimension; poor governance; good governance; economic dimension; social dimension; cultural dimension; ecological perspective; governance units.

Mots-clés: néoréalisme et postmodernisme; sécurité humaine; dimension politique; mauvaise gouvernance; bonne gouvernance; dimension économique; dimension sociale; dimension culturelle; perspective écologique; critères d'évaluation de la gouvernance.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: daniel_dumitru64@yahoo.com

Literatura de specialitate în domeniul securității scoate în evidență două teorii distincte: postmodernismul și neorealismul. Prima subliniază legăturile de dependență dintre jucătorii nonstatali, a doua vorbește despre cât de important este rolul statului în asigurarea securității.

Reprezentanții neorealismului, în frunte cu Barry Buzan¹, subliniază faptul că dezvoltarea conceptului a fost afectată de percepția securității doar din perspectiva dimensiunii militare, viziune construită în timpul Războiului Rece. De aceea aria de analiză a domeniului a fost extinsă cu noi valențe și dimensiuni ale securității, precum: politică, economică, socială și ecologică, statul rămânând însă principalul punct de referință al analizei.

Reprezentanții postmodernismului (Ken Booth²) insistă, de asemenea, pe dezvoltarea semnificațiilor conceptului de securitate, diferența constând în aceea că rolul central, în opinia lor, în asigurarea climatului de securitate nu revine statului, ci actorilor nonstatali: cetățeni, organizații etnice și culturale, structuri economice locale, companii multinaționale, ONG-uri etc.

Domeniul securității se extinde în înțelesuri atât pe verticală, cât și pe orizontală, dar principiul de bază de la care pornesc aceste semnificații este că securitatea umană diferă de securitatea statului și este cu mult mai importantă decât aceasta. Ken Booth susține ideea că statul, reprezentat de guvern, a devenit în ultimii ani o sursă de insecuritate și mai puțin un mijloc de asigurare a securității cetățenilor.

Și un punct de vedere, și celălalt vizează sfera nonmilitară a securității, diferența constând doar în elementul de referință supus analizei. Neorealiștii consideră că securitatea individului este la același nivel cu cea a statului, raportându-se la „soarta” colectivităților umane: grupuri care sunt realizate din indivizi ce definesc statul, care devine obiectul de referință al securității. Postmoderniștii cred că securitatea statului era un pretext pentru a ascunde adevăratele probleme de securitate, care, de fapt, erau problemele regimului și ale partizanilor săi. Acesta este motivul pentru care ei aleg să promoveze ideea de securitate umană.

Același tip de abordare este susținut de ONU, care, în 1993, prin Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, a introdus conceptul de „securitate umană”, în Raportul anual asupra dezvoltării umane, și acest demers a devenit obiect

de referință pentru o nouă paradigmă a securității. Conform acestei noi viziuni, societatea umană are nevoie de schimbarea mecanismelor de gândire, sub două aspecte: trecerea de la securitatea teritorială la cea umană, iar mijloacele de asigurare a securității să nu se mai realizeze prin achiziții de armament, ci printr-o dezvoltare umană sustenabilă. Acest tip de abordare are în componență soluționarea unor provocări, precum: securitatea economică, prin asigurarea unui venit minim necesar fiecărui cetățean; securitatea alimentației, prin acces la hrana de bază; securitatea sănătății individului, prin asigurarea unei protecții împotriva îmbolnăvirii, dar și prin promovarea unor programe educaționale care încurajează un stil de viață sănătos; securitatea ecologică, prin protejarea indivizilor împotriva dezastrelor naturale, dar și față de deterioarea mediului; securitatea personală, prin asigurarea unui mediu nonviolent; securitatea comunității, prin încurajarea oamenilor de a respecta valorile tradiționale, de a integra diversitatea etnică și, nu în ultimul rând, securitatea politică, prin construirea unui mediu bazat pe principiul de respectare a drepturilor omului.

Securitatea umană, susținută și evidențiată prin Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare al ONU, se evidențiază prin acțiuni de menținere a păcii, prin intervenții umanitare în zonele de conflict, prin sprijinul acordat refugiaților etc. În ultimii ani, s-a pierdut din vedere problema securității umane, acest subiect lipsind din dezbaterile Summitului Mileniului, precum și din Declarația Mileniului. O posibilă explicație este structura eterogenă a conceptului, dar și lipsa de motivație a țărilor care au promovat programul de securitate umană, în cadrul reformelor generate în Organizație.

Nevoia de democratizare a țărilor din estul Europei, fost comuniste, dar și a țărilor slab dezvoltate la nivel mondial a reprezentat elementul constant în abundența de schimbări care au definit sfârșitul secolului al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea.

Nevoia securității umane a fost fluctuantă și a atins cote importante de intensitate odată cu operațiunile militare ample, efectuate de către SUA și NATO în Orientul Mijlociu, după momentul 11 septembrie 2001, deși conflictele interetnice din Balcani, generate anterior, ar fi putut constitui un factor declanșator important.

Această modalitate de a vedea lucrurile constituie un reper important în analiza dimensiunii politice a securității și poate fi interpretată prin două perspective: una internă, unde predomină noțiunile de „bună guvernare” și de „proastă guvernare, și una externă care vizează securitatea internațională sau dreptul internațional.

Din punct de vedere politic, securitatea este prezentă în strategii încă din anii '90. Concepte precum „buna guvernare”, ca principal factor de generare a securității, și „proasta guvernare”, ca posibil risc, au fost introduse de către țările europene, alături de lupta împotriva terorismului sau de integrarea europeană ori euroatlantică. Buna guvernare este, de asemenea, principalul obiectiv pe agenda ONU, pentru diminuarea sărăciei și creșterea calității vieții.

Conceptul de guvernare, în accepțiunea largă a termenului, se referă pe de-o parte, la procesul de luare a deciziilor, iar pe de alta, la procesul de implementare a acestora, fiind utilizat cu o varietate de sensuri în diverse domenii ale vieții sociale.

Se poate observa astfel delimitarea clară a aspectului teoretic, esența conținutului guvernării, de aspectul pragmatic, caracterul său practic. Totodată, maniera de abordare a agențiilor diferă de cea a specialiștilor în relații internaționale³, care consideră guvernarea ca fiind un proces axat pe reguli. Ei sunt de părere că aceasta, în plan național, modelează cadrul în care acționează cetățenii și decidenții politici, iar în plan internațional, este un proces ce implică mulți actori ai arenei internaționale, care produc norme și reguli noi, cu scopul cooperării în sensul rezolvării problemelor globale.

Banca Mondială definește guvernarea prin tradițiile și instituțiile pe baza cărora, într-o țară, este exercitată autoritatea, cu scopul realizării binelui comun⁴. Guvernarea, în opinia Băncii Mondiale, presupune: procesul de selecționare, monitorizare și înlocuire a reprezentanților autorității; abilitatea guvernului de administrare eficientă a resurselor și de implementare a politicilor; respectul indivizilor și al statului față de instituțiile care gestionează relațiile sociale și economice dintre ei.

Guvernarea, în percepția Comisiei Europene, se referă la capacitatea statelor de a-și „servi” cetățenii, la modalitatea prin care este exercitată puterea și la ansamblul de procese prin care sunt expuse și gestionate interesele.⁵ Se poate afirma

că, în pofida caracterului său exhaustiv, conceptul de guvernare este un concept pragmatic, aflat în strânsă conexiune cu mecanismele funcționale de bază ale oricărui sistem politic sau social.

ONU consideră că actul de guvernare este acel ansamblu de valori, politici și instituții prin care o societate își soluționează provocările economice, politice și sociale⁶. În acest cadru, nuanțat de ONU, societatea este cea care se structurează pe ea și prin ea însăși, pentru a-și asuma și implementa deciziile.

Noțiunea de „bună guvernare”, care are, drept suport, agențiile de dezvoltare și organizațiile internaționale, presupune și existența noțiunii de „proastă guvernare”, dar și a unei metodologii de evaluare.

Din perspectiva noastră, într-o astfel de analiză ființa umană constituie reperul, iar domeniul drepturilor omului, cadrul care oferă cea mai bună abordare de derulare a acesteia. Prin urmare reglementările ONU privind drepturile omului și teoriile psihosociale referitoare la nevoile umane sunt fundamentale pentru analiza conceptului de guvernare.

Unii specialiști în științe economice, politice și sociale sunt de părere că, în evaluarea unei bune guvernări, se pot avea în vedere șase indicatori: participarea, prin care se urmărește nivelul de implicare a decidenților; decența, prin care se observă dacă conținutul legilor și maniera de aplicare a acestora țin cont de demnitatea umană; corectitudinea, prin care se urmărește dacă regulile sunt respectate de toți în aceeași măsură, indiferent de statutul social; responsabilitatea, ce vizează modalitatea prin care oficialii publici răspund nevoilor societății și își asumă responsabilitatea pentru acțiunile lor; transparența, prin care se urmărește claritatea și deschiderea în procesul de luare a deciziilor; eficiența, unde se ține cont de măsura în care regulile susțin procesul decizional, pentru ca acesta să fie rapid și încadrat în intervalul de timp stabilit.

Indicatorii prezentați mai sus iau în calcul doar aspectele pozitive ale guvernării, însă există analize⁷ care susțin existența unor provocări sociale, pe care guvernarea și responsabilitatea să le soluționeze și care fac, astfel, transferul către conceptul de „proastă guvernare”, ce are în componență tot șase indicatori: voce și responsabilitate, care vizează drepturile politice, civile și umane; instabilitate

politică și violență, care arată posibilitatea izbucnirii unor manifestări violente, inclusiv terorism/modificări în guvernare; eficiența guvernării, prin care se urmărește nivelul calitativ al prestării serviciilor publice și al competenței birocrăției; calitatea procesului normativ, prin care se măsoară incidența politicilor de piață neprietenoase; domnia legii, prin care se observă gradul de respectare a legii, cumulat cu posibilitatea apariției unor acțiuni violente/criminale; controlul corupției, prin care se evaluează exercițiul public al puterii, în scopuri private, inclusiv mita și corupția la nivel înalt.

ONU a efectuat un sondaj care evalua situația guvernării în perioada 1996-2000⁸, prin metodologia propusă de Goran Hyden și Julius Court. „Astfel, țările lumii au fost împărțite în trei grupe: țări cu guvernare dezvoltată, țări cu guvernare medie și țări cu guvernare slabă. În prima grupă, au intrat Chile, India, Iordania, Mongolia, Tanzania și Thailanda, al căror scor de agregare a celor șase indicatori a fost de peste 90 (maxim 150, minim 30 de puncte). Surprinzător este nu numai punctajul ridicat, ci mai ales diversitatea acestui grup: de la una dintre cele mai sărace țări africane (Tanzania) la o țară asiatică recent industrializată (Thailanda), o mare putere a lumii (India) și un regat islamic (Iordania).

În cel de-al doilea grup, au intrat țările cu un punctaj între 80 și 60: Indonezia, China, Peru, Argentina și Bulgaria. Și aici avem o largă diversitate: țări aflate în tranziție (Bulgaria, Indonezia, Peru), o țară, în criză la momentul realizării sondajului (Argentina) și o țară, în proces de dezvoltare accelerată (China).

Țările cu punctaj scăzut (sub 60 de puncte) – Togo, Pakistan, Rusia, Kîrgîzstan și Filipine – constituie obiectele proastei guvernări. Punctajul redus indică importanța scăzută a normelor și a regulilor existente atât pentru decidenții politici, cât și pentru mare parte a societății civile⁹

După cum putem observa, similar „bunei guvernări”, și „proasta guvernare” este măsurabilă, ea indicând modalitatea în care nu sunt realizate caracteristicile de bază ale guvernării; existența instabilității politice, a nivelului scăzut de trai, marginalizarea sau excluderea minorităților și corupția, generând astfel divergențe care pot conduce la declanșarea de confruntări violente, de tipul celor care au frământat lumea în ultimul deceniu.

O problemă mult discutată și disputată a fost aceea a perspectivei economice a securității, care a creat o serie de divergențe de opinii. Astfel, principalele direcții de dezbateră politico-economice sunt expuse, pe de-o parte, de mercantiliști și de neomercantiliști, care pun în centrul analizei statul, ca principal furnizor de securitate, important pentru buna efectuare a tuturor activităților economice, iar pe de altă parte, de liberali, care aduc în prim-plan economia, ca bază a oricărei structuri sociale, unde piața trebuie lăsată să funcționeze liber, fără participarea statului. O opinie intermediară vine din partea socialiștilor, care consideră că fundamentul constructului social este asigurat de economie, rolul statului fiind acela de a „guverna” economia, în funcție de scopurile politico-sociale ale justiției și echității.

Astfel observăm că există modele economice și de securitate diverse. Modelele economice din perioada Războiului Rece erau fidele economiei naționale, axându-se pe protecția oferită de stat, față de competiția externă, excluzând astfel cooperări externe însemnate, rezultatul constând într-o izolare parțială.

Există zone, cum ar fi: Asia de Est și de Sud-Est și Africa, unde sărăcia generează războaie civile care adâncesc această stare de fapt, alături de alte aspecte, precum degradarea mediului, bolile infecțioase etc. Doar printr-un efort internațional comun, care are, ca finalitate, diminuarea nivelului de sărăcie al acestor țări și consolidarea capacității acestora de a-și soluționa propriile probleme, dar și de a preveni răspândirea amenințărilor la adresa securității internaționale, aceste țări pot ieși din cercul vicios creat.

Atunci când analizăm perspectiva socială, avem în vedere populația și mișcarea acesteia (numărul, ritmul și structura demografică, nivelul de educație, profilul demografic), reguli și norme, roluri sociale, situația relațiilor dintre actorii sociali etc.

Actualele tendințe de importanță de la nivel internațional⁹ au implicații majore asupra securității, la oricare dintre nivelurile sale. Spre exemplu, situația fertilității, analizată în ultima perioadă, arată mutarea centrului de greutate al populației globale din lumea dezvoltată în cea în curs de dezvoltare. Dincolo de creșterea demografică, existentă în mod natural, avem de-a face și cu înmulțirea numărului de refugiați din țări traversate de violență sau aflate în curs de dezvoltare (în anul 1995, se înregistra

un număr de peste 14,4 milioane de refugiați, cu tendință de creștere). Un alt subiect de actualitate este urbanizarea; peste jumătate din populația globului trăiește în acest mediu, iar previziunile pentru anul 2015 anunță existența a peste 20 de mari orașe, cu o populație care va depăși cifra de 10 milioane.

Cu câteva decenii în urmă, situația demografică putea schimba balanța puterii, însă lucrurile s-au modificat în prezent, din cauza conflictelor care pot fi influențate și de fluxurile de refugiați, riscuri pe care le regăsim în țări din Africa, din Orientul Mijlociu etc. Conflictul etnic poate fi alimentat prin creșterea populației din grupuri culturale sau din vecinătate, așa cum s-a petrecut în Bosnia și Herțegovina, unde frica generată de posibilitatea musulmanilor de a-și crește puterea de control, dublată de prăbușirea aparatului de stat iugoslav, a susținut acest tip de conflict. Conexiunea dintre elementele demografice și conflict funcționează în ambele sensuri: aspectele demografice pot influența conflictul, dar și conflictul poate avea un impact major asupra factorilor demografici (de exemplu, refugiații).

Situația demografică poate fi un indicator foarte bun al sustenabilității puterii economice, care este strâns legată de asigurarea stării de securitate. Simbioza dintre elementele de securitate, economie și factorul demografic este parte din toate stadiile dezvoltării individului.

Perspectiva culturală a securității are în componență două aspecte: unul fiind efectul culturii asupra securității, celălalt, prezența sau absența unei culturi a securității. Atunci când acest tip de cultură lipsește, devine imediat vizibil și poate reprezenta o vulnerabilitate a aceluși stat, cu impact asupra comunității internaționale.

Incidența culturii asupra securității individului are în vedere identitatea culturală locală, sistemele indigene de cunoaștere și sistemele de valori care păstrează capitalul social și cultural. Riscurile la adresa dimensiunii culturale de securitate se pot produce, din cauza unor politici care au, ca scop, exclusiunea populației indigene sau uniformizarea unor populații diverse pentru a păstra stabilitatea politică.

Dezvoltarea tehnologică și științifică reprezintă deopotrivă calea de sporire a nivelului de realizare a stării de securitate, dar și un factor de risc, diferența fiind dată de interesul uman și de modalitatea de utilizare a acesteia.

În contextul globalizării, devine tot mai evident fenomenul de aculturație, religia, elementul dominant al perspectivei culturale a securității având un rol esențial în toate conflictele (în prevenirea ori în declanșarea lor), deoarece include concepte, de tipul război drept sau război sfânt. În 2005, în cele cinci mari zone ale globului existau nu mai puțin de 22 de conflicte armate de anvergură și 28 de zone „fierbinți”, care aveau la bază și cauze de natură religioasă, potrivit unei statistici a Centrului pentru Informații de Apărare¹¹.

Perspectiva ecologică este tot mai prezentă în dezbaterile guvernelor, dar și a societății civile, în ultimii ani, pentru că omenirea se află într-o criză majoră de acest tip. Deși s-a acționat în vederea securizării acestei dimensiuni, rezultatele nu au fost întotdeauna cele scontate. Există polemici pe această temă, care necesită intervenții imediate, atunci când vorbim despre dezastre concrete (accidentul nuclear de la Cernobil sau inundațiile catastrofale), pentru a se preveni repetarea lor.

Nereguli importante și complexe induc degradarea mediului, extinzând lungul lanț al vulnerabilităților. Astfel, despăduririle cauzează deprecierea solului, care afectează negativ, la rândul ei, producția agricolă. Mergând mai departe pe acest proces de cauzalitate, exporturile sunt diminuate și, implicit, rezerva de hrană a populației la nivel global este afectată, generând boli, o coeziune socială scăzută și, în final, mișcări sociale. Autoritarismul, instabilitatea politică, violențele capătă un contur tot mai evident în acest context.

Specialiștii trag un semnal de alarmă în ceea ce privește schimbarea climei, deoarece aceasta are implicații majore asupra securității umane; vulnerabilitățile, menționate mai sus, induc riscuri, pericole, care cu greu pot fi combătute. „Încălzirea globală” devine o problemă majoră pe termen mediu și lung, fiind definită prin creșterea temperaturii medii a atmosferei și a oceanelor Pământului.

Există dezbateri susținute pe această temă, profesioniștii considerând că fenomenul este produs de procesele interne ale Pământului, dar și de cele externe, de natură umană sau nu. Din categoria celor externe, produse de om, sunt evidențiate emisiile de gaze de seră, care creează „efectul de seră” ce distruge stratul de ozon, atunci când este produs în exces, favorizând încălzirea exagerată a planetei.

Comunitatea internațională a stabilit direcții de acțiune care se doresc a fi eficiente, însă nu toate țările sunt de acord cu ele. Prin Protocolul de la Kyoto (devenit activ din februarie 2005), țările industrializate sunt obligate să reducă, până în 2008-2012, emisiile de carbon cu 5%, sub nivelul înregistrat în anul 1990, în timp ce țările în curs de dezvoltare vor fi finanțate, în vederea dezvoltării sustenabile a domeniilor energetic, industrial, producerii tehnologiilor „curate” și gestionării deșeurilor toxice.

Încălzirea globală a produs deja efecte majore în ecosistemele multor zone ale globului, observabile prin topirea ghețarilor; înghețarea târzie și topirea timpurie a râurilor și a lacurilor; dispariția anumitor specii de plante, mamifere, păsări, reptile etc. Chiar și viața omului este pusă în pericol de acest proces, prin apariția unor evenimente neașteptate, cu efecte dezastruoase (valorile neobișnuit de mari ale temperaturii determină creșterea riscului de distrugere a recoltelor, criza energetică, creșterea incidenței deceselor și a bolilor cardiovasculare; apariția precipitațiilor abundente are ca efect producerea de inundații, de alunecări de teren, creșterea eroziunii solului, distrugerea florei și faunei).

Concluzii

Securitatea a fost direct influențată de schimbările sociale, conceptul dezvoltându-se din mai multe perspective: militară, politică, economică, socială și de mediu.

Orice cercetare, analiză din domeniul securității are ca punct de referință securitatea umană, indiferent de spațiul (național, zonal, regional sau global) la care ne raportăm, pentru că individul este elementul central al oricărei forme de organizare socială, iar gradul de realizare a securității acestuia se observă în securitatea grupului din care face parte.

Mecanismele psihologice și procesele sociale la scară mare sunt forme ale reprezentării sociale a securității pe care le putem observa în interacțiunile dintre membrii grupului, în conectarea unui element nefamiliar la unul familiar, prin transformarea unui concept într-o imagine etc.

„Reprezentarea socială a securității permite comunicarea indivizilor pe această temă prin furnizarea unui cod pentru schimbul social, pentru identificarea și clasificarea variatelor aspecte

ambigue ale lumii lor și ale istoriei individuale și de grup. Toate aceste elemente vor fi transpuse în definiții ale conceptului, atât la nivelul cunoașterii comune, cât și al celei științifice, dar și în politicile menite contracarării vulnerabilităților, riscurilor, pericolelor și amenințărilor la adresa securității individuale, naționale, regionale, zonale și globale”¹².

NOTE:

1 Barry Buzan, considerat a fi unul dintre principalii reprezentanți ai Școlii de la Copenhaga, este, în prezent, profesor în Departamentul de Relații Internaționale al Școlii de Științe Politice și Economice, Londra, și autor al unora dintre lucrările de bază pentru analiza de securitate, precum: *Popoarele, statele și teama*, 1991, și *SUA și marile puteri: politica mondială în secolul XXI*, 2004.

2 Ken Booth este profesor în cadrul Departamentului de Politică Internațională al Universității din Wales și autor al unor importante lucrări în domeniul securității, cum ar fi: *Noi idei despre strategie și securitate internațională*, 1991; *Arta guvernării și securitate*, 1998; *Lumi în coliziune: teroarea și viitorul ordinii globale*, 2002.

3 K.J. Holsti, *Governance without Government: Polyarchy in the 19th Century*, European International Politics, 1992; March, J.G. și Olsen, J.P., *Democratic Governance*, 1992. Apud Hyden, Goran și Julius Court, *Governance and Development*, în ”World Governance Discussion Paper 1”, United Nations University, 2002.

4 <http://www.worldbank.org/wbi/governance>, accesat la 20.03.2018.

5 [European Commission]: *Communication on Governance and Development*, 2003, p.2.

6 *** *UNDP Strategy Note on Governance for Human Development*, 2004.

7 Specialiștii Băncii Mondiale acordă o atenție deosebită problemei măsurării guvernării, <http://info.worldbank.org/governance>.

8 Julius Court, Goran Hyden, Ken Mease, *Governance Performance: The Aggregate Picture*, în ”World Governance Survey Discussion Paper 3”, United Nations University, 2002, p. 10.

9 Alexandra Sarcinski, *Dimensiunile Nonmilitare ale Securității*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005, p. 97.

10 Brian Nichiporuk, *The Security Dynamics of Demographic Factors*, RAND Corporation, 2000, p. 15.

11 Center for Defense Information, ”World at War”, *The Defense Monitor*, vol. XXXIV, nr. I, 2005.

12 Constantin Moștofleu, Petre Dușu, Alexandra Sarcinschi, *Studii de Securitate și Apărare*, Editura Universității Naționale de Apărare, 2005, p. 25.

BIBLIOGRAFIE

*** *Constituția României*, București, 2004.

*** *Strategia națională de apărare a României pentru perioada 2018-2019*, București, 2015.

*** European Commission, *Communication on Governance and Development*, 2003.

*** UNDP *Strategy Note on Governance for Human Development*, 2004.

Center for Defense Information, "World at War", în *The Defense Monitor*, vol. XXXIV, nr. 1, 2005.

Buzan Barry, *Popoarele, statele și teama*, 1991.

Buzan Barry, *SUA și marile puteri: politica mondială în secolul XXI*, 2004.

Booth Ken, *Noi idei despre strategie și securitate internațională*, 1991.

Booth Ken, *Arta guvernării și securitate*, 1998.

Booth Ken, *Lumi în coliziune: teroarea și viitorul ordinii globale*, 2002.

Court Julius, Goran Hyden, Mease, Ken, *Governance Performance: The Aggregate Picture*, în „World Governance Survey Discussion Paper 3”, United Nations University, 2002.

Holsti K.J., *Governance without Government: Polyarchy in the 19th Century*, European International Politics.

Nichiporuk Brian, *The Security Dynamics of Demographic Factors*, RAND Corporation, 2000.

<http://www.ipcc.ch>.

<http://www.worldbank.org/wbi/governance>.

<http://info.worldbank.org/governance>.

ROLUL UNIUNII EUROPENE ÎN GESTIONAREA CRIZELOR ÎN SPAȚIUL EUROPEAN

**THE ROLE OF THE EUROPEAN UNION IN CRISIS
MANAGEMENT FROM THE EUROPEAN ENVIRONMENT**

**LE RÔLE DE L'UNION EUROPÉENNE DANS LA GESTION
DES CRISES DANS L'ESPACE EUROPÉEN**

Lt.col.drd. Mădălina-Daniela GHIBA*
Col. (r.) prof.univ.dr.ing. Toma PLEȘANU**

Într-o lume interconectată nu există o criză majoră care să nu aibă repercusiuni asupra mapamondului, și, desigur, nu există nicio criză care să nu afecteze Uniunea Europeană și rețeaua sa mondială de parteneriate politice și economice. Majoritatea crizelor au dimensiuni locale, regionale și internaționale. Managementul crizelor este o componentă a politicii de securitate și apărare externă a Uniunii Europene și, ca urmare a adoptării unei noi Strategii globale pentru politica externă și de securitate a Uniunii Europene (2016), modul de gestionare a crizelor a fost perfecționat, prin reformarea instituțională și prin crearea unui mecanism nou de răspuns la crize.

In an interconnected world, there is no major crisis that will have no repercussions on the world and, of course, there is no crisis that does not affect the European Union and its global network of political and economic partnerships. Most crises have local, regional and international dimensions. Crisis management is a component of the European Union's external security and defense policy and, as a result of the adoption of a new global strategy for the foreign and security policy of the European Union (2016), crisis management has been refined through institutional reform and creating a new crisis response mechanism

Dans un monde interconnecté, il n'y a pas de crise majeure qui n'aura aucune répercussion sur le monde entier et, bien sûr, il n'y a pas de crise qui ne remette en cause l'Union européenne et son réseau mondial de partenariats politiques et économiques. La plupart des crises ont des dimensions locales, régionales et internationales. La gestion des crises est une composante de la politique de sécurité et de défense de l'Union européenne et, de suite à l'adoption d'une nouvelle Stratégie globale pour la politique étrangère et de sécurité de l'Union européenne (2016), la gestion de crise a été affinée, grâce à une réforme institutionnelle et à la création d'un nouveau mécanisme de réponse aux crises.

Cuvinte-cheie: gestionarea crizelor; Uniunea Europeană; Strategia globală pentru politica externă și de securitate; Tratatul de la Lisabona; abordare integrată.

Keywords: crisis management; European Union; Global strategy for foreign and security policy; Lisbon Treaty; integrated approach.

Mots-clés: gestion des crises; l'Union européenne; Stratégie globale pour la politique étrangère et de sécurité; le traité de Lisbonne; approche intégrée.

***Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

e-mail: daniela.madalina@yahoo.com

****Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

e-mail: tomaplesanu@yahoo.co.uk

Uniunea Europeană (UE) și Organizația Națiunilor Unite (ONU) au semnat, la data de 24.11.2003, Declarația comună privind cooperarea în domeniul managementului crizelor.

Uniunea Europeană promovează două concepte fundamentale, și anume cel al „securității democratice”, potrivit căruia dezvoltarea democrației exclude războiul dintre statele care o adoptă, ca sistem de organizare, și cel al „securității prin dezvoltare”, potrivit căruia stabilitatea și securitatea statelor cresc direct proporțional cu nivelul lor de dezvoltare economică.

Tratatul de la Lisabona¹ reprezintă încununarea eforturilor, depuse de-a lungul anilor, menite să reformeze și să modernizeze funcționarea Uniunii Europene, astfel încât aceasta să poată răspunde nevoilor a peste o jumătate de miliard de cetățeni europeni și să facă față provocărilor cu care se confruntă lumea în prezent.

Implementarea conceptului de securitate europeană și materializarea acestuia în relațiile internaționale țin de dorința, de voința și de capacitatea Uniunii Europene de a participa, alături de actorii principali de pe scena internațională, la modelarea cursului evenimentelor, în scopul promovării și asigurării securității și stabilității.

Referitor la rolul Uniunii Europene, Înalțul Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politică de securitate și vicepreședintele Comisiei europene preciza: „Da, interesele noastre sunt într-adevăr interese europene comune: singura modalitate de a le servi este prin mijloace comune. Iată de ce avem responsabilitatea colectivă de a face din Uniunea noastră o Uniune mai puternică. Oamenii din Europa au nevoie de o unitate a obiectivelor între statele noastre membre și de unitate de acțiune în toate politicile noastre. O lume fragilă necesită o Uniune Europeană mai încrezătoare și mai responsabilă, o politică externă și de securitate europeană orientată spre exterior și spre viitor. Această strategie globală ne va îndruma, în activitatea noastră cotidiană, în direcția unei Uniuni care să răspundă cu adevărat nevoilor, speranțelor și aspirațiilor cetățenilor; a unei Uniuni care să se bazeze pe succesul a 70 de ani de pace; a unei Uniuni cu puterea de a contribui la pacea și la securitatea din regiunea noastră și din întreaga lume”².

Clarificări conceptuale

Un concept derivat din noțiunea de „criză” este cel al „managementului crizei” și presupune activitatea reactivă direcționată spre escaladarea crizei. În acest context, condițiile esențiale privind gestionarea unei situații de criză reprezintă atât o identificare corectă, cât și o explicare a conținutului acesteia de către cei implicați în soluționarea ei. În acest sens, putem spune că managementul unei situații de criză poate fi perceput asemenea unui sistem integrat care cuprinde organizații cu acțiuni și măsuri, care împreună urmăresc, pe de o parte, ca situația de criză să fie adusă sub controlul celor implicați în soluționarea acesteia, iar pe de altă parte, să fie asigurate condițiile necesare, astfel încât cei implicați în soluționarea crizei să poată modela direcția de evoluție și să adopte, în cele din urmă, soluțiile necesare.

În literatura de specialitate, au apărut sintagme, precum „managementul situațiilor de criză”, „gestionarea crizelor”, care sugerează o preocupare constantă de unire a eforturilor, în scopul lichidării conflictului, indiferent de tipul sau de categoria acestuia, precum și o abordare complexă și documentată a situațiilor care le generează. Accent deosebit se pune pe modalitățile concrete de soluționare a crizei. Este necesar să se facă o delimitare conceptuală a celor doi termeni, în vederea stabilirii aceluia termen care ar fi corect de utilizat în acest context.³

Folosind termenul de gestionare a unei crize, în general, aceasta înseamnă că deja criza a fost produsă și este în curs de desfășurare, urmând ca factorii de decizie să ia măsuri pentru controlul și înlăturarea efectelor acesteia.

Unii autori⁴ consideră că „gestionarea crizelor” se poate face prin organizare, prin aranjamente, prin demersuri și prin măsuri care își propun să țină criza sub control, să permită ca, în urma acțiunilor întreprinse, să se modeleze evoluția acesteia și să se ajungă la o soluționare favorabilă.

Prin urmare, gestionarea unei crize poate fi înțeleasă ca un proces complex, care implică organizare, planificare și elaborarea unor măsuri concrete, cu scopul precis de a aduce sub control criza, de a opri evoluția acesteia și de a proiecta o soluție acceptabilă.⁵

Managementul reprezintă, în sensul general, acel domeniu științific, care studiază, fundamentează și formulează principiile, regulile și normele,

relațiile, structurile, metodele și procedeele de conducere, în vederea perfecționării și creșterii eficienței activităților desfășurate.

Managementul este arta și știința de a-i face pe alții să acționeze în așa fel încât să se atingă obiectivele unei organizații; este procesul de statuire și de îndeplinire a obiectivelor, prin realizarea unor funcții de bază, specifice, în dirijarea și în utilizarea resurselor umane, materiale și financiare ale organizației⁶.

Managementul este, în esență, procesul de coordonare a resurselor umane, informaționale, materiale și financiare în vederea realizării scopurilor organizației. Obiectul managementului îl constituie organizațiile de orice fel, inclusiv organizațiile militare.

În prezent, termenul de *management al crizelor* este cel uzitat, având în vedere complexitatea măsurilor întreprinse, îndeosebi din domeniul conducerii macro și microsociale, naționale, regionale, continentale și internaționale.

Totodată, în ceea ce privește managementul crizelor, Uniunea Europeană abordează diferit unele concepte, cum ar fi gestionarea situațiilor de criză sau cele de prevenire a conflictelor. Astfel, Uniunea Europeană definește într-un mod unic conceptul de gestionare a crizelor, ca „acțiuni inițiate în scopul de a preveni escaladarea conflictelor violente, existente atât pe verticală (o intensificare a violențelor), cât și pe orizontală (răspândirea teritorială)”. De asemenea, o rezolvare a conflictelor are în vedere „totalitatea acțiunilor întreprinse pentru a stopa, într-un timp cât mai scurt, un conflict violent”⁷.

În domeniul crizelor, managementul reprezintă procesul prin care sunt îndeplinite funcțiile de planificare, de organizare și de conducere a unui ansamblu de acțiuni/activități și de utilizare eficientă a resurselor umane, materiale, informaționale și financiare aflate la dispoziție, în scopul rezolvării unor evenimente/situații critice, având, ca finalitate dorită, obținerea unei stări de normalitate.

Pentru a ajunge la obiectivele stabilite, managerii trebuie să îndeplinească unele funcții de bază, și anume: previzionare, planificare, organizare, antrenare, comandă și control.

Utilizarea sintagmei de *management al crizelor* este mult mai potrivită, deoarece aceasta acoperă întregul proces de derulare a unei crize, începând din etapa de escaladare și continuând cu etapa de regres.

Obiectivele principale în realizarea managementului unei crize sunt: prevenirea apariției situației de criză, preîntâmpinarea apariției fazei de confruntare și obținerea stabilității.

Principala provocare a managementului crizelor este, de fapt, anticiparea situațiilor critice care pot degenera într-o criză și luarea unor măsuri preventive graduale, pentru a împiedica această evoluție, ceea ce conferă procesului un important caracter preventiv. Astfel, o manageriere incorectă a unei situații de criză poate conduce la izbucnirea unui conflict politic, social și diplomatic, inclusiv armat.

Din această perspectivă, managementul crizelor nu trebuie privit ca un proces care se declanșează în momentul producerii unei crize, ci ca un proces care se desfășoară permanent, încă din timp de normalitate, prin componentele de monitorizare a mediului de securitate, de identificare a indiciilor de apariție a unor potențiale crize, de avertizare și de activare a sistemului de răspuns și de aplicare a unor măsuri preventive pentru reducerea riscurilor.

Conceptul de management al crizelor în viziunea Uniunii Europene

În abordarea conceptului de *management al crizelor* la nivelul Uniunii Europene, se pot identifica unele aspecte relevante, care vor fi prezentate în continuare.

Un prim aspect îl constituie faptul că, la nivelul Uniunii Europene, nu s-a avut în vedere, creionarea unui concept privind *managementul crizelor* care să aibă atât consistența, cât și coerența conceptului existent la nivelul Organizației Tratatului Nord-Atlantic, și aceasta datorită faptului că Uniunea Europeană a acționat, mai degrabă, asemenea unei organizații de integrare pe linie economică și politică. Dezvoltarea dimensiunii de securitate și apărare este mult mai recentă (și chiar mai greu de pus în practică, datorită suveranității statelor care o compun), ea începând să se concretizeze cu adevărat, în urma eșecului intervenției Uniunii Europene în criza din Balcanii de Vest, din anii '90, criză care a dus, în cele din urmă, la destrămarea Iugoslaviei. Pe fondul acestor evenimente, Uniunea Europeană conștientizează necesitatea unei politici externe și de securitate comune în spațiul european. Acest fapt s-a concretizat prin Tratatul de la Maastricht din 1992, potrivit căruia Politica Externă de Securitate și Apărare (PESC)

devine unul dintre cei trei piloni (alături de ceilalți doi piloni: Comunitățile Europene și Cooperare în domeniul polițienesc și judiciar în materie penală) ai politicii europene.

Conceptul de *management al crizelor* a fost folosit de către autoritățile europene, în cuprinsul Declarației de la Saint-Malo, din 1998, potrivit căreia Uniunea trebuie să aibă capacitate de operare autonomă, care trebuie să se sprijine pe capacități militare credibile, disponibile și care să fie utilizate de către foruri decizionale adecvate, pentru a răspunde crizelor internaționale, mai ales în cele în care NATO nu era implicată⁸. Astfel, Uniunea Europeană se afirmă pe scena internațională drept un actor important, acționând în gestionarea situațiilor de criză, prin conducerea unor operații militare sau civile. Implicarea Uniunii Europene în stabilizarea situației postconflictului din fosta Iugoslavie a marcat modul de abordare a acestui concept, fiind în acest fel, pe de o parte, dezvoltate capacități militare în măsură să întreprindă acțiuni privind răspunsul la crize, iar pe de altă parte, fiind asumate o mulțime de angajamente politice în vederea prevenirii conflictelor. Evenimentele petrecute în fosta Iugoslavie au fost determinante în modul de abordare a managementului crizelor, deoarece acestea au arătat Uniunii Europene necesitatea de a identifica acele instrumente militare și civile adecvate, în vederea abordării într-un mod cât mai eficient a situațiilor de criză, în toate stadiile de evoluție ale acesteia.

În acest sens, Politica Externă și de Securitate Comună (PESC)/Politica de Securitate și Apărare Comună (PSAC)⁹ trebuie văzută ca un efort din partea Uniunii Europene în ceea ce privește dezvoltarea unor instituții și mecanisme, prin intermediul cărora să acționeze în sensul celor propuse.

Un alt aspect privind *managementul crizelor* la nivelul Uniunii Europene constă în *cooperarea acesteia cu Alianța Nord-Atlantică*, aceasta din urmă contribuind, de-a lungul timpului, într-un mod semnificativ atât la dezvoltarea dimensiunii privind securitatea și apărarea la nivelul Uniunii, cât și la desfășurarea unor misiuni conduse de către Uniunea Europeană, prin folosirea unor capacități și resurse ale Alianței, în baza prevederilor Acordurilor „Berlin Plus”¹⁰.

Încheierea formală a Acordurilor „Berlin Plus”, în martie 2003, a stabilit bazele cooperării

dintre UE și NATO în domeniul managementului crizelor.

Acordurile „Berlin Plus” au la bază patru caracteristici majore: UE are acces asigurat la capacitățile de planificare ale NATO; prezumția că resursele și capabilitățile preidentificate sunt disponibile; UE are acces la opțiunile de comandă europene din cadrul NATO, inclusiv din perspectiva rolului adjunctului comandantului suprem al forțelor aliate în Europa; existența de acorduri între cele două organizații, în domeniul securității informațiilor¹¹.

Ulterior, prin Tratatul de la Lisabona, din 2007 (a intrat în vigoare în 2009), în vederea creșterii capacității de a acționa într-un mod independent¹², au fost luate în considerare și o serie de schimbări, printre care, crearea, în cadrul Statului Major al Uniunii Europene, a unui Centru de Operații, cu rol de comandă pentru misiunile proprii, dând posibilitatea de folosire a unor centre de comandă a statelor membre implicate în anumite misiuni, la un moment dat.

În prezent, *The European Union Military Staff* (EUMS) activează, sub îndrumarea *European Union Military Committee* (EUMC) și sub autoritatea Înalțului Reprezentant/Vicepreședinte (ÎR/VP). În același timp, EUMS are în responsabilitate funcționarea *Unicef Emergency Operation Center* (OPSCEN) și asigurarea personalului de bază al Centrului, atunci când acesta acționează. Centrul ar putea să conducă operațiile și misiunile militare, în calitate de sediu operațional (OHQ). În plus, în cadrul EUMS se înființează o structură militară de planificare și de conducere (MPCC). EUMS va deveni responsabil pentru planificarea și desfășurarea tuturor misiunilor militare neexecutive la nivel militar-strategic. Deși își va menține responsabilitatea pentru misiuni, este de competența sa să delege sarcini, după caz. EUMS este compus din cinci direcții: 1. Concepte și capabilități; 2. Intelligence; 3. Operații; 4. Logistică; 5. Comunicații și sisteme informatice¹³.

În ceea ce privește abordarea *managementului crizelor* la nivelul Uniunii Europene, aceasta este diferită față de abordarea celorlalte organizații internaționale, un aspect esențial fiind faptul că acest proces are loc în cadrul Politicii Externe de Securitate Comună a Uniunii Europene. Aceasta înseamnă că, în procesul de management al crizelor, este implicată politica externă proprie Uniunii Europene care, chiar dacă are obiective politice

proprii, poate fi influențată prin faptul că trebuie să țină seama și de interesele statelor membre, ceea ce duce la îngreunarea procesului de creare a unei viziuni unitare, comune și coerente.

În această situație intervine Alianța Nord-Atlantică, care, de-a lungul timpului, a avut un rol major în ceea ce privește atât crearea, cât și consolidarea, la nivelul Uniunii Europene, a dimensiunii de securitate și apărare, relația UE-NATO fiind importantă pentru fiecare dintre acestea. În acest sens, pentru a îndeplini primul Obiectiv Global (2003), a fost conștientizată necesitatea creării unei forțe speciale, mobile și capabile să desfășoare acțiuni dificile în momente de criză. Rezultatul s-a materializat prin includerea în Obiectivul Global 2010, fapt pentru care s-au înființat Grupurile de Luptă ale UE (*European Union Battle Groups – EUBG*), grupuri formate din aproximativ 1.500 de persoane, care pot fi dislocate, în maxim 15 zile, în cele mai dificile și îndepărtate zone și care sunt în măsură a îndeplini misiuni de tip Petesberg (misiuni care au fost stabilite atât de Strategia Europeană de Securitate, cât și de Obiectivul Global 2010).

Un aspect important în ceea ce privește modul de abordare a *managementului crizelor* la nivelul Uniunii Europene îl constituie componenta nonmilitară – *managementul crizelor prin mijloace civile*. Așa cum s-a precizat anterior, Uniunea Europeană nu a avut integrată de la început acea dimensiune a securității și apărării, ci mai degrabă Uniunea Europeană a vizat aspecte de ordin economic și politic, care au asigurat o perioadă de pace și de dezvoltare economică fără precedent în Europa. Ideea unui management al crizelor, prin intermediul mijloacelor civile (CCM – *Civilian Crisis Management*), a fost una dintre cele mai vehiculate idei, în ultimul timp, la nivelul Uniunii Europene, însă acesta nu a fost definit cu claritate. O explicație a termenului a fost dată sub forma unei „intervenții într-o situație de criză (care poate fi atât violentă, cât și nonviolentă), cu ajutorul personalului de tip nonmilitar, cu intenția de a preveni o intensificare a crizei și în scopul de a facilita soluționarea ei”¹⁴, sau sub o altă formă, ca „un ansamblu al tuturor instrumentelor și al politicilor nonmilitare ale Uniunii Europene, utilizate în procesul de management al crizelor, conform PESA”¹⁵.

În jargonul UE, „managementul crizelor” a ajuns să fie identificat cu două tipuri principale de intervenție operațională. În primul rând, cu ceea ce este cunoscut, în prezent, sub numele de PSAC (Politica de Securitate și Apărare Comună), anterior PESA, constând în misiuni civile și în operații militare, desfășurate de UE în afara granițelor sale și considerate a fi o parte integrantă a Politicii Externe și de Securitate Comună a UE (PESC). Începând cu anul 1998, când a fost lansată, această politică de management al crizelor și-a extins treptat gama și domeniul de aplicare, cuprinzând, în prezent, un set mai larg de actori și de activități decât s-a preconizat inițial.

Un alt aspect de subliniat întâlnit în cadrul Uniunii Europene este diferența modului de abordare a conceptelor de *prevenire a conflictului*, care presupune acele activități desfășurate înaintea acțiunilor ostile, și cel de *management al crizelor*, văzut ca o intervenție apărută în urma producerii actelor violente. Procesul desfășurat în perioada de postconflict, respectiv *procesul de construcție a păcii*, este văzut ca un mijloc de prevenire a eventualelor crize ulterioare.

Din anul 2000 până în prezent, în Uniunea Europeană au avut loc reforme la nivel instituțional, astfel că ideea înființării unui serviciu diplomatic european se datorează „Tratatului de instituire a unei Constituții pentru Europa”, care nu a fost ratificat și care prevedea crearea unui Serviciu European de Acțiune Externă (SEAE).

La propunerea Înaltului Reprezentant, în anul 2010 a fost înființat SEAE, „organism autonom funcțional” al UE, „separat de Secretariatul General al Consiliului și de Comisie”, căruia i se dă personalitate juridică, în vederea îndeplinirii întocmai a atribuțiilor cu care a fost investit¹⁶.

Secretarul general adjunct al SEAE a fost abilitat ca responsabil pentru politica de securitate și apărare comună și pentru structurile sale de gestionare a crizelor. Din SEAE fac parte următoarele structuri: *Crisis Management Planning Directorate* (CMPD), *The Civilian Planning and Conduct Capabilities* (CPCC), *The European Union Military Staff* (EUMS), Direcția Securitate și Prevenire a Conflictelor (SECPOL) și *European Union Intelligence and Situation Center* (INTCEN).

În anul 2016 a fost adoptată *Strategia globală pentru politica externă și de securitate a Uniunii*

Europene, care are ca obiectiv fundamental realizarea unei Uniuni cu valențe globale, actor principal în mediul de securitate contemporan, al cărui rol să fie susținut de propria-i capacitate de a proiecta stabilitatea și securitatea la nivel regional și global. Progresele înregistrate de Uniune în acest domeniu sunt remarcabile, dar ele se înscriu în logica unei organizații orientate spre exterior și spre viitor, bazată pe parteneriate externe, precum și pe parteneriate cu societatea civilă și cu sectorul privat, în calitate de actori cheie într-o lume interconectată¹⁷. Drept consecință, în decembrie 2016, se înființează o nouă diviziune, care completează structurile de gestionare a crizelor, având ca obiective prevenirea conflictelor, cu regulile dreptului/reforma sectorului de securitate, abordarea integrată, stabilizarea și medierea (PRISM)¹⁸.

Emblematic pentru Uniunea Europeană este faptul că aceasta dispune de o componentă civilă mult mai dezvoltată în raport cu cea a NATO, despre care putem spune că este cel puțin la fel de importantă ca cea militară. Acest lucru s-a concretizat prin înființarea a *European Union Intelligence and Situation Center* (EU INTCEN), care este un serviciu exclusiv civil de informații al Uniunii Europene. Acesta furnizează informațiile deja analizate, avertizează timpuriu și prezintă realitatea situației Înalțului Reprezentant al UE pentru afaceri externe și politică de securitate, SEAE, organelor decizionale în domeniile politicii de securitate și apărare comună și contraterorism, precum și statelor membre ale UE.

EU INTCEN este un organism permanent, în *stand-by*, care asigură monitorizarea la nivel mondial și prezentarea stării de fapt, 24 de ore pe zi, șapte zile pe săptămână, pe tot parcursul anului. Se poate spune că aceasta acționează ca un hub de informații pentru toate părțile relevante interesate.

Potrivit unui bilanț realizat în 2016, s-a constatat că UE, la acel moment, avea zece misiuni civile pe trei continente, astfel: în Ucraina, misiunea EUAM, în Georgia, misiunea EUMM, în Nigeria, misiunea EUCAP Sahel Niger, în Mali, misiunea EUCAP Sahel Mali, în Palestina, misiunea EUPOL COPPS și EUBAM Rafah, în Afghanistan, misiunea EUPOL, în Somalia, misiunea EUCAP, în Libia, misiunea EUBAM Libya¹⁹.

O altă structură importantă în gestionarea crizelor în spațiul Uniunii Europene este *Crisis management Planning Directorate* (CMPD), căreia

i s-a conferit competențe la nivel atât strategic, cât și politic, având următoarele atribuții: planificarea și urmărirea misiunilor și operațiilor civile și militare ale PSAC, sub controlul politic și conducerea strategică a Comitetului politic și de securitate (acționând sub responsabilitatea Consiliului și a ÎR); acordarea de asistență și de consiliere Înalțului Reprezentant și organismelor relevante ale Consiliului UE; inițierea, extinderea și coordonarea unui număr de activități pentru dezvoltarea în continuare a capacităților de gestionare a crizelor civile și militare și a parteneriatelor cu organizații, precum ONU, NATO și OSCE și cu state terțe, inclusiv în ceea ce privește aspectele orizontale ale gestionării crizelor din UE, formare, exerciții și lecții²⁰.

CMPD cooperează cu EUMS, cu CPCC și cu alte organisme relevante (de gestionare a crizelor), inclusiv cu Comisia Europeană și este formată din patru divizii²¹:

1. Coordonare, capabilități, concepte;
2. Instruire și exerciții;
3. Planificare strategică integrată;
4. Parteneriate și acorduri ale PSAC.

În cadrul SEAE, s-a creat un mecanism de răspuns la criză al SEAE (CRM), care este o procedură internă și care constă în aranjamente și în structuri, pentru a răspunde într-un mod coordonat și sinergic crizelor și situațiilor de urgență – inclusiv amenințărilor hibride – de natură externă sau de dimensiune externă, intereselor UE sau ale oricărui stat membru²².

Mecanismul de răspuns la criză al SEAE se activează, în cazul apariției unei situații grave sau a unei situații de urgență, care implică, în orice mod, dimensiunea externă a UE. Elementele fundamentale ale mecanismului de reacție la crize sunt: reuniunea de criză, catalogul posibilei acțiuni imediate, celula de criză, platforma de criză și Grupul operativ. Reuniunea de criză convoacă directorii executivi ai SEAE, ai Comisiei și ai Consiliului, care sunt direct responsabili de soluționarea crizei în cauză. Ea evaluează efectele pe termen scurt ale crizei și poate decide implementarea uneia sau mai multora dintre următoarele acțiuni: (A) luarea de măsuri imediate; (B) activarea celulei crizelor; (C) convocarea unei platforme de criză. Implementarea acestor cursuri de acțiune se poate realiza în orice ordine, deoarece se dorește a se da eficiență și eficacitate mecanismului de răspuns la criză.

Reuniunea de criză poate conveni asupra unor acțiuni imediate care trebuie luate, inclusiv furnizarea de orientări și de sprijin pentru Delegația UE, elaborarea de îndrumări pentru misiunile și operațiile PSAC, intensificarea contactelor și acțiunilor internaționale, emiterea mesajelor publice, inițierea planificării prudente a PSAC și lansarea misiunilor de descoperire²³. Prin realizarea acestui mecanism de criză, UE a dorit ca timpul de reacție, în vederea soluționării crizei, să fie cât mai redus.

Totodată, „managementul crizelor” include acum, de asemenea, utilizarea instrumentului de stabilitate (creat în 2006) și lansarea de sisteme de răspuns la crize în domeniul construirii păcii, reformei sectorului de securitate, sprijinului pentru guvernare, amenințărilor transregionale, situațiilor de criză în curs de dezvoltare sau a celor acute, de diminuare a riscurilor CBRN (Chemical, biological, radiological and nuclear), precum și consolidarea capacităților pre/postcriză. Aceste tipuri de intervenție – distincte, în funcție de sursă, și separate în ceea ce privește procedurile – au devenit din ce în ce mai interconectate în abordarea situațiilor de urgență concrete. În plus, crizele au devenit mai complexe, prin modul în care acestea apar, se desfășoară și sunt gestionate; alături de sursele convenționale de conflict și de instabilitate, fenomene, precum terorismul (mai ales de la 11 septembrie 2001 și atacurile cu bombă din Madrid și Londra din mai 2004) și dezastrele naturale sau provocate de om, trebuie, acum, să fie luate în considerare.

Într-adevăr, ajutorul umanitar și răspunsul în caz de dezastru (Humanitarian Aid and Disaster Response – HADR) s-au strecurat încet, dar sigur, în portofoliul tradițional militar și civil de „management al crizelor” UE, precum și în alte părți ale lumii. Mai mult decât atât, criza economico-financiară din perioada 2007-2008 și criza din zona euro, din perioada 2010-2011, au adăugat încă o dimensiune noțiunii de management al crizelor – managementul crizelor la nivel global.

Uniunea Europeană s-a implicat activ în crizele umanitare, fiind cel mai mare „donator de ajutor umanitar din lume”²⁴. Comisia Europeană a instituit, începând din anul 2010, un mecanism mai solid și mai eficient de gestionare a dezastrelor, care se axează pe ajutor umanitar și pe protecție civilă²⁵.

Începând cu anul 2003, care se spune că a marcat operaționalizarea Politicii Externe de

Securitate și Apărare (PESA), UE a urmărit o abordare graduală în implicarea sa în operații. Astfel, prima operație a PESA a fost o misiune de poliție, într-un mediu stabil (EUPM). A urmat o misiune de gestionare a crizelor, cu recurs la mijloace NATO (tip Berlin Plus), desfășurată în imediata vecinătate (CONCORDIA – Macedonia) și într-un mediu mai puțin permisiv și, în cele din urmă, o operație autonomă de gestionare a crizelor, într-un mediu ostil, dar de mică amploare (ARTEMIS – R.D. Congo).

Operațiile conduse de către UE au fost, în primul rând, utile pentru verificarea procedurilor existente, îndeosebi a procesului de analiză și de luare a deciziilor – CONCORDIA a reprezentat un succes al implementării acordului „Berlin Plus”, iar succesoarea sa, PROXIMA, a demonstrat abilitatea UE de a se adapta la cerințele operaționale în teatru (tranzitul de la o misiune militară la o misiune de poliție), precum și pentru a verifica modul de aplicare a tranziției cu alți actori. UE a preluat responsabilitățile altor organisme (ONU și NATO), în cazul EUPM și CONCORDIA, în timp ce ARTEMIS a fost inițiată de către UE, pentru a acorda un sprijin indirect unei operații în derulare, sub conducerea ONU, care a preluat, ulterior, responsabilități de la UE.

Misiunile inițiale de tip Petersberg²⁶ au fost extinse, în sensul că Uniunea Europeană poate utiliza mijloace civile și militare pentru desfășurarea de misiuni în vederea combaterii terorismului atât în spațiul european, cât și pe teritoriul statelor terțe, așa cum rezultă din dispozițiile Art. 43, alin. (1) din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE)²⁷.

Astfel, la cele zece misiuni civile ale UE, existente în anul 2016, la sfârșitul anului 2017, în urma deciziei luate în cadrul PSAC, UE mai adaugă o misiune civilă de gestionare a crizei (EUAM) din Irak. Această misiune are, ca obiective, consultanța și asistența autorităților irakiene, în vederea implementării strategiei de securitate la nivelul acestei țări, cooperarea cu partenerii internaționali prezenți în zonă, precum și implicarea, alături de NATO și de coaliția internațională, împotriva Daesh.

O altă instituție juridică, care abilitează PSAC să acționeze, este clauza de asistență mutuală, prevăzută la Art. 42, alin. (7) din TUE²⁸: „În cazul în care un stat membru este victima unei agresiuni armate pe teritoriul său, celelalte state membre sunt

obligate să îi acorde ajutor și asistență prin toate mijloacele de care dispun, în conformitate cu Art. 51 din Carta Organizației Națiunilor Unite. Aceasta nu aduce atingere caracterului specific al politicii de securitate și de apărare a anumitor state membre. Angajamentele și cooperarea în acest domeniu sunt conforme cu angajamentele asumate în cadrul Organizației Tratatului Atlanticului de Nord, care, pentru acele state care sunt membre ale acesteia, rămâne fundamentul apărării lor colective și cadrul de implementare a acesteia”.

Conținutul diferă față de punctele similare din cadrul altor tratate (NATO, ONU etc.). De exemplu, punerea în aplicare a acestei clauze se bazează pe „agresiune armată”, care este mult mai extinsă decât un „atac armat”. Aria geografică se referă la teritoriul statelor membre ale UE, care, practic, ar putea fi văzută ca o responsabilitate la nivel mondial²⁹.

Astfel, pentru prima dată în istoria Uniunii Europene, în urma atentatelor teroriste de la Paris, din 2015, președintele Franței, François Hollande, a invocat Art. 42, alin. (7) din TUE, cerând astfel sprijinul tuturor statelor membre ale Uniunii Europene, prin implicarea militară a acestora. Prin activarea Art. 42, alin. (7) din TUE, președintele Franței a apelat la solidaritate doar la nivelul Uniunii Europene, deși acesta avea posibilitatea să invoce și Art. 5 din Tratatul Atlanticului de Nord, având în vedere că Franța este țară membră NATO. Prin urmare, Uniunea Europeană a fost pusă, pentru prima dată, să acționeze în vederea îndeplinirii obligației de sprijin mutual acordat statelor membre care îl solicită.

Concluzii

Tratatul de la Lisabona reprezintă instrumentul juridic primar care a permis Uniunii Europene să reformeze și să modernizeze funcționarea Uniunii Europene, astfel încât aceasta să poată răspunde nevoilor a peste o jumătate de miliard de cetățeni europeni și să facă față provocărilor cu care se confruntă lumea în prezent. Prin Tratatul de la Lisabona, Uniunea Europeană dobândește personalitate juridică, fapt care i-a permis să devină subiect de drept internațional public, oferindu-i astfel posibilitatea de a încheia tratate cu alte organizații internaționale.

La constituirea sa, Uniunea Europeană nu avea preocupări în ceea ce privește gestionarea crizelor,

deoarece aceasta a fost concepută ca o uniune cu caracter economic, Uniunea Europeană abordând conceptul de gestionare a crizelor mult mai târziu, în anul 1998, conform Declarației de la Saint-Malo, dat fiind faptul că spațiul european s-a confruntat cu o multitudine de crize.

Cu toate acestea, Uniunea Europeană este considerată drept organizația internațională cu cea mai mare șansă de reușită în aplicarea *comprehensive approach* – abordare globală – (concept folosit pentru prima dată, în cadrul Consiliului European de la Göteborg, din 2001), pentru că deține atât mijloace militare, cât și civile de intervenție în gestionarea crizelor. Mai mult, este o organizație recunoscută pentru buna cooperare cu celelalte organizații internaționale cu atribuții în domeniu, în special NATO și ONU, dar și cu organizațiile nonguvernamentale și cu cele umanitare, pentru care s-a creat chiar și o structură în cadrul Comisiei Europene – Oficiul pentru ajutor umanitar. Faptul că Uniunea Europeană a inclus ulterior în politicile sale preocupări de management al crizelor, aceasta a dovedit că poate deveni un actor important cu un rol major în managementul crizelor în spațiul european și în afara granițelor acestuia, UE excelând în managementul crizelor umanitare, la momentul actual fiind liderul mondial în gestionarea crizelor umanitare³⁰.

În scopul punerii în valoare a rolurilor asumate în materie de securitate, Uniunea Europeană și-a creat și și-a dezvoltat capacități militare și civile. Gestionarea crizelor a devenit o parte importantă a politicii de securitate a UE și, dată fiind complexitatea crizelor, a determinat, în cadrul Uniunii, reformări la nivel conceptual, strategic, operațional și tactic.

Eficiența în luarea deciziilor și echilibrul în conducere sunt două caracteristici esențiale pentru managementul situațiilor de criză de către UE, după Tratatul de la Lisabona. Deși statele membre sunt în continuare elementul cheie al puterii politice, Tratatul de la Lisabona conferă influență politică semnificativă Înalțului Reprezentant și Comisiei, ca responsabili pentru propunerile comune în PSAC.

O particularitate a intervenției UE în managementul crizelor rezidă în importanța pe care o are cooperarea cu NATO. Alianța Nord-Atlantică a contribuit substanțial la dezvoltarea dimensiunii de securitate și apărare a UE, dar și la derularea în sine a misiunilor conduse de UE, conform

acordurilor „Berlin Plus”, UE având posibilitatea de a recurge la capacitățile și la resursele NATO pentru a derula propriile misiuni. În urma Tratatului de la Lisabona, s-au efectuat o serie de schimbări în plan instituțional și conceptual, menite să îi crească capacitatea de a acționa independent și coerent pe arena internațională și de a avea un rol definitoriu în managementul crizelor în spațiul UE și în afara granițelor acesteia.

În ceea ce privește structurile de planificare și de conducere ale UE, în problema managementului crizelor, UE a făcut un progres semnificativ în crearea unei varietăți de opțiuni, de la aranjamentul „Berlin Plus” la națiunea cadru, iar mai recent la Serviciul European de Acțiune Externă (SEAE).

Activarea capacităților civile și militare rămâne totuși o provocare pentru Uniunea Europeană. Abordarea civil-militară în managementul crizelor poate fi considerată ca unul dintre elementele acestui obiectiv cuprinzător (global), care reprezintă o caracteristică unică și un atu al UE, fiind un model și pentru alte organizații de securitate regională (spre exemplu, NATO ridică mult mai târziu problema inițierii și intensificării cooperării capabilităților civile cu cele militare, aspect evident după anul 2010) și care ar trebui să fie dezvoltate în continuare.

Uniunea Europeană a dezvoltat, treptat, un set de instrumente pentru „managementul crizelor”, care leagă dimensiunea sa internă de proiecția externă. Astfel, aceasta a stabilit mijloace și mecanisme specifice, pentru a acționa dincolo de frontierele geografice și de limitele funcționale, că este vorba de domeniul sănătății animalelor sau al siguranței consumatorului, de standardele de mediu, de ajutorul umanitar, de ajutorul în caz de dezastre, de protecție civilă sau de consolidare a păcii.

Dacă modelarea unui sistem multilateral, într-o lume interpolară, va rămâne în atenția politicii externe a UE, în cazul în care UE dorește să fie un catalizator pentru prevenirea și managementul crizelor, ca perspectivă pe termen mediu, considerăm că rolul strategic al Uniunii ar trebui să se focalizeze pe o agendă ambițioasă, care să vizeze elaborarea unei politici de securitate și apărare europene, în deplină concordanță cu obiectivele asumate și cu resursele și capabilitățile reale de care dispune.

NOTE:

1 Noul Tratat a fost semnat la Lisabona, la 13 decembrie 2007, de cele 27 de state membre ale Uniunii Europene (UE). Este primul tratat al Uniunii semnat de România, în calitate de stat membru UE. Documentul amendează tratatele actuale în vigoare, fără a le înlocui. Numele său oficial este *Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene*, https://www.mae.ro/sites/default/files/file/tratat_e/2009.11.21_brosura_tratatul_lisabona.pdf, accesat la 12.02.2018.

2 Federica Mogherini, *Forward, Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy*, iunie 2016, p. 4, pdf., <http://europa.eu/globalstrategy/en>, accesat la 12.02.2018.

3 G1.mr.dr. Mihai Palaghia, „Principii teoretice privind gestionarea situațiilor de criză”, în *Colocviu Strategic* nr. 13 (XXV), octombrie 2004, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, p. 1, https://cssas.unap.ro/ro/pdf_publicatii/cs13-04.pdf, accesat la 13.02.2018.

4 *Ibidem*.

5 *Ibidem*.

6 Ioan Ursachi, *Management*, Editura Academiei de Studii Economice, București, 2001, p. 11.

7 *EU Crisis Response Capability: Institutions and Processes for Conflict Prevention and Management*, International Crisis Group Report, No. 2, 26th June 2001, pp. 2-3.

8 https://www.cvce.eu/en/obj/franco_british_st_mal_o_declaration_4_december_1998-en-f3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f.html, accesat la 24.05.2018.

9 Politica Externă de Securitate și Apărare/ Politica de Securitate și Apărare Comună este denumirea pe care Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA) o capătă în urma ratificării Tratatului de la Lisabona (2009), <https://www.mae.ro/node/1882>, accesat la 15.02.2018.

10 https://www.nato.int/docu/comm/2004/06-istanbul_press-kit/006.pdf, accesat la 16.02.2018.

11 <https://nato.md/relatia-cu-parti-terte/relatiile-nato-ue>, accesat la 18.02.2018.

12 Petre Duțu, Cristina Bogzeanu, *Reforma instituțională a UE din perspectiva Politicii de Securitate și Apărare Comune*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2011, pp. 36-71.

13 Arnold Kammel, *Handbook on CSDP the Common Security and Defence Policy of the European Union*, Third edition, 2017, p. 70, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/handbook_on_csdp-3rd_edition_jochen_rehrl_federica_mogherini.pdf, accesat la 14.04.2018.

14 Chris Lindborg, *Abordarea europeană a managementului crizelor prin mijloace civile*, BASIC Special Report, 2002, p. 4, apud Teodor Frunzeti, *Geostrategia*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009, p. 361.

15 Teodor Frunzeti, *op.cit.*, p. 362.

16 *Ibidem*.

17 *Passim*, *Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy*, pdf., disponibilă pe <http://europa.eu/globalstrategy/en>, accesat la 25.04.2018.

18 *Passim*, Arnold Kammel, *op.cit.*

19 Passim, Kate Fearon, Sophie Picavet, *Handbook on CSDP the Common Security and Defence Policy of the European Union*, Third edition, 2017, pp. 89-91, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/handbook_on_csdp-3rd_edition_jochen_rehrl_federica_mogherini.pdf, accesat la 14.04.2018.

20 *Ibidem*.

21 *Ibidem*.

22 Pedro Serrano, *Handbook on CSDP the Common Security and Defence Policy of the European Union*, Third edition, 2017, p. 73, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/handbook_on_csdp-3rd_edition_jochen_rehrl_federica_mogherini.pdf, accesat la 14.04.2018.

23 *Ibidem*.

24 https://europa.eu/european-union/topics/humanitarian-aid-civil-protection_ro, accesat la 18.04.2018. Potrivit datelor oficiale ale acestui site, UE ajută anual peste 120 de milioane de persoane, UE intervine în toate zonele majore de conflict Siria, Sudanul de Sud, țările din vestul Africii afectate de Ebola, Ucraina, Republica Centrafricană, precum și în țările care se confruntă cu instabilitate postconflict, UE a furnizat, începând din 1994, asistență umanitară în peste 140 de țări.

25 *Ibidem*.

26 Tratatul de la Lisabona reconfirmă angajamentele de la Amsterdam, referitoare la apărarea comună, extinzând amploarea și paleta misiunilor de tip Petersberg. Dacă Tratatul UE, care a introdus, la Amsterdam, „misiunile Petersberg”, care includeau „misiuni umanitare și de salvare, de menținere a păcii, ale forțelor luptătoare în gestionarea crizelor, inclusiv misiuni de impunere a păcii”, extinderea lor, în acord cu Strategia de securitate europeană a vizat „operații întrunite de dezarmare, sprijin acordat țărilor terțe în combaterea terorismului și reforma în sectorul de securitate”.

27 Articolul 43, alin. (1) din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE), versiunea consolidată, Jurnalul oficial al Uniunii Europene, C83 din 30.3.2010, p. 39, old.presidency.ro/static/Versiunea_consolidata.pdf, accesat la 19.04.2018.

28 Articolul 42, alin. (7) din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE), versiunea consolidată, Jurnalul oficial al Uniunii Europene, C83 din 30.3.2010, p. 39, old.presidency.ro/static/Versiunea_consolidata.pdf, accesat la 19.04.2018.

29 <http://www.iss.europa.eu>, accesat la 24.04.2018.

30 https://europa.eu/european-union/topics/humanitarian-aid-civil-protection_ro, accesat la 18.04.2018.

BIBLIOGRAFIE

*** *Tratatul de la Lisabona*, 2009.

*** *Tratatul Privind Uniunea Europeană (TUE)*, versiunea consolidată, Jurnalul oficial al Uniunii Europene, C83 din 30.03.2010.

Ashton Catherine, *The role of the European External Action Service in a global network of crisis rooms*, Crisis Rooms, European Union Institute for Security Studies (EUISS), Edited by Patryk Pawlak and Andrea Ricci, France, 2014.

Drent Margriet, Yandee Dick, *Breaking Pillars Towards a civil-military approach for the European*

Union, Netherlands Institute of International Relations Clingendael, January 2010.

Duțu Petre, Bogzeanu Cristina *Reforma instituțională a UE din perspectiva Politicii de Securitate și Apărare Comune*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2011.

Fearon Kate, Picavet Sophie, *Handbook on CSDP the Common Security and Defence Policy of the European Union*, Third edition, 2017.

Frunzeti Teodor, *Geostrategia*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009.

Kammel Arnold, *Handbook on CSDP the Common Security and Defence Policy of the European Union*, Third edition, 2017.

Lindborg Chris, *Abordarea europeană a managementului crizelor prin mijloace civile*, BASIC Special Report, 2002.

Mogherini Federica, *Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy*, *Forward*, iunie 2016.

Palaghia Mihai, „Principii teoretice privind gestionarea situațiilor de criză”, în *Colocviu Strategic nr. 13 (XXV)*, octombrie 2004, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol”.

Serrano Pedro, *Handbook on CSDP the Common Security and Defence Policy of the European Union*, Third edition, 2017.

Ursachi Ioan, *Management*, Editura Academiei de Studii Economice, București, 2001.

EU Crisis Response Capability: Institutions and Processes for Conflict Prevention and Management, International Crisis Group Report, No. 2, 26th June 2001.

<http://www.iss.europa.eu>

https://www.mae.ro/sites/default/files/file/tratate/2009.11.21_brosura_tratatul_lisabona.pdf

<https://www.mae.ro/node/1882>

<https://www.nato.int/docu/comm/2004/06-istanbul/press-kit/006.pdf>

Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy, pdf

<https://nato.md/relatia-cu-parti-terte/relatiile-nato-ue>

https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/handbook_on_csdp-3rd_edition_jochen_rehrl_federica_mogherini

https://old.presidency.ro/static/Versiunea_consolidata

https://cssas.unap.ro/ro/pdf_publicatii/cs13-04

<http://europa.eu/globalstrategy/en>

https://www.files.ethz.ch/isn/182215/Crisis_Rooms

https://www.cvce.eu/en/obj/franco_british_st_malo_declaration_4_december_1998-en-f3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f.html

Redactor-șef: Laura MÎNDRICAN
Redactor: Irina TUDORACHE
Corectori: Mariana ROȘCA
Carmen-Luminița IACOBESCU
Tehnoredactor: Gabriela CHIRCORIAN
Coperta: Elena PLEȘANU

ISSN (on line) 2065 - 8281

Lucrarea conține 96 de pagini.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București
e-mail: buletinul@unap.ro
Tel. 319.48.80/0215; 0453